

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Český fašismus a fašistické strany na Královéhradecku, 1918–1946

Petr Šatalík

Diplomová práce
2018

Zadání

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Petr Šatalík**
Osobní číslo: **H16357**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Soudobé dějiny**
Název tématu: **Český fašismus a fašistické strany na Královéhradecku,
1918-1946**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Zásady pro vypracování:

Student v diplomové práci komplexně analyzuje působení fašistických či fašismem ovlivněných uskupení, která působila v regionu Královéhradecka v období první Československé republiky a během nacistické okupace. Práce se bude zabývat ideologií příslušných stran a především jejich praktickou politickou činností. Součástí výzkumu bude i zhodnocení retribučních procesů, které se dotkly fašistů/kolaborantů po II. světové válce. Hlavními prameny budou interní materiály fašistických organizací, dobový tisk a záznamy z jednání mimořádných lidových soudů.

Rozsah grafických prací: **obrazová a mapová dokumentace**

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

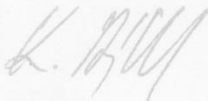
Státní okresní archiv Hradec Králové, Národní obec fašistická - místní jednota Hradec Králové. Státní okresní archiv Hradec Králové, Národní obec fašistická - místní jednota Třebechovice pod Orebem. Státní oblastní archiv Zámbrsk, Vlajka - župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem. Státní oblastní archiv Zámbrsk, Národní obec fašistická - župní vedení Hradec Králové. Státní oblastní archiv Zámbrsk, Mimořádný lidový soud Hradec Králové. BENDA, Michal. České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu. Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Praha 2014. ČECHUROVÁ, Jana, Česká politická pravice: mezi převratem a krizí, Praha 1999. GAJDA, Radola. Moje paměti. Brno 2008. KELLY, David. The Czech fascist movement, 1922-1942. Boulder 1995. KLIMEK, Antonín - Petr HOFMAN. Vítěz, který prohrál: generál Radola Gajda. Praha 1995. KOTLÁN, Pavel. Fašismus a jeho česká podoba: národní obec fašistická 1926-1933 a fašismus současný. Přerov 2001. NAKONEČNÝ, Milan. Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001. ISBN 80-86183-24-6. O'SULLIVAN, Noël. Fašismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. ISBN 80-7325-001-2. PASÁK, Tomáš, PASÁKOVÁ, Jana (ed.). Český fašismus, 1922-1945 a kolaborace, 1939-1945. Praha 1999. PAXTON, Robert, O. Anatomie fašismu. Praha 2007. PEJČOCH, Ivo. Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-1919-6. VAŠATA, Ondřej. Radola Gajda v severovýchodních Čechách ve 20. a 30. letech 20. století. Rodným krajem. 2014, č. 48, s. 14-16. ISSN 1210-6135. Kraj Královéhradecký. Osvěta lidu. Rozhledy.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Zbyněk Vydra, Ph.D.**

Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2017**

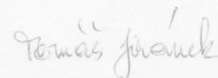
Termín odevzdání diplomové práce: **30. června 2018**



prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 94

L.S.



doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2017

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 26. června 2018

Bc. Petr Šatalík

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Mgr. Zbyňku Vydrovi, Ph.D., který mi pomohl s výběrem tématu a též mě svými radami v práci vždy patřičně usměrňoval. Mé velké díky patří také celé mé rodině, přátelům a přítelkyni, jelikož tyto lidé mi svou podporou pomáhali nejen při psaní této diplomové práce, ale také během celého mého studia a vůbec v celém životě. Rovněž děkuji všem pracovníkům navštívených knihoven a archivů.

ANOTACE

Předložená práce pojednává o českém fašismu především v období první Československé republiky se zaměřením na vývoj na Královéhradecku. Následuje i stručný nástin vývoje českého fašismu za druhé Československé republiky a Protektorátu Čechy a Morava. Práce je ukončena rokem 1946, kdy probíhaly Mimořádné lidové soudy s válečnými zločinci, mezi něž se řadili i čeští fašisté, například hlavní představitel královéhradeckého českého fašismu – Antonín Šulc. Jeho osudu během let 1915–1958 je rovněž věnována pozornost.

KLÍČOVÁ SLOVA

Český fašismus, Národní obec fašistická, Královéhradecko, Radola Gajda, Antonín Šulc

TITLE

The Czech fascism and fascist parties in the region of Hradec Králové, 1918–1946

ANNOTATION

Presented thesis speaks about the Czech fascism, especially in the period of the first Czechoslovak Republic, with focusing on development in the Hradec Králové region. Next follows brief outline of the development of Czech fascism in the period of the second Czechoslovak Republic and the Protectorate of Bohemia and Moravia. The thesis ends in year 1946, when the Extraordinary People's Courts went to court with war criminals. Among them were also Czech fascist and chief representative of the Czech fascism in the Hradec Králové region – Antonín Šulc. His fate is also monitored during the years 1915–1958.

KEY WORDS

Czech fascism, National Fascist Community, the Hradec Králové region, Radola Gajda, Antonín Šulc

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Zhodnocení pramenné základny práce.....	14
2.1. Archivní fondy.....	14
2.2. Regionální dobový tisk.....	15
2.3. Dobová neperiodická literatura	16
2.4. Současná odborná literatura.....	16
3. Fašismus – definice, vznik, růst, příklady a pád	18
3.1. Definice fašismu	18
3.2. Vznik fašismu	22
3.3. Růst fašismu a jeho konkrétní podoby	25
3.4. Pád fašismu.....	28
4. Český fašismus v období první Československé republiky	30
4.1. Počátek fašismu v Čechách	30
4.2. Rané fašistické organizace v Československu.....	34
4.3. Národní obec fašistická za první republiky	38
4.4. Vlajka v období první Československé republiky.....	44
5. Počátky českého fašismu na Královéhradecku	48
5.1. Český fašismus na Královéhradecku v druhé polovině dvacátých let 20. století – před nástupem Gajdy do čela Národní obce fašistické	48
5.2. Český fašismus na Královéhradecku v druhé polovině dvacátých let 20. století – po nástupu Gajdy do čela Národní obce fašistické.....	50
6. Vzestup českého fašismu na Královéhradecku.....	56
6.1. Nárůst popularity českého fašismu na počátku třicátých let 20. století.....	56
6.2. Český fašismus na Královéhradecku v roce 1931	61
6.3. Český fašismus na Královéhradecku v roce 1932	72
7. Český fašismus na Královéhradecku po Židenickém puči	83
7.1. Český fašismus po roce 1932 na Královéhradecku	83
7.2. Český fašismus po roce 1934 na Královéhradecku	91
7.3. Český fašismus na Královéhradecku v době druhé republiky.....	97
8. Český fašismus na Královéhradecku během druhé světové války	100
9. Antonín Šulc – příběh královéhradeckého českého fašisty	103
9.1. Uvěznění Antonína Šulce	103
9.2. Obhajoba Antonína Šulce před Mimořádným lidovým soudem v Hradci Králové ...	104
9.3. Z korespondence uvězněného Antonína Šulce	109
9.4. Udání na Antonína Šulce.....	111

9.5. Soud s Antonínem Šulcem	111
9.6. Rozsudek nad Antonínem Šulcem a výkon jeho trestu	117
9.7. Osudy další fašistů kolem Antonína Šulce	118
10. Srovnání vývoje a rozsahu vlivu českého fašismu na Královéhradecku a Pardubicku v období první republiky	120
10.1. Vznik organizačních struktur Národní obce fašistické ve východních Čechách.....	120
10.2. Úpadek Národní obce fašistické mezi léty 1928–1929 ve východních Čechách	121
10.3. Oživení Národní obce fašistické v roce 1930 a její rozmach do Židenického puče ve východních Čechách.....	122
10.4. Český fašismus ve východních Čechách po Židenickém puči	125
10.5. Český fašismus ve východních Čechách po roce 1934	126
10.6. Závěrečné zhodnocení vývoje českého fašismu na Královéhradecku a Pardubicku v období první republiky	127
10.7. Závěrečné zhodnocení rozsahu vlivu českého fašismu na Královéhradecku a Pardubicku v období první republiky	128
11. Závěr.....	130
12. Resumé	138
13. Seznam pramenů a literatury	141
14. Přílohy	144

1. Úvod

Český fašismus a extrémní nacionalistické smýšlení, které bylo na československé politické scéně reprezentováno zejména Národní obcí fašistickou, bylo osobitým účastníkem československé politiky a patří mu tedy podrobnější pozornost. Předložená práce se tedy bude věnovat českému fašismu především v období první Československé republiky na Královéhradecku¹. Následně bude lehce nastíněn i vývoj českého fašismu v období druhé Československé republiky a v době Protektorátu Čechy a Morava v této oblasti. Práce bude končit Mimořádným lidovým soudem v Hradci Králové v roce 1946, před nímž stanuli i místní čeští fašisté. V závěru práce bude také uskutečněn pokus porovnat vývoj a rozsah vlivu českého fašismu ve dvou sousedních regionech východních Čech – na Královéhradecku a Pardubicku. Dané téma bylo zvoleno pro zájem autora o problematiku českého fašismu, dobu první poloviny 20. století i oblast Královéhradecka. Zároveň je nutno konstatovat, že téma bylo zvoleno také z důvodu toho, že nebylo tímto způsobem dosud ještě zpracováno.

Předložená práce nebude mít za úkol vytvořit syntetickou studii o fašismu v Čechách, ani se nebude pokoušet popsat vývoj Národní obce fašistické či jiných fašistických nebo extremisticky nacionalistických organizací na celém prostoru Československa. Stěžejním úkolem je vznik regionální sondy, která by našla specifika českého fašismu s důrazem na Národní obec fašistickou na Královéhradecku. Český fašismus na Královéhradecku měl s celostátním fašistickým vývojem dozajista mnoho společného, ale i tak je určitě možné vymezit jisté prvky, které ho činily odlišným.

Práce bude rozčleněna do dalších devíti kapitol, které na sebe budou logicky navazovat. V první z nich bude zhodnocena pramenná základna práce. Charakterizovány budou prameny v podobě archivních fondů, regionálních dobových tiskovin, dobové neperiodické literatury i současné odborné literatury, které byly v této práci využity. Na tomto místě je třeba podotknout, že v kapitole nejde o shrnutí všech dostupných pramenů či všech

¹ Královéhradecko je region, jehož severní a východní hranici tvoří Krkonoše a Orlické hory společně s hranicí s Polskem. Za jeho jihovýchodní cíp lze označit oblast kolem města Rokytnice v Orlických horách. Odtud jeho jižní hranice postupuje západojižním směrem přes Vamberk, Doudleby nad Orlicí a Kostelec nad Orlicí až k Borohrádku, kde se hranice stáčí na severozápad až k Hradci Králové. Odtud postupuje dál západním směrem až k Chlumu nad Cidlinou, jehož oblast tvoří jihozápadní cíp Královéhradecka. Hranice Královéhradecka zde míří na sever přes Nový Bydžov a stáčí se mírně na severozápad k Jičínu. Odtud pokračuje na severovýchod k Nové Pace a poté míří na sever přes Vrchlabí až ke Špindlerovu Mlýnu a Krkonošům. Důležité je poznamenat, že tento region netvořil v letech 1938–1945 jeden správní celek. Po přijetí Mnichovské dohody československou vládou jej na podzim roku 1938 rozdělila nová hranice mezi Československem a Německem. Horské okresy patřící do pohraničního území (Broumovsko, oblast Teplic nad Metují a části Královédvorská, Novoměstská, Poličska, Jaroměřska a Novopacka) utvořily část tzv. říšské župy Sudety připojené k Německé říši. Ostatní lokality blíž českého vnitrozemí zůstaly součástí druhé Československé republiky a po 15. březnu 1939 součástí Protektorátu Čechy a Morava. K opětovnému sloučení došlo až po osvobození území v květnu 1945.

pramenů v práci použitých, jde zejména o představení stěžejních pramenů, které byly využity v této práci i v mnohých dalších, které se zabývají podobným tématem.

Následující kapitola se věnuje fašismu v celosvětovém měřítku, představeny budou možné definice samotného fašismu a současně budou vykresleny hlavní znaky fašistické ideologie. Sledován bude také vznik fašismu a jeho růst. Představeny budou jednotlivé příklady jakožto projevy fašismu v různých zemích, kde se fašismus prodral na světlo. V závěru této části bude krátce nastíněn také důvod pádu fašismu.

Další kapitola se pak přesune k českému fašismu v období první Československé republiky a bude pojata celostátně. Přes kořeny fašistického smýšlení v Československu se přesune k raným fašistickým organizacím v této zemi. Následovat bude představení dvou nejsilnějších fašistických hnutí, která v československém státě vznikla, jde o Národní obec fašistickou a Vlajku. Důvodem pro vznik kapitol o fašismu celosvětovém a celorepublikovém je potřeba porovnání specifického vývoje na Královéhradecku s vývojem v Československu a ve světě.

Nejdůležitějšími kapitolami práce pak budou kapitoly 5–10, v nichž přijde bližší regionální pohled na český fašismus s důrazem na Národní obec fašistickou na Královéhradecku. Pátá kapitola přinese pohled na český fašismus na Královéhradecku ve dvacátých letech 20. století, přičemž členěna bude na dvě období. První období bude tvořit časový úsek během něhož nebyl v čele Národní obce fašistické generál Radola Gajda. Druhé období bude tvořit doba po jeho nástupu do pozice vůdce Národní obce fašistické.

Šestá kapitola se bude věnovat českému fašismu na Královéhradecku v raných třicátých letech 20. století. Samostatně budou do podkapitol rozepsány roky 1930, 1931 a 1932, v nichž lze předpokládat největší aktivitu fašistického hnutí na Královéhradecku.

Sedmá kapitola by měla odstartovat Židenickým pučem. Obsáhne zbytek prvorepublikového vývoje českého fašismu na Královéhradecku a krátce se zmíní také o vývoji českého fašismu v lokalitě během období druhé republiky.

Osmá kapitola bude velmi stručná a nastíní jen krátce vývoj českého fašismu na Královéhradecku během druhé světové války. Od předchozích kapitol se bude lišit tím, že hlavní důraz zde nebude kladen na Národní obec fašistickou, která v této době nakonec musela přinejmenším formálně navenek přestat existovat a patřit pod Národní souručenství. Hlavní důraz tak připadne na kolaborantské hnutí Vlajka.

Kapitola devět bude věnována Antonínu Šulcovi, předákovi Národní obce fašistické na Královéhradecku. Mapován bude jeho příběh již od roku 1915, kdy vstoupil do československých legií a sledován bude až do roku 1958. Sledován bude zejména průběh jeho zatčení a přelíčení před Mimořádným lidovým soudem v Hradci Králové. Příběh tohoto českého fašisty může podhalit mnohé o českém fašismu jak z dob první či druhé Československé republiky, tak z doby protektorátní.

V desáté kapitole bude učiněn pokus o komparaci vývoje a rozsahu vlivu českého fašismu ve dvou sousedních lokalitách východních Čech – na Královéhradecku a Pardubicku. Pardubicko bylo jednou z nejsilnějších bašt českého fašismu v Československu a jeho porovnání s Královéhradeckem může podhalit další zajímavé informace.

Práce si tak před sebe klade řadu úkolů. Tím prvním bude zjistit průběh vývoje českého fašismu v Československu a následně i na Královéhradecku, porovnat vývoj regionální s vývojem celorepublikovým a zaznamenat případné odchylky. S tím souvisí také úkol posoudit samotnou sílu českého fašismu na Královéhradecku v porovnání s celou republikou i jinými jejími regiony a odhalit její příčiny. Současně by měl být krátce okomentován fakt, že se čeští fašisté nedokázali chopit ve státě moci a nezískali podporu větší části veřejnosti.

Druhým cílem je vysledovat možné vůdčí osobnosti královéhradeckého českého fašismu a zjistit, zda se některé z nich podařilo udržet si výsostní postavení v Národní obci fašistické či jiné fašistické organizaci po delší dobu, či zda se čelní představitelé královéhradeckého českého fašismu často střídali. Rovněž je nutno zmapovat, zda se na Královéhradecku nedokázali prosadit fašisté z jiných regionů.

Třetím úkolem bude krátké zhodnocení činnosti Antonína Šulce a zamyšlení se nad jeho osobností, která se stala nejvýznamnější personou královéhradeckého českého fašismu, když Šulc patřil do Národní obce fašistické nejen během první Československé republiky, ale také za Protektorátu Čechy a Morava.

Čtvrtým cílem je zmapovat situaci ohledně královéhradeckého regionálního fašistického tisku. Jinak řečeno zjistit, zda se fašistům podařilo v některé době vydávat vlastní tisk regionálního či většího významu.

Pátým úkolem je zjistit, zda a do jaké míry se český fašismus uchytil také mezi mládežnickými vrstvami na Královéhradecku, jaké z tohoto spojení mohly plynout případné postihy a jak se k těmto postihům stavěli samotní fašisté.

Šestým úkolem je pokusit se nalézt případ, ve kterém fašisté z Královéhradecka podnikli akci většího rozsahu, které by si všimli i fašisté mimo region a která by měla větší význam pro samotné fašistické hnutí.

Sedmým úkolem je sledovat obecní volby v Hradci Králové a případný úspěch českých fašistů při jejich konání. Rovněž je důležité pozorovat, do kterých voleb fašisté kandidovali a do kterých naopak nezasáhli, ať už z vlastního rozhodnutí či z nějakých jiných blíže nedefinovaných příčin.

Osmým zvláštním úkolem je sledovat vztah královéhradeckého fašistického hnutí k českému fašistickému ústředí v Praze a rovněž osobní vztahy královéhradeckých fašistů s vůdcem strany generálem Gajdou.

Devátým úkolem je pak zjistit, zda se na Královéhradecku odehrály projevy, které by naznačovaly sounáležitost či naopak odpor k fašistům z jiných zemí a vývoj těchto vztahů mezi fašisty českými a zahraničními.

Předkládaná práce si dává za úkol stát se regionální sondou, která by poskytla možnost dalšího výzkumu českého fašismu v Československu. Tomuto tématu se lze věnovat i nadále, zmapovány dosud byly regiony se silným zastoupením fašismu – Pardubicko, Českobudějovicko a nyní také Královéhradecko. Jako další vhodný region ke studiu českého fašismu se nabízí například Plzeňsko.

2. Zhodnocení pramenné základny práce

K hodnocení pramenné základny práce je nutno práci rozdělit na dvě rozdílné části. První část skládající se z kapitol, které mluví o fašismu celosvětovém a následně o fašismu československém, respektive celorepublikovém, je použita především literatura, ať už se jedná o monografie či odborné studie, které se fašismem v celosvětovém či celorepublikovém měřítku zabývají. V kapitolách, které následují po nich a zajímají se o český fašismus na Královéhradecku a o postavu Antonína Šulce, se práce opírá především o prameny archivní povahy.

Neméně důležitou součástí této práce jsou také soudobé tiskoviny. Je tedy na místě krátce zmínit a charakterizovat využitě archivní fondy, dobový tisk i dobovou a odbornou literaturu. Tento přehled nemá v úmyslu představit veškeré práce, které se o český fašismus zajímají a nejde mu ani o kompletní výčet zdrojů v práci užitých, jde mu pouze o přehled a shrnutí klíčových zdrojů informací, které byly v této práci využity a o jejich krátký komentář.

2.1. Archivní fondy

Hlavním zdrojem pramenů archivní povahy pro období první Československé republiky a vývoje fašismu na Královéhradecku se stal Státní okresní archiv Hradec Králové. V práci byl využit zejména fond Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945. V tomto fondu lze nalézt především úřednické listiny. Veskrze jde o korespondenci mezi okresním úřadem v Hradci Králové a jemu nadřízenými orgány správy, zejména pak s prezidiem zemského úřadu v Praze. V tomto fondu lze nalézt celou řadu hlášení, zpráv a zápisů z fašistických akcí, na nichž byl přítomen také místní úředník. Nachází se v něm také množství zpráv o aktuální situaci fašistů a protokolů z domovních prohlídek. Významnou součástí jsou také zabavené plakáty, letáky, tiskoviny i dopisy, které si fašisté posílali mezi sebou.

Ve Státním okresním archivu v Hradci Králové se pak nacházejí dva fondy místních jednot Národní obce fašistické. Jde o místní jednotu Hradec Králové a místní jednotu Třebechovice pod Orebem. Oba fondy jsou však poměrně chudé, obsahují sice určité zprávy o počtech členů i s jejich osobními údaji, informace o finanční situaci místní jednoty, různou další korespondenci fašistů či legitimace členů, stejně jako plakáty strany, ale jinak neobsahují příliš mnoho informací o samotném vývoji jednot na Královéhradecku, proto byly oba fondy začleněny do práce jen jako doplňkové.

O něco málo bohatší než fondy Státního okresního archivu v Hradci Králové týkající se místních fašistických jednot, jsou pak fondy ze Státního oblastního archivu v Zámrsku. Ty obsahují fond Národní obce fašistické – župního vedení v Hradci Králové (1934–1938), ve kterém lze nalézt například pozvánky na schůze fašistické strany, informace o plánovaných konferencích či informační zprávy o straně. Fond je však podobně jako fondy fašistických jednot ze Státního okresního archivu v Hradci Králové poměrně chudý a rovněž byl použit spíše doplňkově k vývoji českého fašismu na Královéhradecku během první Československé republiky.

Ne o moc více informací poskytuje další fond ze Státního oblastního archivu v Zámrsku – Vlajka – župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem 1940-1943 (1946). Přesto byl tento fond využit jako hlavní zdroj pro velmi stručný nástin vývoje fašismu na Královéhradecku během druhé světové války. Nalézt v něm lze seznamy funkcionářů, rozkazy a oběžníky, korespondenci a pozvánky na různé akce nejen Vlajky ale i dalších fašistických kolaborantských organizací.

Ke zdokumentování osudu Antonína Šulce, předního královéhradeckého českého fašisty, byl využit fond Státního oblastního archivu v Zámrsku – Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948. Tento fond obsahuje protokol o uvěznění Antonína Šulce, korespondenci jeho samého i žádost jeho manželky o jeho propuštění, prameny úřední povahy, nejčastěji vyšetřovacího oddělení Okresního národního výboru s určitým nadřazeným orgánem. Rovněž v něm lze nalézt velice důležitý dopis, který Antonín Šulc použil jako svou hlavní obhajobu, a jenž sepsal už před svým uvězněním, ve kterém popsal své osudy už od roku 1915, kdy vstoupil do československých legií. Fond rovněž obsahuje udání Čeňka Falty na Antonína Šulce, žádost Antonína Šulce o vyslechnutí dodatečných svědků a konečně záznam o procesu s Antonínem Šulcem, jeho odsouzení a výkonu trestu.

Jako dodatečný zdroj byl v práci využit fond z Archivu bezpečnostních složek – Vyšetřovací spisy StB Hradec Králové, který přinesl další zajímavou informaci o osudu Antonína Šulce po skončení jeho prvního trestu.

2.2. Regionální dobový tisk

Regionální dobový tisk je významnou součástí práce, představuje velkou zásobárnu informací. Jde o regionální tisk nejsilnějších politických stran v královéhradecké oblasti. Všechny tyto tiskoviny jsou dostupné ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové. Regionální fašistický tisk zde sice najít nelze, jelikož vycházel poměrně málo a nepravidelně.

Jsou zde však tiskoviny jeho politických odpůrců, sociálně demokratickou stranu dělnickou zde reprezentují *Rozhledy*, národně demokratický tisk pak nesl název *Osvěta lidu*, komunisty zde reprezentovala *Pochodeň*, národní socialisty *Český severovýchod* a agrárníky *Kraj Královéhradecký*, tisk s názvem *Štít* reprezentoval stranu lidovou. Údaje, které tyto stranické tisky přinášely, je nutno vnímat s velkou opatrností, jelikož jejich názory jsou často ovlivněny jejich politickým smýšlením a příslušností. Stejně tak jejich autory ovlivňoval vztah k fašismu jako takovému i vztah k fašistickým představitelům v Hradci Králové. Extrémně nepřátelský postoj k fašismu logicky zaujímají sociálně demokratické *Rozhledy* i komunistická *Pochodeň*, ne o moc příznivěji o něm smýšlí také národně socialistický *Český severovýchod*. Naopak nejsmířlivěji o nich píše národně demokratický tisk *Osvěty lidu*. Agrární *Kraj královéhradecký* pak k fašismu zaujímá poměrně neutrální postoj a jeho pohled by se ze zmíněných tiskovin dal označit za nejobektivnější.

2.3. Dobová neperiodická literatura

V práci je užita také dobová neperiodická literatura, která skrývá jisté nebezpečí v tom, že si od fašismu nemohla držet odstup v době kdy vznikala, rostl a sílil. Přesto lze považovat práci Jana Kaprase² za zdařilou a vhodnou k zařazení do této práce. Podstatně větší nebezpečí číhá v práci sociálně orientovaného politika Františka Modráčka,³ jeho dílo je však v předložené práci použito jen v několika málo případech.

2.4. Současná odborná literatura

Využití současné odborné literatury odpovídalo jejím jednotlivým kapitolám. V kapitole zabývající se celosvětovým fašismem byly využity publikace, které se zabývají charakteristikou autoritativních režimů či totalitních ideologií a také pochopitelně samotnou ideologií fašistickou. Za klíčové publikace lze považovat díla, která napsali Andrew Heywood,⁴ Robert Paxton,⁵ Noël O'Sullivan,⁶ Michael Mann⁷ či Ernst Nolte.⁸

² KAPRAS, Jan. *Fašismus*. Praha: L. Mazáč, 1936.

³ MODRÁČEK, František. *Fašistické převraty: krise poválečných demokracií*. 3. vyd. Praha: Jaroslav Salivar, 1947.

⁴ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-137-3.

⁵ PAXTON, Robert O. *Anatomie fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 31–33. ISBN 978-80-7106-811-2.

⁶ O'SULLIVAN, Noël. *Fašismus*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 43–45. ISBN 80-7325-001-2.

⁷ MANN, Michael. *Fascists*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 33-36. ISBN 978-0-511-21651-0.

⁸ NOLTE, Ernst. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-107-4.

Následující kapitola je věnována českému fašismu a tomu také odpovídá výběr literatury, která se zabývá charakteristikou českých fašistických a extrémně nacionalistických organizací. Za nejzdařilejší práce lze v tomto ohledu považovat díla Tomáše Pasáka,⁹ Ivo Pejčocha,¹⁰ Miroslava Gregoroviče,¹¹ Jany Čechurové¹² či Davida Kellyho,¹³ přínosem a cenným zdrojem informací je také práce Aleny Gajanové,¹⁴ k níž je však nutno přistupovat s větší opatrností, jelikož celý pohled na fašismus je zde ještě prodchnut pohledem dřívějšího komunistického režimu. České fašistické hnutí mělo také své typické rysy a znaky, které dobře zdokumentoval Pavel Kotlán.¹⁵

Za skupinu, která se vyčleňuje z tohoto okruhu lze považovat díla publikovaná čistě k osobě generála Radoly Gajdy. Za stěžejní dílo můžeme v tomto ohledu považovat publikaci pánů Antonína Klimka a Petra Hofmana,¹⁶ jenž poskytuje objektivní ucelený náhled na hlavní osobnost českého fašistického hnutí. Další prací je dílo, které Gajda z části napsal sám.¹⁷

Většina těchto prací klade hlavní pozornost logicky na největší fašistické hnutí a následně i politickou stranu v Čechách – Národní obec fašistickou. Fašistických organizací však bylo více, druhou nejdůležitější byla pravděpodobně Vlajka. Za klíčové dílo k její historii lze považovat práci Milana Nakonečného.¹⁸

Za důležitý zdroj, který přinesl mnoho zajímavých informací nejen o fašismu ze sousedního Pardubicka, je pak nutno považovat také rigorózní práci Michala Bendy¹⁹ z Univerzity Karlovy. Využita byla také pro srovnání vývoje a rozsahu vlivu českého fašismu na Královéhradecku a Pardubicku.

⁹ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985.

¹⁰ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011.

¹¹ GREGORVIČ, Miroslav. *Kapitoly o českém fašismu: fašismus jako měřítko politické dezorientace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-100-X.

¹² ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převrátím a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-264-2.

¹³ KELLY, David. *The Czech Fascist movement, 1922-1942*. New York: Distributed by Columbia University Press. ISBN 0-88033-327-8.

¹⁴ GAJANOVÁ, Alena. *Dvojitá tvář: z historie předmnichovského fašismu*. Praha: Naše vojsko, 1962.

¹⁵ KOTLÁN, Pavel. *Fašismus a jeho česká podoba: národní obec fašistická 1926-1933 a fašismus současný*. Přerov: Šárka, 2001. ISBN 80-901755-8-9.

¹⁶ KLIMEK, Antonín a Petr HOFMAN. *Vítěz, který prohrál: generál Radola Gajda*. Praha: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-033-0.

¹⁷ GAJDA, Radola. *Moje paměti*. Brno: Jota, 2008, s. 304. ISBN 978-80-7217-584-0.

¹⁸ NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka: k historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001. ISBN 80-86183-24-6.

¹⁹ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014.

3. Fašismus – definice, vznik, růst, příklady a pád

3.1. Definice fašismu

Předložená práce bude mít za hlavní úkol detailní rozbor fašistického hnutí na Královéhradecku, přičemž na prvním místě se bude zabývat působením místní organizace Národní obce fašistické. K lepšímu pochopení činnosti této politické strany v éře první Československé republiky je však nejprve nutno poznat fašismus jako takový.

Stěžejní otázka tedy nyní zní – co je to fašismus? Na poměrně snadný dotaz se překvapivě těžko hledá odpověď. Je totiž například zcela zásadní naprosto oddělit fašismus od jiných forem, které se mu svým zevnějškem podobají. A to není snadný úkol vzhledem k tomu, jak často byl fašismus napodobován, především ve 30. letech 20. století, když se režimy v Itálii či Německu zdály více než konkurenceschopné těm demokratickým. Fašismus není klasickou tyraní, jelikož nebere svým občanům právo se vyjádřit, ale zvládne jejich vůli orientovat tak, aby podpořila vnitrostátní sjednocení i za cenu důkladného vnitřního očištění, jelikož následně bude odměněna expanzí za hranice státu. Fašismus rovněž nelze aplikovat na diktaturách předcházejících demokratickým režimům, jelikož ty postrádají zmanipulovanou masovou společnost, jež by je podpořila a zároveň odmítla svobodné instituce za cenu čistoty, jednoty a síly jejich národa.²⁰

Rovněž nelze fašismus zaměňovat s vojenskou diktaturou. Hitler i Mussolini sice dokázali občany svých států zmilitarizovat na vysokou úroveň, ale ne každá vojenská diktatura musí být fašistická. Dozajista více než polovina vojenských diktátorů vládne tyransky, jenže masové vášně si většinou nemohou dovolit, neb jsou pro ně příliš nebezpečné. Rovněž jsou mnohem četnější než fašistické režimy, jelikož nemusí nastupovat po zhroucení demokracie, protože jejich existence trvá už od počátku existence velkých bojovníků. Klíčové je rovněž najít hranici, která odděluje fašismus od autoritářství, což je však dosti problematické. Nicméně lze konstatovat, že ačkoliv autoritářské režimy podobně jako fašistické redukuje občanská práva, nemají s nimi společnou potřebu zcela zničit soukromou sféru, jelikož v podstatě tolerují nepříteli jasně definované, nicméně zcela jistě existující sféry soukromého prostoru, například církve, rodiny, místní hospodáře, důstojnické sbory či hospodářské kartely a sdružení. Právě tyto sféry soukromého prostoru pak zajišťují společenskou kontrolu. Zatímco autoritářský režim potřebuje dlouhodobě společnost pasivní,

²⁰ PAXTON, Robert Owen. *Anatomie fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 246–247. ISBN 978-80-7106-811-2.

fašisté vyžadují veřejnost, která je plná nadšení a angažovanosti. Fašismus také čile zasahuje do ekonomiky, což u autoritářských režimů zcela neplatí, ty se naopak snaží upevnit statut quo, místo toho, aby se zasadily o něco nového.²¹

Jistou dobu panoval názor, že vznik fašismu byl vyvrcholením postupného rozpadu kapitalistického řádu v období imperialismu. Buržoazie, která již měla tušit, že proti komunistickému hnutí nedokáže bojovat demokratickými metodami, se měla transformovat do fašistické strany, která měla vzestup komunistů zastavit. Tento výklad je však zcestný a dnes již překonaný.²²

Přesuňme se nyní od toho, čím fašismus není k tomu, čím je. Fašismus můžeme chápat jakožto ideologii, která odmítá omezený politický styl, který vládl v Evropě od renesance do první světové války, a naopak prosazuje styl aktivistický. Ten má v době po roce 1918 řadu různých podob, nicméně v té fašistické ho lze chápat coby styl, který život maximálního sebeobětování za jakoukoliv cenu považuje za to, co je pro člověka vůbec to nejlepší. Tento život musí být prožit s naprostou a militantní věrností národnímu státu, který jej pohltí. Nutno jest odsunout na druhou kolej jakýkoliv jiný předmět citů člověka. Naprostá loajalita a věrnost fašistickému vůdci je zcela nezbytná. Rozhodnutí tohoto vůdce jsou vždy finálním a určujícím ukazatelem toho, co je dobré či špatné ve všech vrstvách národního života. Pakliže se rozhodneme takto fašismus chápat, je očividně jasné, že je smrtonosný pro kultivovaný život ve společnosti, jak mu bylo v Evropě tradičně rozuměno. Jeho smrtonosnost spočívá v duchovně sjednoceném národním státu, s nímž je ve fašistickém režimu ztotožněna iluze nejlepšího možného života pro člověka. Tento stát je přitom pokaždé rozuměn na základě mimoústavním. Jednota, kterou fašismus představuje, je jednotou, která postrádá legalitu. Kvůli tomu se fašismus, který se v teoretické rovině může zdát šlechetný či vznešený, ve skutečnosti neliší od nepřijatelné žádosti o naprostou, slepou věrnost komukoli, kdo zrovna třímá žezlo moci, a to nehledě na to, jak daná osoba tuto moc uchopila, nebo jak ji uplatňuje a používá. Fašismus nechává svému vůdci téměř maximální možnou volnost. Nutně od něj potřebuje pouze jistou úroveň řečnického umění, které je v pravý čas vhodně využito k uchopení a následnému udržení moci.²³

²¹ PAXTON, Robert Owen. *Anatomie fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 247–248. ISBN 978-80-7106-811-2.

²² GAJANOVÁ, Alena. *Dvojitá tvář: z historie předmnichovského fašismu*. Praha: Naše vojsko, 1962, s. 13.

²³ O'SULLIVAN, Noël. *Fašismus*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 38–39. ISBN 80-7325-001-2.

Důležité je také vysvětlit klíčový rozdíl mezi aktivistickým a omezeným politickým stylem. Revoluce, která znamenala přechod od omezeného politického stylu k aktivistickému, měla za následek všeobecnou proměnu evropského politického řádu, který byl založený na státech, které byly nejvyšším útvarem, jakého mohl omezený politický styl dosáhnout, na řád, jež byl postaven na hnutích, které lze označit za entity, jež poněkud postrádají vnitřní struktury. Vznik těchto entit umožnil nový aktivistický styl ve 20. století. Fašismus zde slouží jakožto termín, který můžeme použít pro specifickou formu, která se na základě myšlenky a instituce prolnuté s výše zmíněnou revolucí vyvinula v Itálii a Německu v době mezi oběma světovými válkami. Nutné je dodat, že fašismus je jenom jedním aspektem této proměny západního života politického.²⁴

Pakliže budeme vycházet ze samotného slova fašismus, tak můžeme konstatovat, že je odvozeno z latinského *fascis*, jež značilo svazek prutů se sekyrou, což byl odznak antického Říma, konkrétně jeho úředníků. Nového významu slovo nabylo v 90. letech 19. století v Itálii, kdy se jím začala nazývat politická sdružení či jisté skupiny obvykle revolučních socialistů. Výraz *fascismo* dostal svůj ideologický význam až potom, co jím Mussolini začal nazývat své polovojenské skupiny, které se dostaly ke zbraním a jež začal organizovat za první světové války.²⁵

Jak už bylo naznačeno výše, klíčovou složkou fašismu je myšlenka jisté sjednocené pospolitosti, která pramení z víry, že síla tkví v jednotě. Jedinec v podstatě postrádá jakýkoliv význam, není ničím. Smyslu nabývá teprve v okamžiku, kdy je absorbován pospolitou společností. Fašismus tedy touží po jakémsi novém člověku, který je jeho ideálem. Jedná se v podstatě o hrdinu, který je podnícený sebeobětováním, povinností a ctí. Musí být ochoten položit vlastní život za úspěch vlastního národa či rasy a oddaně, bez dotazů, vyplnit to, co mu jeho vůdce nařídí. Po francouzské revoluci vyletěly její ideje k výšinám a začaly se silně prosazovat v myšlení lidí. Fašismus se proti jejím hodnotám bouří, italští fašisté šli proti těmto idejím zcela jasně, když razili heslo *Rok 1789 je mrtev*. Popírají tedy ideály pokroku, rovnosti, svobody či racionalismu. Naopak jsou sami ovlivněni hodnotami války, vůdcovství, heroismu či moci. Fašismus proto vždy stojí v opozici vůči něčemu jinému, ať už je to komunismus, liberalismus, buržoazie, kapitalismus či rozum. Fašismus je komplikovaným jevem historie, který je důležité okamžitě a razantně rozdělit na dvě rozdílné větve. Zatímco

²⁴ O'SULLIVAN, Noël. *Fašismus*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 39. ISBN 80-7325-001-2.

²⁵ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 219. ISBN 978-80-7380-137-3.

fašismus italský byl založen na absolutní věrnosti totalitnímu státu a maximální možné míře zásahů státu do života společnosti, fašismus německý neboli také nacismus, obsahoval teorie o rasismu, jež ukazovaly árijskou rasu jako tu nejlepší a maximální možnou měrou ve svých občanech podporoval antisemitismus.²⁶

Důležité je si také uvědomit, že na rozdíl od francouzské či ruské revoluce nebyla revoluce fašistická politickým ani právním provedením ekonomických či morálních představ, které by jí předcházely. Fašismus totiž vyrostl jako hnutí čistě politické, kterému chyběly myšlenky o filosofii či ekonomice. Tyto problémy byly fašismem řešeny teprve později, dá se říci již za pochodu. Kvůli tomu musíme rozdělit vývoj fašismu na dvě zásadně rozdílná období. V prvním jde totiž fašismu pouze o moc, kterou se všemi silami snaží uchopit, získat a udržet co nejdéle to půjde. Druhé lze pak definovat jako dobu, kdy se fašistická idea rozrůstá a prorůstá v podstatě do všech oblastí života. Navíc dostává i své pevné zpracování. Lze tedy tvrdit, že v raných letech byl fašismus definován jistým myšlenkovým chaosem. Tomu se však ani nelze příliš divit, jelikož vyrůstal v době krátce po konci první světové války, kdy chaos panoval v celé Evropě.²⁷

Samotný pojem fašistické revoluce je pak také dosti problematickým. Nacisté pochopitelně tvrdili, že revoluci přinesli, jelikož jen nový světový názor je schopen toho, aby zásadně změnil lidskou společnost i člověka jakožto jedince, a to nejen v Německu, ale vůbec na celém světě. Naopak marxisté samozřejmě revoluční podstatu fašismu upírají, když říkají, že nijak nenarušil soukromé vlastnictví a jeho úkolem nebylo zničit kapitalismus. Liberálové jsou rovněž k fašismu jako revoluci kritičtí, jelikož ho obvykle považují za období dřívějšího despotismu a nevidí v něm nic, co by bylo zásadně nové, přelomové či revoluční. Konzervativci pak většinou fašismus za revoluci přijímají, jenže mají problém shodnout se na tom, o jaký typ revoluce má jít. Podobně jsou na tom sociologové a odborníci na srovnávací ústavní právo, kteří se mezi sebou přou o to, zda se jednalo o revoluci sociální či politickou. Pakliže bychom hledali důvod, proč označovat fašismus za revoluci, musíme přihlédnout k tomu, že se fašisté pokusili zničit pojetí státu s úmyslem nahradit ho něčím docela odlišným – hnutím. Pakliže chceme fašistickou revoluci odlišit od ostatních, musíme nejprve definovat její charakteristické rysy. Těmi, na kterých se vědci nejčastěji shodují jsou iracionalismus, rasismus, korporativismus a nacionalismus. Nutno je však dodat a podotknout, že ani jedna z těchto myšlenek nedefinuje fašismus beze zbytku a výlučně. Kupříkladu extrémní

²⁶ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 219. ISBN 978-80-7380-137-3.

²⁷ KAPRAS, Jan. *Fašismus*. Praha: L. Mazáč, 1936, s. 14–15.

nacionalismus je typický pro řadu skupin a hnutí, které s fašismem neměli nic společného (například Action Francaise²⁸). Rasismus je pak typický pro nacismus, ale do italského fašismu téměř nepronikl. Rasismus navíc fašisté nevymysleli a ani nebyl součástí jejich prvotní ideologie. Korporativismus také není výlučně fašistickou záležitostí, spíše lze tvrdit, že jde o všeobecnou tendenci, která rezonuje v každé společnosti, jenž je více průmyslově vyspělá. V případě iracionalismu je sporný už jen termín, jehož problém tkví v tom, že je na místě otázka, zda ho můžeme definovat dostatečně přesně na to, abychom jej mohli následně seriózně využít.²⁹

3.2. Vznik fašismu

Pakliže bychom měli datovat vznik fašismu do okamžiku, kdy dostal své jméno, pak můžeme říci, že fašismus vznikl před polednem 23. března 1919 při příležitosti setkání na Piazza San Sepolcro v Miláně, kde se sešlo něco málo přes sto lidí. Benito Mussolini zde vyhlásil svůj program národního socialismu. Nutno dodat, že v tento okamžik se Mussolini cítil velmi slabý, protože dříve měl podporu mnohem větší.³⁰

Své hnutí pojmenoval *Fasci di Combattimento*, tento název můžeme volně přeložit jako bojová bratrstva. Fašistický program, který toto hnutí vyprodukovalo přibližně o šedesát dní později, byl programem nacionálního socialismu. Nárokoval si právo uskutečnění expanzionistických plánů Itálie na Balkáně i ve Středomoří. Co se týče nároků sociálních, žádal všeobecné volební právo od osmnácti let a rovněž volební právo pro ženy. Dále chtěl zrušit horní sněmovnu parlamentu a svolat ústavodárné shromáždění, z něhož měla vzejít nová italská ústava, jež by nejspíš znamenala konec monarchistického zřízení země. Rovněž se zasazoval o osmihodinovou pracovní dobu a o vysokou daň z kapitálu. Důležitou složkou hnutí však byla především jeho ochota k násilným akcím, k nimž byli jeho členové nejen ochotní, ale přímo po nich bažili.³¹

Na rozdíl od socialismu, liberalismu a konzervatismu se tedy fašismus objevil až ve 20. století, přesněji krátce po skončení první světové války, ačkoliv původ jeho myšlenek

²⁸ Action Francaise = francouzské politické nacionalistické a rojalistické hnutí.

²⁹ O'SULLIVAN, Noël. *Fašismus*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 43–45. ISBN 80-7325-001-2.

³⁰ NOLTE, Ernst. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1999, s. 248–249. ISBN 80-7203-107-4.

³¹ PAXTON, Robert O. *Anatomie fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 9. ISBN 978-80-7106-811-2.

můžeme najít už v století předcházejícím. Jeho sloučení s nimi umožnila právě první světová válka a události, jež na ni bezprostředně navazovaly.³²

Itálie sice vyšla z první světové války jako vítěz, ale vnitřně byla velice nejednotná. Po konci války se v politice začal poměrně vehementně rozmáhat socialismus, jenž dříve v tomto státě příliš silnou pozici nezastával, jelikož mu to znemožnila silná podpora nacionalismu. V druhé polovině 19. století zde sice socialismus jistou oblibu měl, ale nikdy nezískal podporu masovou.³³

V polovině dubna 1919 napadla Mussoliniho skupina kanceláře socialistického deníku *Avanti* v Miláně, kde dříve působil i sám Mussolini. Během útoku zemřeli čtyři lidé a dalších třicet devět jich bylo zraněno. Fašismus v Itálii tak započal svou historii aktem agrese, jímž zaútočil nejen na socialismus, ale také na buržoazní právní systém, s cílem přinést blaho svému národu.³⁴

Příčinu rychle rostoucí obliby fašismu nemůžeme hledat v jednotlivostech, došlo k ní díky složitým specifickým podmínkám, které panovaly krátce po skončení první světové války v Evropě. Problémem byl například fakt, že mnohé demokratické systémy, jež v ní působily, byly příliš mladé, neusazené a jejich záruky zatím nedokázaly převážit záruky systémů autokratických. Vlády v demokratických státech, tvořené často širokou koalici s různými politickými stranami, zkrátka postrádaly důvěryhodnost dřívějšího stabilního, silného režimu. Nezřídka na ně také dolehla politická či zejména ekonomická krize, pro meziválečná léta typická. Pokud na daný problém nahlížíme z tohoto úhlu pohledu, může se dřívější pevné vedení zosobněné jediným člověkem jevit jako přitažlivé. Zvláště nižší střední třída společnosti navíc aktuálně čelila hrozbě industrializace, která ohrožovala jejich živobytí. Díky tomu pak mohla různá fašistická seskupení z této třídy verbovat své členy. A právě kvůli faktu, že stoupenci fašistů pocházeli ze střední vrstvy, mohli jejich představitelé brojit nejen vůči kapitalismu, ale zároveň také proti komunistickým hnutím. Do karet fašistům zahrála také ruská revoluce a strach vyšších vrstev z jejího růstu v dalších sociálních seskupeních po Evropě. Podnikatelé tedy měli zájem na tom, aby fašistické hnutí posilovalo, pročež mu nezřídka finančně i politicky vypomáhali. Na to pochopitelně reagovali marxističtí autoři tvrzením, že fašismus je kontrarevoluce buržoazie, která se tímto způsobem snaží

³² HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 220. ISBN 978-80-7380-137-3.

³³ KAPRAS, Jan. *Fašismus*. Praha: L. Mazáč, 1936, s. 25–27.

³⁴ PAXTON, Robert O. *Anatomie fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 11. ISBN 978-80-7106-811-2.

minimalizovat moc proletariátu. Ranou do vazů mladým demokratickým systémům byla pochopitelně světová hospodářská krize, která silně zatřásla důvěrou v jejich hodnoty. Horšící se hospodářství a vysoká míra nezaměstnanosti vytvořila negativní klima, jenž dalo prostor názorům z okrajů politického spektra a demagogům, kteří ho s povděkem využili. První světová válka navíc nedokázala vyřešit problémy mezinárodních třenic, které pokračovaly i po jejím skončení, ba nabíraly na síle společně s nacionalismem a touhou poražených (a těch, kdož se cítili nedocenění) po vendetě. Navíc válka sama o sobě probudila k životu silnější, militantnější nacionalismus.³⁵

Nicméně v roce 1919 Mussolini se svými stoupenci ve volbách neuspěl a hnutí čekal rozklad. Jenže už o dva roky později se konal římský kongres, kde byl schválen vznik politické strany (Partito Nazionale Fascista), jejíž program byl podstatně odlišný od programů předcházejících, což pouze dokládá to, že tato strana již byla pevně v Mussoliniho rukou a mohl si s ní dělat, co se mu zlíbilo. Fašismus byl v jeho pojetí dosti pružný, což mu umožnilo hledat spojence ve všech směrech a současně stmelit všechna fašistická hnutí do jedné partaje. Následně Mussolini využil nestabilní situace v Itálii, kde se rychle střídala jedna vláda za druhou a díky dobré organizaci a poslušnosti svých následovníků slavil politický úspěch. Nic na tom nezměnila ani menší občanská válka, která se v Itálii mezi léty 1920–1922 strhla. Vrchol těchto střetů přinesl závěr října 1922. 28. dne v tomto měsíci zorganizoval Mussolini svůj slavný *poход na Řím*.³⁶ Následujícího dne stanulo před branami Říma něco málo přes padesát tisíc fašistů. Král Viktor Emanuel III.³⁷ odmítl návrh premiéra Luigiho Facta³⁸ na vojenskou obranu města a následně pověřil Mussoliniho sestavením vlády. Ten prozatím nechal Ústavu bez jakýchkoli změn a vládu sestavil v rámci široké koalice, kde měli mimo jiné své zastoupení také nacionalisté, liberálové či demokrati. Tomuto tahu se nelze divit, protože fašisté tehdy měli v poslanecké sněmovně, jenž čítala pět set čtyřicet mandátů, pouhých třicet křesel. Výrazné reformy však rychle následovaly. V dubnu roku 1924 získala strana v čele s Benitem Mussolinim 64,9 % hlasů, čímž si zajistila nadpoloviční většinu v dolní komoře parlamentu Itálie. Když se socialistický poslanec Giacomo Matteotti³⁹ odhodlal k veřejnému zpochybnění voleb, byl následně fašisty zavražděn. Tento atentát dal

³⁵ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s.220–221. ISBN 978-80-7380-137-3.

³⁶ Poход na Řím = státní převrat, jímž se Mussolini a jeho strana Partito Nazionale Fascista dostali k moci.

³⁷ Viktor Emanuel III. Italský (1869–1947) v letech 1900–1946 předposlední italský král.

³⁸ Luigi Facta (1861–1930) premiér Itálie od 26. února do 31. října 1922.

³⁹ Giacomo Matteotti (1885–1924) antifašista a člen italské socialistické strany.

podnět opozici k opuštění parlamentu a vzniku *Aventinské opozice*,⁴⁰ jež dostala název podle místa svého působení. Ač se jednalo pouze o formální protest, postavení Mussoliniho se vážně zachvělo. Musel provést řadu personálních změn v kabinetu a následně ustanovit i zvláštní komisi, která měla připravit Ústavu na reformu. Opozice, v jejímž čele stanuli pánové Salandra, Orlando a Giolitti však tímto uspokojena nebyla a dál mohutně protestovala. Po krachu jednání se Mussolini rozhodl svolat zbytek parlamentu, jenž mu zůstal věrný a rozhodl, že tento parlament může pokračovat ve své činnosti bez opozice. Ta byla následně v letech 1925–1926 zničena, její tisk zastaven a její příslušníci zbaveni práv. Italský parlament se stal čistě fašistickým.⁴¹

3.3. Růst fašismu a jeho konkrétní podoby

Fašismus se po svém vzniku neomezil pouze na Apeninský poloostrov a expandoval i za jeho hranice, dál do Evropy. V podstatě lze říci, že pronikl do velkého množství států starého kontinentu, ačkoliv se jeho jednotlivá hnutí od sebe méně či výrazněji lišila. Pro účely této práce je dozajista vhodné si je představit.

Ještě předtím, než přejdeme k výčtu fašistických či jim velmi blízkých režimů, musíme si uvědomit význam první světové války a její dopad na růst fašismu. Agresivní nacionalismus se formoval už během 19. století. Vznik moderního nacionalismu 20. století byl otázkou času. Urychlila ho první světová válka, která silně militarizovala společnost a zničila velké mnohonárodní státy, které byly největšími nepřáteli národních zemí. Rovněž tento nacionalismus učinila ještě agresivnějším. V tomto militantním agresivním nacionalismu pak mohl fašismus snadno zapustit své kořeny.⁴²

Maďarsko ztratilo v první světové válce mnohé, především však území. Před válkou byly Uhry obrovským prostorem, v němž měli Maďaři přední pozici. *Trianonská smlouva*⁴³ z června 1920 sebrala Uhrám 70 % jejich dřívějšího prostoru společně s více jak dvěma třetinami populace. Po pádu Bély Kuna⁴⁴ a jeho Maďarské republiky rad⁴⁵ na začátku srpna 1919 byla půda pro vznik hnutí se silně fašistickým charakterem připravena. Do jejího čela se

⁴⁰ Aventinská opozice = žádala prošetření vraždy Matteottiho, odstoupení Mussoliniho vlády a nové volby.

⁴¹ KAPRAS, Jan. *Fašismus*. Praha: L. Mazáč, 1936, s. 33–36.

⁴² MANN, Michael. *Fascists*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 33–36. ISBN 978-0-511-21651-0.

⁴³ Jedna z pařížských mírových smluv po 1. světové válce podepsaná 4. června 1920 stanovila hranice Maďarska jakožto nástupnického státu Uherska.

⁴⁴ Béla Kun (1886–1938) maďarský komunistický politik, v roce 1919 čelní představitel Maďarské republiky rad.

⁴⁵ Maďarská republika rad byl komunistický stát existující mezi 21. březnem a 1. srpnem 1919.

dostali mladí důstojníci, jejichž lídrem byl kapitán Gyula Gömbös.⁴⁶ Jeho organizace měla za cíl masově mobilizovat do hnutí obrody národa, které by se distancovalo od parlamentního liberalismu i zastaralé diktatury. Gömbösovo hnutí mělo silně antibolševický i antisemitský charakter. Organizace chtěla čerpat z nacionalistických a xenofobních názorů pro dynamickou autoritu, jež měla být vystavěna na maďarských symbolech. Admirál Miklós Horthy,⁴⁷ jenž se stal v roce 1920 regentem maďarského království, by však vládu v zemi udržel i bez podpory Gömbösova hnutí. Přesto měla organizace v meziválečné době v Maďarsku velký význam a také díky ní se podařilo navázat blízké vztahy s Mussoliniho Itálií. Jakožto fašistický lze označit také režim Adolfa Hitlera v Německu. Hitler se však nezastavil při tvorbě fašistického režimu a dal vzniknout režimu nacistickému. Ten se od fašistického liší v tom, že fašismus minimálně v prvopočátku neodmítal jiné národnosti. Nacistický režim čistotu německé rasy vyžadoval, a dokonce ji zařadil do své jurisdikce. Cílem tohoto režimu se stalo vyhlazení Židů v politice holokaustu. Nacistické Německo však svůj zápas prohrálo, když bylo poraženo ve 2. světové válce za přispění Spojenců⁴⁸ a jeho cíle zůstaly nenaplněny.⁴⁹

Nejvýznamnější radikální politickou silou v meziválečné Velké Británii byla strana *British Union of Fascist*⁵⁰ založená roku 1932 a vedená sirem Oswaldem Mosleym.⁵¹ Britský šlechtic založil stranu poté, co se osobně setkal s Mussolinim v Římě a Hitlerem v Mnichově. Mosleyho obrat k fašismu byl jeho specifickou reakcí na to, co považoval za naprosté selhání britského parlamentního systému a neschopnosti vlády aplikovat radikální reformy, které by zabránily nezaměstnanosti a chránily zemi před hlubší ekonomickou a politickou krizí. Strana ve Velké Británii za své existence nezískala větší podporu. V roce 1940 byl Mosley s několika dalšími členy jeho strany internován a jeho strana byla rozpuštěna. Přesto je její existence důležitá k uvědomění si toho, že fašistické strany existovaly také v demokratických režimech.⁵²

⁴⁶ Gyula Gömbös (1886–1936) maďarský vojenský důstojník a politik, mezi léty 1932–1936 předseda vlády Maďarska.

⁴⁷ Miklós Horthy (1868–1957) maďarský admirál, mezi léty 1920–1944 regent Maďarského království.

⁴⁸ Spojenci = koalice mocností válčících během 2. světové války proti mocnostem Osy (tedy Německu, Itálii a Japonsku).

⁴⁹ PAXTON, Robert O. *Anatomie fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 31–33. ISBN 978-80-7106-811-2.

⁵⁰ Lze přeložit jako Britská unie fašistů, strana existovala mezi léty 1932–1940.

⁵¹ Sir Oswald Mosley (1896–1980) anglický šlechtic a politik, vedoucí postava britského fašismu.

⁵² KOVÁŘ, Martin. Sir Oswald Mosley, British Union of Fascist and British Political Elites in Interwar Britain. In: *Prague papers on the history of international relations*. Prague: Charles University, Faculty of Arts, 1997, s. 457–462. ISBN 978-80-7308-208-6.

Hlavou fašismu v Rumunsku byl Corneliu Zelea Codreanu,⁵³ na něhož měl velký vliv nacionalisticky založený profesor Alexandru Cuza.⁵⁴ Cuza však nebyl mužem činu, zatímco Codreanu ano. V roce 1925 Cuza založil politickou stranu *The League of National Christian Defense*,⁵⁵ která byla silně nacionalisticky a antisemitsky založená. Codreanu se však od ní v roce 1927 odtrhl a nechal vzniknout své vlastní hnutí a politickou stranu – *The Legion of Archangel Michael*.⁵⁶ Hnutí se výrazně nelišilo od toho, které založil Cuza, ale Codreanu chtěl v rámci své strany použít i organizované násilí proti Židům, čehož se Cuza chtěl vyvarovat. Hnutí se pak v roce 1927 prohlašovalo spíše za školu a armádu než za politickou stranu. Rumuni viděli v Židech velkou hrozbu pro svůj národ, protože s nimi chtěli bojovat. Na rozdíl od fašistických organizací v jiných státech si dokázala získat podporu voličů a dostala se k moci, a to i přesto, že král Karel II.⁵⁷ byl silně proti ní a dlouho se mu dařilo udržet ji mimo vládu. Do ní se dostala 4. září 1940, ale pouze za podpory Iona Antonesca,⁵⁸ který postupně odstavil Legii na vedlejší kolej, když se vetřel do přízně Hitlera, na jehož straně Rumunsko za druhé světové války stálo. V lednu 1941 se Legie, v té době už pod vedením Horia Sima,⁵⁹ (Codreanu byl odsouzen za pobuřování a při pokusu o útěk na konci listopadu 1938 zabit) pokusila o převrat. Nedostala však očekávanou podporu z Německa a pokus o převrat se nezdařil. Sima sice dokázal uprchnout, ale jeho absence a nezdařený pokus o převrat znamenal konec činnosti organizace.⁶⁰

Důležité je také upozornit na režimy, jež se podobně jako ty fašistické projevovaly silným nacionalismem a sdílely další charakteristické prvky, ale za zcela fašistické je s naprostou jistotou označit nelze. Jinak by totiž mohlo dojít k sloučení obou těchto typů, což by bylo chybné. Například rakouský režim kancléře Engelberta Dollfusse⁶¹ měl být dozajista fašistický, jenže postrádal masovou podporu, která je pro něj typická. Spíše tak šlo o režim samotného Dollfusse, který se jím snažil bojovat proti expanzi Hitlerova Německa. Za poměrně složitý případ lze považovat organizaci *Falanga*,⁶² kterou ve Španělsku spoluzaložil

⁵³ Corneliu Zelea Codreanu (1899–1938) rumunský politik, zakladatel a vůdce Železné gardy.

⁵⁴ Alexandru Cuza (1857–1947) též známý jako A. C. Cuza, rumunský politik a nacionalistický profesor.

⁵⁵ Zkráceně LANC, strana existovala až do roku 1935.

⁵⁶ Legie Archanděla Michaela, od roku 1930 nesla název Železná garda. Potlačena a rozpuštěna byla roku 1941.

⁵⁷ Karel II. Rumunský (1893–1953) mezi léty 1930–1940 rumunský král a královský diktátor.

⁵⁸ Ion Antonescu (1882–1946) rumunský generál a politik. Mezi léty 1940–1944 ministerský předseda a vůdce Rumunska.

⁵⁹ Horia Sima (1907–1993) mezi léty 1938–1941 vůdce Železné gardy.

⁶⁰ MANN, Michael. *Fascists*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 265–296. ISBN 978-0-511-21651-0.

⁶¹ Engelbert Dollfuss (1892–1934) mezi léty 1932–1934 kancléř Rakouska.

⁶² Falanga = španělská antikomunistická a antikapitalistická strana, založená roku 1933.

José Antonio Primo de Rivera,⁶³ a kterou lze označit za výrazně fašizující, její spoluzakladatel však zemřel již tři roky po jejím založení, přičemž se strana během této doby k moci nedostala. Po smrti de Rivery vypukla ve Španělsku *občanská válka*,⁶⁴ na jejímž konci stanul vítězně generál Francisco Franco,⁶⁵ jehož režim je rovněž často za fašistický označován. Je však nutné říct, že ve skutečnosti šlo spíše o režim nacionalisticky–konzervativní či klerofašistický, především kvůli výrazné roli katolictví, jež v něm byla obsažena a která ho z velké části sama o sobě definovala. Z této příčiny nelze ani tento režim za čistě fašistický zcela bezpečně označit.⁶⁶

Za fašistický lze částečně pokládat i režim Antónia de Oliveiry Salazara,⁶⁷ který byl nastolen v roce 1933 v Portugalsku. Sám Salazar svůj režim definoval následovně: „*Je jako fašistická diktatura autoritativní a zavrhuje demokratické principy v národních i sociálních otázkách. Odlišuje se ale od fašistické diktatury svými metodami.*“⁶⁸

Salazar se ve svém režimu opíral především o armádu a církve. V otázce zahraniční politiky se orientoval na dva směry. Prvním byla Velká Británie, na niž mělo Portugalsko silné ekonomické vazby. Druhým pak Itálie a Německo, k jejichž totalitarismu choval Salazar obdiv. Vliv z britského souostroví převažoval. Salazarův režim dal jasně na odiv své smýšlení, když jeho policie na konci občanské války ve Španělsku zatýkala prchající stoupence republikánů a obratem je zasílala zpět do Španělska.⁶⁹

3.4. Pád fašismu

Režimy, jež fašismus vyprodukoval, neskončily proto, že by byly sesazeny z vedoucích pozic občany, kteří by se proti nim bouřili či vyvolávali revoluce. Za jejich konec mohl neúspěch ve druhé světové válce. Po jejím konci již fašistická hnutí slavila pouze malá regionální vítězství. Tento fakt poskytl jistým autorům (například Ernstu Noltemu)⁷⁰ domněnku, že fašismus je záležitost čistě meziválečného období, jenž skýtalo specifickou situaci, která pro ni byla charakteristická. Jiní s tímto názorem nesouhlasí a tvrdí, že fašismus je záležitostí, která je přítomná od svého vzniku neustále, jelikož její základy lze hledat

⁶³ José Antonio Primo de Rivera (1903–1936) španělský právník a politik, spoluzakladatel Falangy.

⁶⁴ Občanská válka ve Španělsku se odehrála mezi léty 1936–1939.

⁶⁵ Francisco Franco (1892–1975) španělský voják a politik, nejvyšší představitel své země mezi léty 1939–1975.

⁶⁶ MODRÁČEK, František. *Fašistické převraty: krise poválečných demokracií*. 3. vyd. Praha: Jaroslav Salivar, 1947, s. 376–377.

⁶⁷ António de Oliveira Salazar (1889–1970), mezi léty 1932–1968 předseda vlády Portugalska.

⁶⁸ KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 171. ISBN 80-7106-164-6.

⁶⁹ Tamtéž, s. 173–175.

⁷⁰ NOLTE, Ernst. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-107-4.

v lidské psychologii, v níž existuje, řečeno slovy Ericha Fromma, jistý *Strach ze svobody*.⁷¹ Tento autor argumentuje tím, že moderní civilizace dala člověku jakožto jedinci větší míru svobody, ale současně s ní také hrozbu jeho zapojení do kolektivu a ztrátu jistot. V nelehkých životních situacích pak mohou nejistí jedinci utéci před svobodou tím, že se schovají pod křídla nějakého silného lídra či totalitního státního zřízení. Ztráta politické rovnováhy či hospodářská krize mohou, dle těchto autorů, navodit situaci, kdy by se fašistické režimy mohly znovu probít na světlo. Strach ze zesílení neofašismu v jistých oblastech východní Evropy byl zřetelný především v letech 1989–1991, kdy se hroutily systémy komunistické. Stejně tak vytvářely příznivou situaci pro sílení ultrapravicových či fašistických hodnot nápor, které zapříčinila kulturní (a rovněž ekonomická) globalizace, která umožnila obrovské přesuny populace přes hranice určitých zemí. Směsice politické nevyváženosti, hospodářských komplikací a zklamaných nacionálních ambicí se již dříve ukázala jako vhodnou pro růst fašistických hnutí. Za podobných podmínek by tedy nemělo být na místě fašismus podceňovat ani v nadcházející době.⁷²

⁷¹ FROMM, Erich. *Strach ze svobody*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0615-6.

⁷² HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s.221–222. ISBN 978-80-7380-137-3.

4. Český fašismus v období první Československé republiky

4.1. Počátek fašismu v Čechách

Než přistoupíme k samotnému hodnocení vývoje fašistického hnutí na Královéhradecku, musíme si udělat obrázek o tom, jak se fašismus vyvíjel v prostoru Československé republiky (zejména v Čechách samotných), mladého státu, který vznikl v závěru první světové války.

Nelehké sociální a hospodářské poměry po konci první světové války měly za následek vzestup levicových stran, na jejichž progresu se podepsala také změna aktuálních, lidmi uznávaných, hodnot. Začátek 20. let pak přinesl reakci na tuto situaci, totiž nové formování radikálnějšího pravicového směru, jenž se snažil působit jako protiváha postupu levicových proudů. Za své hlavní hodnoty si zvolil nekompromisní boj proti komunismu a nacionální smýšlení. Jeho idea uspořádání společnosti však zatím byla poměrně nejasná. V nově vzniklé republice pomohly k vzestupu radikálních směrů z okrajů politického spektra také ekonomické obtíže. K poválečným obtížím (vysoké nezaměstnanosti, špatnému zásobování, vojenským konfliktům, kulturním problémům) rychle přibyla také strast ohledně špatných možností vývozu. Ten přitom hrál jednu z klíčových úloh v ekonomice státu.⁷³

Mezi první fašisty v Čechách se řadili úředníci, někteří bývalí legionáři, studenti, poměrně mnoho řemeslníků a živnostníků, národně radikální dělníci a rolníci. S fašisty sympatizovalo také nemálo příslušníků ozbrojených sil a určitou menší podporu měli také u statkářů či továrníků.⁷⁴

Fašisté v Čechách byli u zrodu své politické orientace krom vlivu národního obrození a tradic národa vystaveni též inspiraci zahraničních fašistických hnutí. Zdroj radikálnějšího smýšlení v Čechách lze vysledovat již v 19. století, konkrétně v ideách národního obrození, jež bojovalo se silnou pozicí Němců v jejich zemi, ač ta sama o sobě náležela k Habsburské monarchii. V českém fašismu se idea sporu se vším německým rozhořela znovu. Další příčinou radikalizace pravice v politickém spektru mladé republiky byla eskalace na opačném pólu škály, kde brzy vykrytalizovala Komunistická strana Československa. Současně s ní

⁷³ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 79. ISBN 80-7106-264-2.

⁷⁴ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české XIII. (1918–1929)*. Praha: Paseka, 2000, s. 368. ISBN 80-7185-328-3.

však zavdaly důvod k formování extrémní pravice v Československu také události vnější, když se v bývalých Uhrách ustavila nová Maďarská republika rad, jejíž ambice směřovaly i na Slovensko, což bylo v přímém rozporu s nacionální tužbou (nejen) pravicově orientovaných politiků.⁷⁵

Krom tohoto lze tedy také dozajista uvažovat o tom, že fašismus v Čechách vyrostl díky unikátní situaci na Apeninském poloostrově, kde se fašistický režim Benita Mussoliniho dostal k moci. Politika této strany tak mohla snadno posloužit jako návod pro fašistické hnutí v českých zemích.⁷⁶

Za vzestupem fašistických hnutí v Čechách může stát také dosti problematická národnostní otázka první Československé republiky. Tato myšlenka souvisí s tradicí národního obrození a bojem proti všemu německému, zároveň je však nutno si uvědomit, že etnická situace mladé republiky byla ještě složitější. Svou roli tu nesehráli jen Němci, ale také vysoký počet Maďarů, Židů či Poláků. Dojem Čechů a Slováků z vlastního státu mohl být tímto faktorem ovlivněn.⁷⁷

Dřívější mylná komunistická interpretace tvrdila, že vznik fašismu v Československu souvisel s nedostatečnou silou buržoazie vypořádat se s nástupem socialistických revolucí v různých zemích světa. Rovněž tento výklad trval na tom, že se buržoazie snažila o nahrazení demokratického režimu totalitní formou vlády, jejímž úkolem by bylo lépe bránit rozvoji těchto revolucí. Dnes však již tuto interpretaci nelze brát vážně, jelikož její neúplnost je očividná na první pohled.⁷⁸

Po polovině roku 1922 panovalo mezi obyvatelstvem mladého státu značně napjaté ovzduší. Situace českého vývozu byla špatná, pročež se logicky objevily úvahy o exportu na východ, který skýtal příznivé trhy v Rusku. Ruku v ruce s tím šla otázka uznání sovětského Ruska cestou diplomacie. Tato debata umožnila extrémním odpůrcům komunismu hlasitě vyslovit svůj nesouhlas.⁷⁹

⁷⁵ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 13–14. ISBN 978-80-200-1919-6.

⁷⁶ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 7.

⁷⁷ KELLY, David. *The Czech Fascist movement, 1922-1942*. New York: Distributed by Columbia University Press, 1995, s. 11. ISBN 0-88033-327-8.

⁷⁸ GAJANOVÁ, Alena. *Dvojitá tvář: z historie předmnichovského fašismu*. Praha: Naše vojsko, 1962, s. 26–27.

⁷⁹ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 80. ISBN 80-7106-264-2.

Proto se právě v roce 1922 objevují v českých zemích první extrémně pravicové organizace. Zrod těchto skupin můžeme považovat za počátek existence fašismu v českém prostoru. Někteří z jejich sympatizantů se nacházeli v politické straně Československá národní demokracie. Tvrdě se stavěli proti trendům, které do země přicházely ze zahraničí a prezidenta Masaryka považovali za nedostatečně nacionalistického. V těchto prvotních extrémně pravicových organizacích jsou také ihned patrné jisté antisemitské prvky, ačkoliv ne tak drsné či extrémní, jako v dalších státech Evropy.⁸⁰

V říjnu 1922 převzal v Itálii moc Benito Mussolini a se svou stranou začal ovládat zemi. Vazba mezi Československem a Itálií tím nebyla porušena, ačkoliv se její úroveň nezvyšovala, zůstala na slušné úrovni. Celý svět byl totiž v tuto chvíli zvědavý na to, co se v Itálii bude dít. Československá národní demokracie v tuto chvíli rozhodně nebyla proti a Mussoliniho přebrání moci přijala, ačkoliv ne bez připomínek. Alois Rašín to například komentoval tak, že nastává zkouškové období demokracie. V *Národních listech* byl Mussolini přijat poměrně solidně a Mladá generace (mládežnická organizace národní demokracie) měla mít italský režim za svůj vzor.⁸¹

Na podzim roku 1922 tak přichází na svět pár prvních menších hnutí, jež jsou extrémně nacionalisticky pravicově zaměřená, a která vytvářejí jisté podhoubí pro nástup fašismu v Čechách. Zde se rozvinula hlavně dvě seskupení – Národní hnutí a Červenobílí, na Moravě dominovali Českoslovenští fašisté.⁸²

Ustavení těchto skupin bylo na konci roku 1922 zcela samovolné, jelikož v jejich středu panoval názor, že fašismus přináší novou možnost toho, jak se vypořádat s aktuálně napjatými poměry ve společnosti. V tuto chvíli však fašisté absolutně postrádali postavy, které by stály v jejich čele.⁸³

Ve stejném roce se do Československa vrátil generál Radola Gajda, který předtím sice ze Sibíře přicestoval již v roce 1920, ale následně byl uklizen do Francie, kde studoval v Paříži Vysokou válečnou školu. Před jeho definitivním návratem do vlasti stihl také ještě

⁸⁰ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 23. ISBN 978-80-200-1919-6.

⁸¹ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 80–81. ISBN 80-7106-264-2.

⁸² GAJANOVÁ, Alena. *Dvojitá tvář: z historie předmnichovského fašismu*. Praha: Naše vojsko, 1962, s. 33.

⁸³ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 81–82. ISBN 80-7106-264-2.

odmaturovat na soukromé škole v Lausanne ve Švýcarsku. Rovněž získal diplom inženýra zemědělství na pařížském Institut technique de pratique agricole.⁸⁴

Po návratu do Československé republiky v roce 1922 se stal velitelem 11. pěší divize v Košicích na Slovensku, nicméně tato pozice mu nepřipadala jakožto dostatečná pro muže jeho schopností. Krátce po návratu navázal kontakt se skupinou Červenobílých a také s Československými fašisty, což se pro budoucnost fašismu v Čechách jeví jako klíčové.⁸⁵

Je to způsobeno tím, že Gajda byl v roce 1926 obviněn ze špionáže (paradoxně pro Sovětský svaz) na základě falešných podkladů. Proces s ním vstoupil do historie jako tzv. *Gajdova aféra*, která hýbala titulními stránkami českého tisku. Následně se k obvinění ze špionáže přidalo i nařčení z pokusu o vojenský převrat, které rovněž nebylo podloženo skutečnými důkazy. Gajda byl znechucen útoky na jeho osobu a 2. ledna 1927 vstoupil do řad Národní obce fašistické. Na sjezdu v Brně byl fašisty okamžitě zvolán vůdcem strany.⁸⁶

Fašismus v Čechách tedy začal protěžovat ideu slovanské kooperace. Tato idea měla sloužit jako protiváha k mezinárodní politice Edvarda Beneše, jenž ji orientoval na Francii a Velkou Británii. Ve skutečnosti však tato spolupráce nebyla možná, jelikož fašisté silně zazlívali Polákům spory o Těšínsko a Javorinu. Současně pochopitelně silně odmítali kooperaci s bolševickým Ruskem. Z osobností raného fašismu v Čechách zmiňme alespoň Ladislava Rašína a Vlastimila Klímu, kteří v Mladé generaci národní demokracie začali od roku 1923 vydávat časopis *Národní myšlenka*. Blízko k fašismus měl také Viktor Dyk, spisovatel a politik národní demokracie. Rovněž profesor František Mareš, rektor Univerzity Karlovy, lékař a další z politiků národní demokracie nebyl proti myšlenkám fašismu. Další sympatizantkou byla Božena Viková–Kunětická, první česká poslankyně ještě z dob Rakousko–Uherska. Dobrý vztah s radikálně nacionalistickým smýšlením měl také slovenský politik Matúš Ďula či spisovatel Josef Holeček. Velkým obdivovatelem Mussoliniho pak byl další příslušník národní demokracie – František Hlaváček.⁸⁷

⁸⁴ GAJDA, Radola. *Moje paměti*. 4. vyd. Brno: Jota, 2008, s. 304. ISBN 978-80-7217-584-0.

⁸⁵ KELLY, David. *The Czech Fascist movement, 1922-1942*. New York: Distributed by Columbia University Press, 1995, s. 30. ISBN 0-88033-327-8.

⁸⁶ KLÍMEK, Antonín a Petr HOFMAN. *Vítěz, který prohrál: generál Radola Gajda*. Praha: Paseka, 1995, s. 149. ISBN 80-7185-033-0.

⁸⁷ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 82–84. ISBN 80-7106-264-2.

4.2. Rané fašistické organizace v Československu

Národní hnutí se ustanovilo 18. listopadu 1922, tehdy národní demokracie ohlásila ve svém tisku jeho vznik. Tento akt stvrdili svými podpisy František Friedl, Věnceslav Bukovský a Eduard Ryba. Sami sebe definovali jako nacionalistickou organizaci. Dá se říci, že tato skupina byla spíše hnutím napojeným na stranu národních demokratů, dozajista nešlo o skutečnou politickou stranu. Funkci předsedy získal Dr. Luboš Jeřábek, za místopředsedy byli vybráni JUDr. Jaromír Borecký, Jan Hrouda a MUDr. Otakar Urbánek. JUDr. Bohumil Baxa, jenž se také dostal v organizaci do popředí, působil na Moravě v prostředí Masarykovy univerzity. Právě v Brně a Praze měla organizace největší počet stoupenců, přičemž její ústředí sídlilo v hlavním městě republiky. Členem skupiny směl být kdokoli, kdo měl československou státní příslušnost, a to nehledě na to, zda působil v nějaké politické straně. Na počátku roku 1923 organizace uskutečnila několik přednášek v Praze i jinde. Světlo světa brzy spatřilo také vydavatelství organizace, které produkovalo drobnější brožury s nejzásadnějšími myšlenkami této skupiny.⁸⁸

Je však nutno podotknout, že ne všichni historici vidí vznik Národního hnutí až v roce 1922. Můžeme totiž najít jistý rozkol v odborných pracích, které se vztahují k tomuto tématu. Jiní odborníci se domnívají, že Národní hnutí vzniklo již o rok dříve, tedy v listopadu roku 1921.⁸⁹

Na začátku roku 1923 zveřejnilo Národní hnutí program seskupení. Za příklad si bralo Mussoliniho fašistický režim v Itálii, jenž byl chvalořečen za svou sílu. *Rudé právo* (tisk komunistů) za hlavy sdružení označilo Kramáře, Dyka a poslance národní demokracie Špačka. Organizace protestovala proti jakýmkoliv územním obětím v prospěch Polska (ať už šlo o Těšínsko, Oravu či Javorinu) a naopak kladlo územní požadavky (Slezsko z dob před válkami o dědictví rakouské, Horní a Dolní Lužici, část Pruska či Kladsko). Skupina silně protestovala proti diplomatickému uznání bolševického Ruska a od počátku byla v otevřeném boji s komunisty.⁹⁰

Ten byl pro organizaci klíčovým. Do znaku hnutí se dostal zlatý meč, písmeno N značící národ a československá trikolóra, to vše bylo ověněno lipovými snítkami s nápisem

⁸⁸ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 23–25. ISBN 978-80-200-1919-6.

⁸⁹ BALOUN, Pavel. Vznik českého fašismu (1921–1926). In: *HOP. Historie–Otázky–Problémy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2010, č. 1, s. 64. ISSN: 1804–1132.

⁹⁰ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 8–9.

„Nebát se a nekrást, svůj k svému“. Na setkáních Národního hnutí se scházelo kolem 700–1200 lidí. Brzy začalo hnutí vydávat také různé tiskoviny v několika městech republiky. Nedlouho po vzniku organizace spatřila světlo světa i její mládežnická organizace – Omladina národního hnutí. Určena byla pro lidi ve věku 16–21 let. Bezpodmínečně nutná byla pro vstup národní i rasová čistota.⁹¹

Důležitou složku státu spatřovalo hnutí v armádě, která pro ně představovala zabezpečení nezávislosti, bezpečnosti a samostatnosti státu, pročež ji chtělo co možná nejsilnější, nacionalistickou a k politice lhostejnou. Organizace aktivně reagovala po atentátu na Aloise Rašína, kdy hlasitě upozorňovala na komunistické nebezpečí. Za jeden z nejdůležitějších úkolů mělo hnutí zamezení vstupu Němců do vlády.⁹²

Další významnou fašistickou skupinou v Čechách byli Červenobílí. Jejich vznik lze datovat již do léta 1922. Mezi zakladatele patřili JUC. Václav Ševčík, Dr. Ing. Otakar Čapek či Ing. J. Tyr. K spoluzakladatelům klubu můžeme počítat také bývalého rektora Univerzity Karlovy MUDr. Františka Mareše, profesora právnické fakulty JUDr. Arnošta Weniga či spisovatele Josefa Holečka.⁹³

Mezi elitu skupiny se brzy propracovali tajemník národní demokracie Josef Kučera (který se rovněž zasloužil o její vznik), JUDr. Jiří Branžovský a Ing. Zdeněk Zástěra. Na jaře 1923 čítalo hnutí přibližně 1300 členů. Brzy začala organizace produkovat vlastní revue s názvem *Výzva červenobílých*. Neopomenutelný ohlas vzbudilo hnutí také mezi studenty a vyučujícími na právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.⁹⁴

Oznámení o jejich vzniku bylo vyvěšeno 20. listopadu 1922 v Karolinu, kde tehdy sídlila právě právnická fakulta, konkrétně v prostoru tehdejšího studentského spolku Všehrd. Podobně jako Národní hnutí na sebe Červenobílí strhli pozornost svou reakcí po atentátu na Aloise Rašína. Červenobílí razili silná hesla, například *Proti idey ideu, proti pěsti pěst*. Chtěli bojovat za co možná nejsilnější národní stát s přísnou disciplínou. Za prvního předsedu hnutí

⁹¹ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 86–87. ISBN 80-7106-264-2.

⁹² PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 26–29. ISBN 978-80-200-1919-6.

⁹³ Tamtéž, s. 30

⁹⁴ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 7.

byl zvolen Dr. Julius Skála, již tehdy se ale šušovalo o tom, že ve skutečnosti jím je Radola Gajda, který měl stranu řídit pochopitelně zatím bez oficiálního jmenování.⁹⁵

Klub pořádal častá setkání v dnešní Opletalově ulici. Červenobílí byli silně proti klasickému stranictví, upozorňovali na nebezpečí, které dle nich představovali Němci či Maďaři, kteří dle nich chtěli z republiky oddělit určité její části. Rovněž deklarovali nebezpečí v podobě komunismu. Ačkoliv hnutí přebralo jisté myšlenky Mussoliniho strany, samo se jako fašistické neoznačovalo ani se za takové nepovažovalo. Cejch fašistů jim přičkl komunistický tisk. Únor 1924 přivedl do čela hnutí takzvanou *Radu pěti*. Jejím předsedou byl Zdeněk Král. Důležité je poznamenat, že Červenobílí nebyli pouze klubem vysokoškolských učitelů a studentů, pronikli mezi širší veřejnost a své příznivce získali v řadách dělnictva, mezi střední vrstvou i v elitách. Rovněž se snažili zabránit tomu, aby se v březnu 1923 hrála v Národním divadle Internacionála při představení určeném pro komunisty tím, že v Praze rozdávali letáky a vyzývali obyvatele k demonstraci u vchodu do teátru.⁹⁶

Jen v krátkosti se zmiňme o výpravě Červenobílých na Javorinu, které bývá připisován větší význam pro její politický i ideový rozsah. Kvůli rozepři Československa s Polskem o Javorinu a návrhu Edvarda Beneše, který chtěl řešit situaci kompromisem, se měla odehrát masová demonstrace nacionalistů na Javorině, kam měla směřovat jejich výprava. Z Prahy se v srpnu 1923 vydalo na tuto akci něco málo přes 50 účastníků, kteří byli vedeni profesorem Krausem, což se pro celou akci stalo osudným. Profesor Kraus totiž (ačkoliv si byl trasu předtím sám projít) nedokázal akci z Tatranské Lomnice (kam se aktéři demonstrace dostali vlakem) navést správným směrem a výprava zabloudila. Když později konečně našla cestu a dorazila do Ždiaru, ukázal se profesor také jako nepřilíš schopný organizátor, jelikož ubytování, které měl dříve zamluvit, již bylo obsazeno. Do cíle své pouti – Javoriny, nakonec dorazila pouze menší skupina nacionalistů a celá plánovaná akce se poněkud zkrátila asi natolik, aby úspěšní houževnatí cestovatelé vyčerpaně zapěli národní hymnu a následně se zase vrátili domů do Prahy.⁹⁷

Červenobílí od podzimu roku 1923 začali blíže spolupracovat s Národním hnutím. Do této doby také patří první konflikty s policií kvůli nošení zakázaných uniforem, které byly inspirovány Mussoliniho hnutím (černé kalhoty s černými košilemi). Červenobílí usilovali o

⁹⁵ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 85–86. ISBN 80-7106-264-2.

⁹⁶ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 31–33. ISBN 978-80-200-1919-6.

⁹⁷ Tamtéž, s. 33–34.

to, aby do jejich klubu přistoupil generál Radola Gajda, s nímž měli tajnou schůzku již v březnu 1923 v slovenských Košicích. Ten však tehdy do jejich řad nevstoupil, svou roli fašistického vůdce měl sehrát až později.⁹⁸

Samotný název fašismus byl poprvé aplikován na hnutí z Moravy. Robert Mach, vydavatel novin s názvem *Hanácká republika*, sídlil v Holešově a jeho tiskoviny se hemžily nacionalistickými texty. Peníze do nich investoval František Zavřel, poslanec národních demokratů. Okruh přátel okolo listů Roberta Macha se začal nazývat Československými fašisty. Tiskoviny byly následně přejmenovány na *Národní republiku*.⁹⁹

Českoslovenští fašisté čítali ve svých začátcích v roce 1922 přibližně 500 členů. Přízeň si získali zvláště u národní demokracie. Jejich program si zakládal na silném antikomunismu. Obecně lze konstatovat, že první fašistická hnutí se zrodila na Hané, ovlivněná Mussoliniho organizací v Itálii.¹⁰⁰

Jejich boj byl veden ve jménu silného československého národa. Hnutí v tomto bodě přejímalo myšlenku Tomáše Masaryka, tedy že *Češi jsou Slováci a Slováci jsou Češi*. Nicméně přiznávali, že Slováci dosud nevzali národ plně za svůj a že je potřeba je přesvědčit o jeho jednotě a nedílnosti. Ostře se stavěli proti vlivu menšin v pohraničí a orodovali za to, aby zde československý národ přebral otěže zcela do svých rukou. Mimo Němců a Maďarů považovali za nepřítel také Židy. Rovněž vznesli návrh na zrušení strany komunistů i na zastavení jejich tiskovin, argumentovali tím, že ovlivňují dělnickou třídu tak, aby způsobila rozpad státu. Současně kritizovali moderní společnost za úpadek morálních a mravních hodnot a dožadovali se povinné náboženské výchovy. V oblasti politiky měli za cíl snížit množství resortů vlády tím, že by se spojila některá oborově blízká ministerstva do jednoho. Ruku v ruce s tím šlo i snížení počtu úředníků, z jejichž kanceláří měl být vymýcen vliv příslušníků jakéhokoliv jiného národa než československého. Stejně tak mělo dojít ke snížení počtu poslaneckých křesel a prezidentské volby požadovali Českoslovenští fašisté přímé.¹⁰¹

Jejich úvodní sjezd se odehrával v roce 1923 právě v Holešově. Vedením byl pověřen František Stelzig, který rovněž v tomto městě sídlil a živil se jako knihkupec. Role ústředního

⁹⁸ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 34–35. ISBN 978-80-200-1919-6.

⁹⁹ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 85. ISBN 80-7106-264-2.

¹⁰⁰ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 9.

¹⁰¹ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 37–38. ISBN 978-80-200-1919-6.

tajemníka připadla Robertu Machovi. Čeští fašisté v tomto hnutí přijali název *Národovci*, zatímco Moravané zůstali u *Fašistů*. Další setkání se konalo o rok později v Kolíně, zde se česká část hnutí setkala se zástupci Červenobílých. Sekretariát fašistů se po ní přestěhoval z Holešova do Prahy. Českoslovenští fašisté také zřídili své v ústředí v Praze, v jeho čele stanul Alois Klášterský, který pracoval v Kolíně coby továrník.¹⁰²

Postupně se všechny tři rané fašistické skupiny, tedy Národní hnutí, Červenobílí a Českoslovenští fašisté, začaly více sblížovat. Červenobílí v podstatě spojili své síly s Národním hnutím už v roce 1923, jejich spojení s Československými fašisty 24. března 1926 na slučovacím sjezdu v Kolíně znamenalo vznik nejsilnější fašistické strany, jaká v meziválečném Československu existovala – Národní obce fašistické.¹⁰³

Po roce 1925 načerpal fašistický směr novou energii. Fašistická hnutí nabírala na počtu i síle. Od roku 1925 se rozvíjela tajná skupina, tzv. *Hnutí proti Hradu*, která připravovala plán pro státní převrat. Na konci roku 1925 se v Praze zformovalo Fašistické studentské sdružení a na jaře 1926 se jím inspirovala mládež v Brně, která utvořila Fašistický svaz mládeže, v popředí se Zdeňkem Lepařem, jenž osobně pracoval u místního zemského soudu. Fašisté však také oslovili dělníky a lidi z venkova. Roku 1926 tak vzniká Zemědělská sekce československého fašismu a nedlouho poté i Dělnický syndikát československého fašismu. Obě organizace měly za úkol působit jako protiváha komunistickému vlivu. Dělníky se snažily přesvědčit o tom, že hybná síla nespočívá v rukou celosvětového proletariátu, nýbrž v rukou národa a státu. Živnosti, obchod a průmysl měl pozvednout Živnostensko-obchodnicko-průmyslový syndikát Národní obce fašistické, jenž vznikl na konci roku 1926 v Bratislavě.¹⁰⁴

4.3. Národní obec fašistická za první republiky

Období mezi léty 1926 a 1928 bylo pro Národní obec fašistickou poměrně chaotické, v podstatě se zkoušela její síla a životaschopnost. Strana vznikla z několika menších fašistických hnutí, která ji utvořila svým spojením. Musela potlačovat rozdíly, které vyplývaly

¹⁰² PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 9–10.

¹⁰³ KOTLÁN, Pavel. *Fašismus a jeho česká podoba: národní obec fašistická 1926-1933 a fašismus současný*. Přerov: Šárka, 2001, s. 41. ISBN 80-901755-8-9.

¹⁰⁴ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 89. ISBN 80-7106-264-2.

z tohoto spojení několika různých skupin, jejichž odlišnosti se záhy projeví. Přitěžující potíží se stala také aféra okolo generála Gajdy.¹⁰⁵

Do vedoucí úlohy ve straně se však v březnu 1926 dostal Alois Klášterský, svou roli při vzniku Národní obce fašistické sehrál také Zdeněk Zástěra. Mozkem organizace byla nově utvořená *Rada sedmi*, která však byla později zrušena a nahrazena jinými orgány v nové struktuře strany. Přední představitelé strany se často scházeli v restauraci U Panochů v Oldřichově v ulici v pražské části Nusle. Za hlavního protivníka strany byli pochopitelně ihned označeni komunisté, proti nimž také mladí fašisté vyvolali nejednu bitku dle příkladu Mussoliniho černých košil. Tím byl položen základ ke vzniku Omladiny (roku 1927), což byla polovojensky organizovaná mládežnická organizace, která si kladla za cíl vychovat mladé fašisty pro politický střet. Mezi studenty ji řídil Jan Vrzalík, který se podílel na založení Fašistického studentského sdružení. Do svého znaku umístila strana legendární Svatoplukovy pruty a valašku (sekyru). Hlavní motto strana převzala od Národního hnutí, znělo *Blaho vlasti budiž naším nejvyšším zákonem*.¹⁰⁶

Do jednoho z prvních konfliktů s komunisty se fašisté dostali hned na jaře 1926 u příležitosti zemského sjezdu Národní obce fašistické v Prostějově. Nedlouho poté se 19. května 1926 sešli na Slovanském ostrově v Praze, kde se konalo jejich shromáždění, kterého se zúčastnilo přibližně 3000 lidí. Policejní zpráva, která byla o akci podána, hovořila o nebezpečné organizaci, které by se mělo bránit přiměřenými prostředky. Rovněž poznamenala štvavé řeči, dokonce i proti prezidentu Masarykovi.¹⁰⁷

Strana však nebyla pevná ani uvnitř, pro Čechy vyvstal hlavní rozkol mezi příznivci a odpůrci Gajdy, ačkoliv ten ještě nebyl ani její součástí. Tehdy byl členem Nezávislé jednoty legionářské, která však měla s fašisty dobré vztahy, jelikož levicovní legionáři do ní nevstupovali. Gajda do hnutí vstoupil až po závěru své aféry, která znamenala konec jeho kariéry v armádě.¹⁰⁸

Zlom nastal 2. a 3. ledna 1927 v Brně, kde se odehrával sjezd strany. Radola Gajda zde byl zvolen do čela strany, jmenován vůdcem a organizace se transformovala do politické

¹⁰⁵ KELLY, David. *The Czech Fascist movement, 1922-1942*. New York: Distributed by Columbia University Press, 1995, s. 65. ISBN 0-88033-327-8.

¹⁰⁶ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 41–42. ISBN 978-80-200-1919-6.

¹⁰⁷ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 11.

¹⁰⁸ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 91–92. ISBN 80-7106-264-2.

strany. Rovněž vznikl nový organizační řád, bylo zvoleno nové direktorium a členové, jenž s jmenováním Gajdy nesouhlasili, byli vyloučeni.¹⁰⁹

Strana pod Gajdou začala působit jako celorepubliková a získala největší počet stoupenců, jaký kdy měla, údajně až 200 000 (toto číslo je však dozajista silně nadhodnocené). Rovněž si vytvořila pevnou strukturu a byla připravena jít do volebních bojů. Od začátku se netajila antisemitskými názory a Židy obviňovala z mnoha prohřešků. V polovině srpna 1927 se pak odehrál sjezd strany v Mladé Boleslavi, kterého se účastnilo asi 2000 sympatizantů, v čele průvodu šli krom Gajdy také dva generálové ve výslužbě – Bohumil Konopásek a Hynek Gibiš, přičemž oba ve straně zastávali důležité posty. Omladina byla nedlouho po svém vzniku znovu rozpuštěna v důsledku *Sázavské aféry*, kdy několik jejích členů přepadlo JUDr. Jaroslava Vorla, který měl mít u sebe dokumenty dokazující fakt, že prezident Masaryk zneužívá svou moc tak, aby Gajdu dostal do vězení. Dokumenty však příslušníci Omladiny nenašli a policie je po Vorlově udání vypátrala a zatkla, v důsledku měla akce za následek to, že Omladina byla 2. září 1927 rozpuštěna na základě zákona na ochranu republiky. Gajda vyfasoval dva měsíce v žaláři a byly mu odebrány příjmy, které plynuly z hodnosti generála, jenž byl ve výslužbě.¹¹⁰

Straně nepomohlo její vystupování proti prezidentu Masarykovi, když v roce 1927 ve svém prohlášení uvedla, že je proti volbě Masaryka prezidentem, její vliv se začal zastavovat. A zpomalil se ještě více, když se strana sama stala spíše jakýmsi pojítkem několika nesourodých frakcí, které spolu vzájemně bojovaly. Spor se vedl mimo jiné také o to, zda spolupracovat s tehdejší *NSDAP*.¹¹¹¹¹²

Další velkou potíží byli vyloučení fašisté, kteří začali budovat nové fašistické strany. Na Moravě vzniklo několik skupin. Jedna se například ustanovila kolem vyloučeného Roberta Macha. Odnože vznikaly také v Čechách, údajně mělo jít dokonce o třináct opozičních sdružení.¹¹³

¹⁰⁹ GAJANOVÁ, Alena. *Dvojí tvář: z historie předmnichovského fašismu*. Praha: Naše vojsko, 1962, s. 51–52.

¹¹⁰ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 54–60. ISBN 978-80-200-1919-6.

¹¹¹ NSDAP – Národně socialistická německá dělnická strana (1920–1945) od konce července 1921 vedená Adolfem Hitlerem. Budoucí nástroj nacistického režimu, který v Německu vykrytalizoval.

¹¹² GREGOROVÍČ, Miroslav. *Kapitoly o českém fašismu: fašismus jako měřítko politické dezorientace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, s. 52–53. ISBN 80-7106-100-X.

¹¹³ FARGAŠOVÁ, Eva. Nástin vývoje organizací českého fašistického hnutí v letech 1921–1929. In: *Sborník k dějinám 19. a 20. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1989, č. 11, s. 147. ISSN 0231-6153.

Gajda začal brzy hledat spojence na politické scéně, jako nejvhodnější se mu k tomu jevil Jiří Stříbrný.¹¹⁴ Prestiž Národní obce fašistické však začala pozvolna upadat, pročež docházelo k debatám s dříve vyloučenými členy, například Robertem Machem, autorem fašistických novin *Hanácká republika*. Bývalý generál ho chtěl získat, aby znovu navázal spojení s národní demokracií.¹¹⁵

Důkazem oslabení Národní obce fašistické jsou i slova jistého O. Spilky, který měl při příležitosti zemského sjezdu strany v Moravské Ostravě 3. června 1928 konstatovat, že prořídnutí Národní obce fašistické bylo nezbytné proto, aby strana zůstala silná a zdravá. Volby do zastupitelstev se strany příliš netýkaly, někteří její členové kandidovali, ale buď za národní demokraty či za živnostníky.¹¹⁶

V říjnu 1929 se již bývalý ministr Jiří Stříbrný za asistence národního demokrata Františka Hlaváčka s fašisty otevřeně bavil. Z této debaty vzešlo nové politické uskupení – Liga proti vázaným kandidátním listinám (jejímiž částmi byla Stříbrného Národní liga a Gajdova Národní obec fašistická), která se následně účastnila voleb do poslanecké sněmovny a získala nakonec 70 857 hlasů. Ve volbách do senátu jich pak vybojovala 51 617. V celkovém součtu to znamenalo tři poslanecké mandáty (Stříbrný, Pergler, Gajda) a jeden senátorský (Trnobranský).¹¹⁷

Spojení se Stříbrným znamenalo velký odliv členů z Národní obce fašistické, která notně oslabil. Gajda následně přikázal zbudovat novou bojovou složku, tentokrát dostala název Obrana NOF a vznikla roku 1930. Do jejího čela se dostal Tomáš Kolář, organizace prováděla různé akce, obvykle namířené proti komunistům či německým občanům. Po několika excesech bylo hnutí pražským policejním ředitelstvím zakázáno 25. března 1931. Nejslavnějším útvarem podobného charakteru se tak stali Junáci NOF, kteří se začali formovat už roku 1928. Fakticky jim velel mladší bratr Gajdy Jan. Mezi třemi hlavními funkcionáři byli kromě něj také Břetislav Stěhule a Tomáš Kolář. Trojice byla zformována

¹¹⁴ Jiří Stříbrný (1880–1955) politik, novinář, člen prvního odboje, ministr pošt a telegrafů, železnic a národní obrany mezi léty 1918–1926. Více o něm VYKOUPILO, Libor. *Jiří Stříbrný: portrét politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-86488-11-X.

¹¹⁵ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 92–93. ISBN 80-7106-264-2.

¹¹⁶ KOTLÁN, Pavel. *Fašismus a jeho česká podoba: národní obec fašistická 1926-1933 a fašismus současný*. Přerov: Šárka, 2001, s. 41–48. ISBN 80-901755-8-9.

¹¹⁷ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 18.

k 1. únoru 1932, kdy Jan Gajda a Břetislav Stěhule nahradili Jaroslava Soukupa a Jaroslava Nováka. I Junáci však byli brzy zakázáni.¹¹⁸

Jinak se rok 1930 zapsal do československých dějin jako začátek hospodářské krize, která byla logickým vyústěním hospodářské krize celosvětové, fašismus se pak na venkově prosazoval především tam, kde byly dopady krize nejtvrdší, tedy v jižních Čechách, na Českomoravské vysočině či na Pardubicku.¹¹⁹

V dubnu 1930 se spory mezi Stříbrným a Gajdou vyhrotily natolik, že se Liga proti vázaným kandidátním listinám rozpadla. Na začátku roku 1931 vydalo vedení Národní obce fašistické nový program, který se však nijak významněji nelišil od programů předcházejících. Rok 1932 přinesl Stříbrnému i Gajdovi radost, jelikož fašisté i nacionalisté zaznamenali v obecních volbách zvýšený počet hlasů. Zatímco Stříbrného podporovala především Praha a další velká města, Gajda měl voliče na venkově. Oba však už nepracovali ve vzájemné shodě, právě naopak, přetahovali si členy a navzájem se očerňovali, jak jen to bylo možné. Díky neshodě i v samotné Národní obci fašistické došlo k výměně jejich elit, generálním tajemníkem strany se tak stal od Nového roku 1933 soudce z Pardubic Vojtěch Vážný. I přes tyto rozpory a finanční potíže měla strana v roce 1932 celkem 358 jednot a 37 238 členů. Na Slovensku měla podporu zcela bezvýznamnou.¹²⁰

Nejnámější akcí fašistů ve 30. letech se stal tzv. židenický puč, který byl proveden na konci ledna 1933 v Brně. Stoupenci Národní obce fašistické zde zaútočili na kasárna v Židenicích, čímž se pokusili o převzetí moci za pomoci hrubé síly. Fašisté skutečně pronikli do kasáren a části mužstva sebrali zbraně, brzy však byli poraženi, načež se vzdali. V boji padl jeden fašista, několik dalších utrpělo zranění. Velitel puče Ladislav Kobsinek vzal nohy na ramena a unikl do Jugoslávie, tam se následně dobrovolně vzdal československým úřadům, odsouzen byl na 12 let vězení, vinným byl uznán i Radola Gajda, ačkoliv se na akci nijak aktivně nepodílel. Celá akce tak znamenala pro fašisty fiasko, které zaplatili ztrátou třetiny členů, předsednictvo tak náhle přemýšlelo o novém názvu strany i o novém předsedovi.¹²¹

Během roku 1934 se pak Národní obec fašistická znovu začala sbližovat s dalšími krajně pravicovými stranami a hnutími. Výsledkem byl vznik Národní fronty (krajně

¹¹⁸ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 64–65. ISBN 978-80-200-1919-6.

¹¹⁹ GAJANOVÁ, Alena. *Dvojitá tvář: z historie předmnichovského fašismu*. Praha: Naše vojsko, 1962, s. 69.

¹²⁰ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 70–72. ISBN 978-80-200-1919-6.

¹²¹ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 94–96. ISBN 80-7106-264-2.

pravicové organizace, která sestávala právě z Národní obce fašistické, radikálních národních demokratů, Národního tábora, Konzervativní strany a dalších krajně pravicových nacionalistických či konzervativních hnutí).¹²²

Jejím předsedou byl zvolen univerzitní profesor František Mareš, Radola Gajda získal post místopředsedy. Národní fronta však neměla v tomto složení delšího trvání, její členové měli velmi rozdílné názory, což se záhy silně projevilo, a tak došlo ještě v roce 1934 k tomu, že se Národní obec fašistická znovu osamostatnila.¹²³

Ve volbách do poslanecké sněmovny Československé republiky v roce 1935 získala Národní obec fašistická 167 433 hlasů, jimiž si zajistila šest poslaneckých mandátů. Ve volbách prezidentských odevzdali příslušníci Národní obce fašistické prázdné volební lístky jako protest proti Edvardu Benešovi. O týden později však Gajda vystoupil s tím, že jeho strana Beneše jako prezidenta akceptuje.¹²⁴

V roce 1936 se Národní obec fašistická stala pravděpodobným sympatizantem Francova režimu ve Španělsku, kde se rozhořela krvelačná občanská válka. Její tisk měl označit odpůrce Francova režimu za rudé násilníky.¹²⁵

Roku 1937 se v Národní obci fašistické sestavila opozice vůči současnému vedení, jejímž následkem byl vznik Slovanské obce fašistické, která se postupně ze strany oddělila a přerušila s ní kontakty. K jejímu ustanovení došlo v březnu 1937 na župní stranické konferenci v Pardubicích. Mezi její čelní představitele patřili silní antisemité Karel Rélink, Emil Šourek Hugo Tuskány či Jaroslav Rydlo. Gajdu obvinili z toho, že z Národní obce fašistické udělal chlebdárce pro svou osobu a rodinu. Dalším odštěpem z Národní obce fašistické se na počátku roku 1937 stala Národní strana zemědělská, v jejímž čele stanul poslanec František Zvoníček, jehož nejbližším spolupracovníkem byl další poslanec Matěj Trnka, toto odštěpení však bylo Gajdou organizováno tak, aby hnutí získalo hlasy zemědělců a nadále postupovalo v souladu s mateřskou stranou. Její zánik přišel za rok, při sjednocení politických stran po konci existence první republiky. Rok 1938 už se odehrával v rytmu boje proti německé agresi. V březnu 1938 bylo na schůzi v Třebíči konstatováno, že aktuální

¹²² PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 31.

¹²³ ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 97. ISBN 80-7106-264-2.

¹²⁴ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 72 a s. 110. ISBN 978-80-200-1919-6.

¹²⁵ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 37–38.

system není schopen vyřešit současné problémy, protože by se mělo přejít na systém stavovský, který preferovala Národní obec fašistická. Dle názorů jejích členů by pak v tomto systému Henleinova strana neuspěla a riziko odštěpení oblastí s velkou částí německého obyvatelstva by bylo zažehnáno. V okamžiku částečné mobilizace se Gajda se svou stranou ocitl na straně národa a projevil věrnost Benešovi. Osobně se chtěl Německu postavit s armádou po boku a bojovat s ním za užití plné síly. Po 30. září 1938 Národní obec fašistická i se svou odnoží, Národním táborem československým, vstoupila do Strany národní jednoty, která tehdy do sebe spojila všechny pravicové strany prvorepublikového Československa. Druhá republika se totiž dá charakterizovat tendencí sjednocených politických stran. Krom Strany národní jednoty totiž vznikla už jen Národní strana práce, druhá politická strana, která naopak spojovala levou stranu politického spektra.¹²⁶

4.4. Vlajka v období první Československé republiky

Krátce se ještě zmiňme také o hnutí Vlajka, které bylo silně nacionalistické a minimálně z části fašistické. Dne 20. března 1928 začali dřívější členové Studentského sdružení Národní obce fašistické (ze kterého vystoupili, čímž sdružení přestalo existovat) vydávat revue s názvem *Vlajka*. Mezi zakládající představitele hnutí patřili Jan Vrzalík, Jindřich Streibl, Jožo Hritz, Miloš Maixner, jenž byl šéfredaktorem i majitelem časopisu, Polodna, Falada a další. Později považovali tento první časopis samotní Vlajkaři za nezdařilý počín, který nenaplnil ambice hnutí, neb byl psán až příliš moc pro literaturu a příliš málo pro národ. Vlajka samotná byla založena jako důsledek tvrdého zákroku pořádkových sil 21. listopadu 1929 na Václavském náměstí při manifestaci vůči židovským studentům, kteří tehdy ve velkém počtu zásobili lékařskou fakultu Univerzity Karlovy. K samotnému aktu založení pak došlo 7. března 1930 v restauraci Písek na pražském Žižkově. Při této příležitosti vyšel také již nový měsíčník *Vlajky*, který už byl podstatně kousavější, protože byl hojně cenzurován. Prvním předsedou hnutí se stal Dr. Lubomír Kukla. Mezi první spolupracovníky organizace bývají řazeni spisovatel Viktor Dyk a především MUDr. František Mareš, jenž měl hnutí inspirovat svými myšlenkami.¹²⁷

Ideově hnutí vycházelo ze stejných myšlenek jako Národní obec fašistická. Požadovalo řízené hospodářství, které vycházelo z fašistického pojetí Mussoliniho strany.

¹²⁶ PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011, s. 111–114. ISBN 978-80-200-1919-6.

¹²⁷ NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka: k historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: Chvojtkovo nakladatelství, 2001, s. 13–15. ISBN 80-86183-24-6.

Antisemitské názory byly v celém hnutí více než silné. Mussoliniho Itálie byla vůbec pro organizaci příkladem v širším slova smyslu.¹²⁸

Ustavující schůze politického klubu Vlajka byla uskutečněna 30. dubna 1930, ne jak je někdy uváděno 3. dubna téhož roku, v hotelu Zlatá husa na pražském Václavském náměstí. Přítomno bylo něco málo přes 40 lidí. V letních prázdninách roku 1930 byla vydavatelská činnost Vlajky pozastavena, protože se její členové rozhodli pro spolupráci s Robertem Machem (v té době vyloučeným z Národní obce fašistické) a jeho časopisem *Národní republika*, jenž v té době fungoval také jako orgán Vlajky. 21. října 1932, znovu u Zlaté husy, došlo k výměně předsedy, když Kuklu nahradil Dr. Stanislav Nikolau. Kukla následně pod vahou pronásledování, jemuž byl coby čelní představitel Vlajky vystaven, z organizace vystoupil a roku 1937 začal vydávat nové revue. Dne 20. února 1933 se pak Vlajka transformovala z politického klubu na politické hnutí, která mělo již stovky sympatizantů, především mezi národními demokraty. Symboly Vlajky se staly tři pruty Svatoplukovy a státní vlajka Československé republiky.¹²⁹

Členové Vlajky byli jedni z posledních zarputilých obhájců pravosti rukopisů Zelenohorského a Královédvorského. Inspirovali se přitom profesorem Františkem Marešem. Klíčová pro ně v tomto ohledu nebyla otázka vědecká, nýbrž politická, jelikož se jednalo o symboly národa. Zvědavost vzbudila Vlajka i v Hradci Králové, kam se na její přednášku v roce 1934 dostavilo údajně až 700 posluchačů.¹³⁰

Dne 16. května 1934 uspořádala Vlajka svou valnou hromadu v pražské Měšťanské besedě, kam přišlo přibližně 70 lidí. Za nového předsedu zde byl zvolen Jožo Hritz, jenž ale v červenci roku 1934 přenechal své místo Janu Vrzalíkovi. Předtím se již 7. dubna 1934 ustavila Národní fronta, která spojila velkou část hnutí z pravé strany politického spektra. Vlajka toto spojení uvítala, ale sama se jej neúčastnila, pouze se zde nechala zastupovat Dr. Stanislavem Nikolauem. Zajímavé události se v souvislosti s Vlajkou odehrály také 24. listopadu 1934, kdy se čeští nacionalističtí studenti začali přibližně v deset hodin dopoledne srocovat u Karolina, které bylo tehdy obsazeno německými studenty. Ti chtěli zabránit předání univerzitních insignií, které měla německá Univerzita navrátit české Univerzitě Karlově, jak nakazoval zákon z roku 1920 (výrazně se o něj zasloužil profesor František

¹²⁸ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 30.

¹²⁹ NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka: k historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001, s. 16, s. 19, s. 26 a s. 36. ISBN 80-86183-24-6.

¹³⁰ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 30.

Mareš, dle něhož byl také nazýván „lex Mareš“). Spor se nevyřešil ani mezi rektory univerzit, zatímco ten český, profesor Karel Domin (též přívrženec Vlajky), silně vyzýval německého rektora Naegeleho k navrácení, jeho německý protějšek se dušoval, že nevrátí zhola nic. I kvůli tomu vyvrcholil spor událostmi z 24. listopadu 1934, kdy čeští nacionalističtí studenti v podstatě dobývali Karolinum obsazené studenty německými. Vše uklidnila až policie, která české studenty od Karolina rozehnala. Čeští studenti však pokračovali v demonstracích a vyřádili se také na levicových redakcích, kavárnách či židovských obchodech. Následující den se čeští studenti znovu střetli s policisty Na Příkopech a byli opět rozehnáni. Nutno podotknout, že už prvý zásah policie vyvolali němečtí studenti útokem na českého příslušníka policie. Ve světle těchto událostí pak 26. listopadu 1934 byly insignie konečně předány do rukou zástupců Univerzity Karlovy.¹³¹

Vlajka také spolupracovala s Hlinkovou stranou ludovou, na jedné z pražských schůzí, které se mělo účastnit 1500 osob měl promluvit sám Andrej Hlinka či například Jozef Tiso. Slovanským cítěním se příslušníci Vlajky inspirovali u tábora stoupenců Józefa Pilsudského¹³² (tzv. Pilsudčiků), kteří jim byli poměrně blízcí svými myšlenkami. V roce 1933 dokonce Vlajka vyslala do Varšavy své zástupce – Hritze a Vrzalíka.¹³³

V roce 1935 se Vlajka spojila s Hnutím za Nové Československo a patřičně si upravila název na Vlajka – Hnutí za Nové Československo. Dne 7. března 1936 se v pražské Národní kavárně uskutečnila nová volba předsedy, kterým byl jednomyslně zvolen Ing. Jindřich Streibl. V roce 1938 byla Vlajka odhodlána bránit svůj stát, což dokazuje její prohlášení (autorem byl profesor Mareš) z IV. sjezdu Vlajky – Nového Československa z 14. a 15. května 1938, které uvažovalo o hodnotách života národa a o nedobrému stavu v Evropě. Pod tímto prohlášením už nebyly jen podpisy dlouhodobějších členů Vlajky, jakými byli Streibl, Vrzalík či Hritz. Přidali se k nim mnozí další – Dr. Jan Jílek, Dr. Zdeněk Malý, Stanislav Sousedík či jistý Josef Rozsévač, podepsaný však již jako Jan Rys. Před zánikem první republiky se ve Vlajce začala prosazovat nová generace, mezi níž patřili také Otakar Polívka, Dr. Jan Pecháček, Dr. Václav Cyphelly, hrabě Jindřich Thun–Hohenstein či Dr. Oldřich Ducháč. Několik členů Vlajky se však společně s Vojtěchem Musilem přesunulo do Vídně, kde začali pracovat v české redakci vysílačky *Pravda vítězí*, která již tehdy pracovala pro

¹³¹ NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka: k historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001, s. 39–41 a s. 44–45. ISBN 80-86183-24-6.

¹³² Józef Pilsudski (1867–1935) polský bojovník za nezávislost, náčelník státu v letech 1918–1922, dvakrát zvolen premiérem Polska. Tvůrce tzv. sanačních vlád vládnoucích autoritativně v Polsku v letech 1926–1939.

¹³³ PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985, s. 30–31.

nacistické Německo jakožto propagandistické médium, čímž na Vlajku a její boj proti nacismu za první republiky hodili značný stín. Jan Rys naznačil, jak to s ním bude v budoucnu, když se již před pádem první Československé republiky snažil kontaktovat stranu Henleina a s Musilem se viděl krátce před jeho přesunem do Vídně. Následně také vysílání vídeňské *Pravdy* obhajoval v novém tisku Vlajky – *České výzvě*. Jindřich Streibl se zase přes agrárníka Ing. Nolče snažil spojit s německým pražským velvyslanectvím. Zda tito muži kolabovali již před koncem první Československé republiky není možné s naprostou jistotou tvrdit. Jisté je naopak to, že kolem poloviny května 1938 zaslala Vlajka – Hnutí za Nové Československo své pozdravy Mussolinimu i Francovi. Adolf Hitler se však žádného takového pozdravu nedočkal.¹³⁴

¹³⁴ NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka: k historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001, s. 49–51 a s. 62. ISBN 80-86183-24-6.

5. Počátky českého fašismu na Královéhradecku

5.1. Český fašismus na Královéhradecku v druhé polovině dvacátých let 20. století – před nástupem Gajdy do čela Národní obce fašistické

Počátky vzniku českého fašismu na Královéhradecku lze vysledovat nejpozději krátce po polovině roku 1926. Ohlasy na svůj růst však český fašismus zaznamenal v této lokalitě už předtím. Reakce na sloučení fašistických stran do Národní obce fašistické na sebe nenechaly dlouho čekat ani na Královéhradecku. Sociální demokraté se sice ve svém místním tisku na konci dubna 1926 zabývali především přípravami na oslavu 1. máje, ale věnovali se také svým konkurentům, které označili za soupeře v boji o demokracii. Sociálně demokratický tisk varoval nejen před narůstající hrozbou komunismu, ale také před českým fašismem, přičemž poněkud nesprávně naznačoval, že fašisté dříve moc ve státě měli a nyní, když vidí, že demokracie jim dřívější moc nevrátí, snaží se usilovat o její zničení a o pád republiky.¹³⁵

Krátce po polovině května 1926 už sociální demokraté poukazovali na konkrétní místo, kde se fašismus v Hradci Králové uchytil. Jeho sídlem mělo být místní ředitelství státních drah. Jako členové fašistické strany byli označeni následující pracovníci ředitelství – „*Dr. Bedřich Výborný, vrchní ofic. aktivní kontroly, Dr. Hubáček, Myslivec, Vinter, Dr. Dočekal, Dr. Šíla, Dr. Vondrouš, inž. rada Leis.*”¹³⁶ S ohledem na další průběh rozvoje českého fašismus na Královéhradecku je nutno uznat, že se sociální demokraté trefili do černého. Výše zmíněna jména, především osobu Bedřicha Výborného, lze považovat za zakladatele a strůjce vzniku župních organizačních struktur Národní obce fašistické na Královéhradecku. Sociální demokraté upozorňovali na to, že členy fašistického hnutí jsou také mnozí další zaměstnanci místního ředitelství a že jejich seznam mají sociální demokraté uschován. Mezi dalšími lidmi, kteří byli označeni za fašisty se nacházeli například jistý stavitel František Černý, sklenář Hoza, krejčí Dyntera, bývalý redaktor *Štítu*¹³⁷ Laštůvka, syn mlynářky z Malšovic Korbel. S jistotou samozřejmě nelze říci, kdo skutečně fašistou byl a koho za něj sociální demokraté jen považovali, ale minimálně v některých případech lze jejich obvinění shledat oprávněnými.¹³⁸

Také komunistický královéhradecký tisk si na začátku června povšiml sílícího fašistického hnutí v československém státě. Uvedli o nich, že jsou to favoriti kapitalistů a

¹³⁵ *Rozhledy*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1926, roč. 8 č. 18, s. 1–3.

¹³⁶ *Rozhledy*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1926, roč. 8 č. 21, s. 3.

¹³⁷ *Štít* – orgán Československé strany lidové vycházející v Hradci Králové.

¹³⁸ *Rozhledy*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1926, roč. 8 č. 21, s. 3–4.

jejich pomocníci, kteří mají mezi svými členy soudce či generály. V článku se zmínili i o Gajdovi, kterému měli fašisté ve svých projevech provolávat slávu. Fašisty označili komunisté za nepřítel pracující vrstvy a volali po jejich odstranění.¹³⁹

Jedním z prvních dokladů o existenci fašistické jednoty (existovala již místní krajská rada) v Hradci Králové a Třebechovicích pod Orebem je rozkaz č. 2 direktoria Národní obce fašistické z 5. srpna 1926, kterým se všem jednotám nařizovalo ustavit takzvané úderné čty, které měly oficiálně zabezpečit akce fašistů tak, aby nebyly nikým narušeny. Jednoty (včetně královéhradecké) byly vyzvány, aby do čet jmenovaly mladé, fyzicky nadané a odvážné muže. Do čela čty měl být dosazen četař, který by byl svým podřízeným vzorem a autoritou. Četa měla mít 21 mužů, přičemž pět čet tvořilo dohromady rotu, které měl velet rotný. Ten měl být, pokud možno, důstojníkem. Za údernou četou, její členy a účinnost měl být zodpovědný předseda jednoty. Direktorium Národní obce fašistické kladlo jednotám za úkol splnit rozkaz co nejdříve a následně mělo splnění úkolu ohlásit ústřednímu sekretariátu.¹⁴⁰

Rozkaz č. 2 vydali za direktorium Národní obce fašistické JUDr. Adolf Dušek, Dr. Ing. Zdeněk Zástěra a Jaromír Pobuda, jenž plnil roli tajemníka strany. Výše zmíněný rozkaz zachytilo Presidium zemské správy politické v Praze a oběžníkem z 25. září 1926 žádalo všechny okresní správy politické o pozorování fašistických jednot a o zaslání výsledků těchto pozorování. Okresní četnické velitelství v Hradci Králové zprávu obdrželo 1. října 1926 a 15. listopadu téhož roku zaslalo Okresní politické správě v Hradci Králové výsledky svého pozorování. V nich však konstatovalo, že v souvislosti se vznikem úderných čet Národní obce fašistické nebylo v okrese Hradec Králové žádné kladné pozorování provedeno, situace tedy byla klidná, místní jednoty nejspíš nedokázaly úderné čty složit, jelikož měly příliš málo členů.¹⁴¹

Nicméně je patrné, že v roce 1926 ještě Národní obec fašistická neměla plnou pozornost svých rivalů, kteří s ní ještě naplno nepočítali a pokud se jméno některé ze stran spojovalo s fašismem, byla to spíše Československá národní demokracie. Tu obvinili národní socialisté z obdivu italského fašismu v listopadu 1926, když informovali o tom, že italští fašisté krom socialistů a dalších antifašistů trýzní také své národní menšiny, zejména Slovince, jejichž nezaviněné zatýkání je každodenní záležitostí. Jejich příbytky se pak měly

¹³⁹ *Pochodeň*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1926, roč. 9 č. 23, s. 1.

¹⁴⁰ Státní okresní archiv (dále jen SOkA) Hradec Králové, fond Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, karton 356, číslo jednací 529. Hlášení na základě oběžníku PZSP v Praze 25.IX.1926, s. 1.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 1.

pálit, drancovat či rabovat stejně často. Tyto události označily národní socialisté za reakci na útok Zamboniho na Mussoliniho.¹⁴²

5.2. Český fašismus na Královéhradecku v druhé polovině dvacátých let 20. století – po nástupu Gajdy do čela Národní obce fašistické

Dne 8. dubna 1927 se přednosta okresní správy politické v Pardubicích dotazoval přednosty okresní správy politické v Hradci Králové na osobu Bedřicha Výborného, který byl 6. března 1927 v družině generála Gajdy při jeho návštěvě Pardubic. Přednosta okresní správy v Pardubicích se dotazoval na rodopis Bedřicha Výborného a jeho politickou činnost. Okresní četnické velitelství v Hradci Králové podalo místní okresní správě 15. dubna zprávu, ve které konstatovalo, že provedlo šetření, kterým zjistilo, že se Bedřich Výborný narodil 18. prosince 1878 v Plzni. Do Hradce Králové se přestěhoval 30. května 1921 z Vodňan a v současné době bydlí v Hradci Králové č.p. 501. Výborný byl ženatý a měl dvě dcery. Pracoval jako úředník ředitelství státních drah v Hradci Králové.¹⁴³

Okresní četnické velitelství dále konstatovalo, že Výborný je příslušníkem a předákem (v té době zastával funkci předsedy krajské rady Národní obce fašistické v Hradci Králové) Národní obce fašistické. O jeho veřejné politické činnosti však nemohlo nic bližšího sdělit, jelikož muselo okresní správě oznámit, že členové této organizace doposud v Hradci Králové žádné veřejné projevy neuspořádali, takže jejich veřejná činnost byla doposud nulová a fašisté se scházeli pouze soukromě.¹⁴⁴

Presidium zemské správy politické v Praze se oběžníkem ze dne 23. srpna 1927 ptalo na účast Národní obce fašistické na obecních volbách, které se měly konat v říjnu roku 1927. Sdělilo, že dle důvěrného sdělení, které samo obdrželo, se má Národní obec fašistická z rozkazu Gajdy zúčastnit voleb samostatně, pokud je to v daném okrese alespoň trochu možné. Jinak měly být voleny ty strany, které na svou kandidátní listinu člena Národní obce fašistické postaví. Člen, který chtěl kandidovat za jinou politickou stranu, musel nejprve podat oznámení direktoriu Národní obce fašistické a počkat na schválení. Pokud by tak neučinil,

¹⁴² *Český Severových.* Hradec Králové: Tiskem knihtiskárny Stein & Jelínek v Hradci Králové, 1926, roč. 4 č. 46, s. 2.

¹⁴³ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 357, č.j. 187. Fašistické hnutí na Pardubicku. Dotaz na Bedřicha Výborného, předsedu krajské rady NOF v Hradci Králové. Dotaz přednosty OSP v Pardubicích dne 8.IV. 1927., s. 1.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 1.

hrozilo by mu vyloučení ze strany. Presidium zemské správy žádalo okresní správy o informace, jak situace v okrese vypadá.¹⁴⁵

Okresní správa města podala zprávu o tom, že Národní obec fašistická nepostaví samostatnou kandidátku v Hradci Králové a bude možná kandidovat společně s živnostenskou stranou, což se však později nepotvrdilo.¹⁴⁶

Živnostenská kandidátka totiž jména fašistů na své listině neměla. U obou stran došlo naopak k rozporu, když se fašisté ve svém tisku opřeli do ministra železnic Josefa Václava Najmana (jenž sám pocházel z východních Čech), který byl představitelem živnostenské strany. Živnostníci pak obvinili fašisty z toho, že se tím jen snaží oslabit živnostenskou stranu v nadcházejících volbách. Agrární tisk, který o tom podal zprávu, kritizoval živnostenské listy, že neupřesnili rovnou, kdo za tímto útokem stál. Nejspíš se obávali, že čtenáři by si to mohli vyložit tak, že za napadením ministra železnic stojí oni sami, což krátkou zprávou vyvrátili a informace upřesnili, rovněž volali po tom, aby se na hradecké fašisty nebral ohled.¹⁴⁷

Ve skutečnosti se Gajda rozhodl voleb se svou stranou neúčastnit, což lze považovat za chybný politický tah. O svém rozhodnutí informoval stranu na sjezdu v Mladé Boleslavi. Vydal pouze rozkazy o tom, které strany fašisté volit nesmějí. Vedení královéhradecké župy tento rozkaz vyslyšelo.¹⁴⁸

Volby se konaly 16. října a fašisté do nich tedy nezasáhli, na Hradecku se tak pochopitelně mluvilo o tom, že radikální strany nezískaly v Hradci Králové velký vliv, jelikož fašisté nesestavili kandidátku a komunisté skončili až sedmí s 398 hlasy. Ve středu zájmu byl naopak dlouholetý starosta města Dr. František Ulrich, který dlouho zvažoval, zda bude ještě kandidovat, ve funkci starosty města byl již od roku 1895.¹⁴⁹

Dne 20. září 1927 se policejní ředitelství dotazovalo přednosta okresní politické správy v Hradci Králové na seznam členů studentské družiny Národní obce fašistické v Hradci Králové. Policejnímu ředitelství se při domovních prohlídkách dostal do rukou

¹⁴⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 357, č.j. 445. NOF účast na obecních volbách. Hlášení na základě oběžníku PZSP v Praze ze dne 18.VIII. 1927, s. 1.

¹⁴⁶ Tamtéž, s.1.

¹⁴⁷ *Kraj Královéhradecký*. Hradec Králové: Tiskem Bratří Peřinů v Hradci Králové, 1927, roč. 18. č. 68, s. 5.

¹⁴⁸ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 139.

¹⁴⁹ *Kraj Královéhradecký*. Hradec Králové: Tiskem Bratří Peřinů v Hradci Králové, 1927, roč. 18. č. 73, s. 1–2.

seznam těchto členů¹⁵⁰ a policejní ředitelství chtělo o těchto osobách zjistit bližší osobní informace, za předpokladu, že jsou politicky činné.¹⁵¹

Zpráva došla na okresní politickou správu o tři dny později a 25. září byla zaslána odpověď, která obsahovala seznam politicky činných členů studentské družiny Národní obce fašistické v Hradci Králové. Seznam čítal celkem šestnáct jmen. Studenti pocházeli především z Hradce Králové, ale také z tehdy ještě samostatného Slezského Předměstí, Plotiště nad Labem, Ústí nad Orlicí či Stěžer. U sedmi členů ze seznamu byla uvedena i adresa v Praze, jelikož tito studenti již studovali vysokou školu, která tehdy v Hradci Králové nebyla. Sedm studentů zatím studovalo na střední škole. U dvou vysokoškoláků nebyla adresa v Praze uvedena. Je tedy vidět, že i v Hradci Králové si Národní obec fašistická našla jistou cestu ke studentům, ačkoliv jich nedokázala oslovit větší počet.¹⁵²

Presidium zemské politické správy v Praze vydalo 6. ledna 1928 rozkaz ke konfiskaci 2. čísla periodického časopisu *Osvěta lidu* pro článek s názvem Gajdův případ. Číslo vyšlo o den později, tedy 7. ledna 1928. Presidium též žádalo o připojení několika zabavených exemplářů. Dne 13. ledna byl přednosta okresní správy politické v Hradci Králové požádán, aby podal o akci zprávu a zároveň vysvětlil příčiny, proč většina nákladu unikla zabavení.¹⁵³

Přednosta okresní správy politické následně podal o situaci zprávu, v níž konstatoval, že celkový náklad tiskopisu činil 2500 kusů, z toho se mu podařilo zabavit 743 výtisků, z toho 52 v redakci *Osvěty lidu*, v kiosku u Marie Kreisové (stánku před Wilsonovým mostem) 10 výtisků, v kiosku na nádraží u nájemce Alfona Mikšona 5 výtisků a na poštovním úřadě v Hradci Králové II – nádraží 676 kusů. Zároveň konstatoval, že výtisky zabavené na poštovním úřadě nádraží tam byly prozatím ponechány do dočasné úschovy vzhledem k jejich vysokému počtu.¹⁵⁴

Přednosta přitom nelenil, okamžitě rozeslal zprávu o zadržení výtisků všem poštovním úřadům a všem četnickým stanicím, po kterých požadoval, aby tiskoviny zabavily i ve všech veřejných místnostech, včetně hostinců. Přesto mu v dopise z 23. ledna 1928 adresovaného

¹⁵⁰ Příloha č. 1, obr. 1.

¹⁵¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 357, č.j. 491. Seznam členů studentské družiny NOF v Hradci Králové. Dáno na vědomí Policejní ředitelství v Praze ze dne 20.IX. 1927, s. 1.

¹⁵² Tamtéž, s. 2.

¹⁵³ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 358, č.j. 28. Konfiskace časopisu "Osvěta lidu" č. 2 ze 7.I. 1928 pro závadný článek "Gajdův případ" Státní zastupitelství v Hradci Králové dne 6.I. 1928, s. 1.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 3.

Presidiu zemské správy politické v Praze nezbylo než opakovat, že se mu podařilo zabavit pouze 743 kusů, přičemž celkový náklad opravil na 2000 výtisků. Důvod, proč ostatní výtisky nebyly zachyceny spatřoval v tom, že se již v době zásahu nacházely v soukromých rukách po Hradci Králové a nebylo je možno získat zpět.¹⁵⁵

Autor se Gajdy v článku zastával, zdůraznil, že se jeho případ táhne již více než rok a půl. Na aféru nahlížel z toho pohledu, že je jedno, zda se jedná o Gajdu, hlavu fašistů či skvělého velitele válečného odboje, konstatoval, že se jedná o člověka a spravedlnost, na kterou má nárok Gajda i veškerá veřejnost československého státu, jemuž by spravedlnost měla být základním principem.¹⁵⁶

Dne 31. ledna 1928 pak Presidium zemské správy politické v Praze informovalo přednostu okresní správy politické v Hradci Králové, že Policejní ředitelství v Praze úředně zajistilo dne 24. ledna 1928 zabavené výtisky zvláštního vydání časopisu *Říšská stráž*,¹⁵⁷ které byly odevzdány poště k dopravě v balících nesprávně označených coby vzorky. Tyto balíky byly následně adresovány různým odběratelům tohoto časopisu, mezi jinými také Bedřichu Výbornému z Hradce Králové. Presidium zemské správy politické v Praze se obávalo, že Výborný bude výtisky *Říšské stráže* odebírat a následně šířit i dále, pročež žádalo přednostu okresní správy politické v Hradci Králové o to, aby případ prošetřil a nechal sledovat, zda Výbornému přijdou i další výtisky tohoto časopisu.¹⁵⁸

Přednosta okresní správy politické v Hradci Králové pověřil sledováním místní Okresní četnické velitelství a požadoval výsledky sledování do 10. dubna 1928. Odpověď mu přišla o tři dny dříve, než byla jeho stanovená lhůta. V ní stálo, že opakované zasílání hromadných zásilek *Říšské stráže* na adresu Bedřicha Výborného se nekonalo. Okresní četnické velitelství přitom konstatovalo, že upozornilo Kontrolu vlakových pošt i Nádražní poštovní úřad v Hradci Králové. Pakliže tedy Výborný dříve *Říšskou stráž* v Hradci Králové

¹⁵⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 358, č.j. 28. Konfiskace časopisu "Osvěta lidu" č. 2 ze 7.I. 1928 pro závadný článek "Gajdův případ" Státní zastupitelství v Hradci Králové dne 6.I. 1928, s. 6.

¹⁵⁶ *Osvěta lidu*. Hradec Králové: Tiskové a vydavatelské družstvo „Osvěta lidu“ v Hradci Králové, Tiskem Jaroslava Omy, 1928, roč. 31 č. 2, s. 2.

¹⁵⁷ *Říšská stráž*, *Stráž Říše*, *Fašistické listy* či *Národní věstník* byly orgány a tisk Národní obce fašistické.

¹⁵⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 358, č.j. 67. Bohumil Výborný z Hradce Králové rozšiřování zvláštního vydání časopisu "Říšská stráž" ze dne 23.I. 1928. Zabavení celé zásilky v Praze ze dne 24.I. 1928, s. 1.

rozšiřoval, nyní již tak s největší pravděpodobností nečinil, nebo si našel jiný způsob, který policie nedokázala vystopovat a odhalit.¹⁵⁹

Mezi léty 1928–1929 se Národní obec fašistická dostala do útlumu, který způsobil rozkol uvnitř strany, kdy se několik čelních představitelů partaje dostalo do rozkolu s Gajdou, který učinil několik neuvážených politických tahů. Zejména mu byla vytýkána neúčast strany ve volbách z roku 1927. Fašisté se tak rozpadli na několik menších skupin, určitou skupinu kolem sebe vybudoval Robert Mach, další organizací pak byl Národní tábor.¹⁶⁰

Dne 27. září se Presidium zemské správy politické v Praze obávalo Svatováclavského sjezdu Národní obce fašistické v Praze ve dnech 28. až 30. září 1928. Zaslalo tedy dopis přednostovi okresní správy politické v Hradci Králové a informovalo ho o blížící se akci. Zároveň ho žádalo o to, aby v případě, kdy by zjistil, že se do Prahy z jeho regionu chystá větší skupina jet, nebo skrz něj bude projíždět, informoval okamžitě telefonicky policejní ředitelství. Rovněž byl upozorněn na to, že pokud by došlo v průběhu fašistických výprav k pokusům o páchání trestných činů či k rušení veřejného pořádku, musel by dle potřeby učinit patřičná opatření k jejich zastavení. Zvláštní případy měl také neprodleně hlásit. Okresní správa v Hradci Králové zaslala 28. září odpověď, v níž pouze informovala o tom, že četnický okresní velitel byl o situaci nótou vyrozuměn. Lze tedy konstatovat, že s největší pravděpodobností se z Královéhradecka do Prahy žádné větší skupiny fašistů na Svatováclavský sjezd nechystaly a ani na něj nedorazily.¹⁶¹

V roce 1929 byl český fašismus v hluboké krizi. Na Královéhradecku se v podstatě ustalo s veškerou stranickou činností. Komunisté ve svém tisku jákali nad uvězněním generála Gajdy, který byl odsouzen ke dvěma měsícům vězení. Konstatovali, že tak dochází k dočasnému odstavení představitele fašistické strany. Rovněž volali po tom, aby se vyšetřilo, jak Gajda přišel k obrazu malíře Šiškinova *Jaro na stepi*. Komunisté tvrdili, že Gajda lhal, když prohlásil, že obraz dostal darem za osvobození jednoho ruského města. Nyní měly ze Svazu sovětských socialistických republik přijet důležité svědkyně, Šiškinovovi příbuzné

¹⁵⁹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 358, č.j. 67. Bohumil Výborný z Hradce Králové rozšiřování zvláštního vydání časopisu "Říšská stráž" ze dne 23.I. 1928. Zabavení celé zásilky v Praze ze dne 24.I. 1928, s. 2.

¹⁶⁰ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 141–142.

¹⁶¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 358, č.j. 570. Svatováclavský sjezd v Praze ve dnech 28.–30. září. Opatření proti ev. fašistickým akcím. Upozornění přípisem PZSP v Praze ze dne 27.IX. 1928, s. 1.

(totiž jeho matka a její dvě sestry), které měly údajně potvrdit, že obraz je majetkem jejich rodiny a žádné město ho tedy nemohlo oprávněně Gajdovi darovat.¹⁶²

Sociální demokraté přišli na začátku května s novinou, že centrální fašistický tisk *Říšská Stráž* přestal vycházet, nad čímž pochopitelně neprojevili větší lítost. Konstatovali, že za tímto neúspěchem stojí Dr. Kramář, o němž v podstatě tvrdili, že na co sáhne, to se pokazí.¹⁶³

¹⁶² *Pochodeň*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1929, roč. 12 č. 26, s. 1.

¹⁶³ *Rozhledy*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1929, roč. 11 č. 19, s. 2.

6. Vzestup českého fašismu na Královéhradecku

6.1. Nárůst popularity českého fašismu na počátku třicátých let 20. století

Dne 2. března 1930 pořádala Národní obec fašistická první větší akci v Hradci Králové. Šlo o veřejnou schůzi, která se konala v Klicperově divadle. Schůzi svolal Josef Klíma, župní místonáče, který bydlel v Hradci Králové v č.p. 66. Program schůze byl poměrně jasný, měla být vedena diskuze o současné politické situaci. Na schůzi vystoupili Dr. Vojtěch Vážný, MUDr. František Novotný a člen Ústředí fašistů R. Rössler. Akce se zúčastnilo na 700 lidí. Schůzi zahájil František Jelínek, obchodník z Nového Hradce Králové, který přivítal všechny přítomné v 9:50 a následně předal slovo Dr. Vojtěchu Vážnému.¹⁶⁴

Vážný hovořil o celkovém úpadku vlastenectví a národní hrdosti. Do vysokých funkcí se díky politickým legitimacím dostávali dle něj neschopní lidé. To samozřejmě mělo uškodit celému národu, kterému měl dle Vážného pomoci návrat k jeho české historii a k staročeské poctivosti. Dovolával se zde toho, aby nejspokornější lidé byli dosazováni na nejlepší místa. Následně se postavil proti vzestupu internacionály a proti režimu v Rusku, sám hovořil o ideálu harmonie kapitálu a práce, který prosazoval.¹⁶⁵

Následně se zaměřil na německou otázku, kritizoval vládu za její spolčení s Němci, zmínil se o situaci českých škol na prostoru většinově osídleném Němci, které noviny nazvaly luxusem. Poté promluvil o případu rektora německé university Nägleho, o snaze Němců o absolutní autonomii. Pro nastávající sčítání lidu silně doporučoval mateřský jazyk. Dalším tématem jeho řeči byl fašismus, který byl dle jeho názoru určen pro všechny dobré Čechy. Razil zde heslo *Vzhůru za práporem červeno-modro-bílým*. Tvrdě kritizoval bolševismus a požadoval rozpuštění bolševických organizací. Současně se vyslovil proti uznání Ruska de iure. Rusko kritizoval za pronásledování církví a emigrantů, za odvezení generála Alexandra Kutěpova¹⁶⁶ a za rozvracování rodin v této zemi.¹⁶⁷

¹⁶⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 360, č.j. 83. Veřejná schůze NOF v Hradci Králové dne 2.III. 1930. Hlášení o průběhu zasláno PZÚ v Praze dne 4.III. 1930, s. 1.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 1.

¹⁶⁶ Alexander Kutěpov (1882–1930) generál, jeden z vůdců Bělogvardějců, bojujících za obnovení císařství během občanské války v Rusku během let (1918–1920).

¹⁶⁷ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 360, č.j. 83. Veřejná schůze NOF v Hradci Králové dne 2.III. 1930. Hlášení o průběhu zasláno PZÚ v Praze dne 4.III. 1930, s. 1.

Zároveň kritizoval vysoké dávky, které Československo platilo za své osvobození. Sám chtěl tyto peníze věnovat na invalidy, nemocnice, chudobince. Rovněž chtěl upravit platy úředníků a zlepšit životní podmínky dělnictva. Sám odsoudil vázané kandidátní listiny a navrhl snížit počet ministerstev. Důrazně doporučoval šetrnost a poslancům chtěl platit pouze za schůze, kterých by se osobně účastnili. Rovněž požadoval revizi válečných zbohatlíků a vyslovil se proti pořádání příliš nákladných setkání a bojoval za to, aby peníze tímto způsobem ušetřené byly poskytnuty nižším chudým vrstvám. Národní obec fašistickou nazval jednotnou frontou novodobých legionářů. Na závěr skončil provoláním *Fasces a koruna svatováclavská – toť náš program*. Vážný ukončil svůj projev o půl jedenácté a slovo po něm dostal MUDr. Novotný.¹⁶⁸

Ten na úvod přivítal generála Gajdu. Zmínil se o demokracii, při níž citoval úryvek z Medkovy knihy *Veliké dni*¹⁶⁹ o demokracii. Následně začal srovnávat ruský bolševismus s italským fašismem. Zatímco bolševismus v Rusku měl přinést pouze pláč a nekonečné tragédie, italský fašismus měl přinášet jeden úspěch za druhým, což mělo vést ke spokojenosti všech. Rovněž kritizoval socialismus, který dle něj nepomohl dělníkům, kteří jsou na tom spíš ještě hůře než dříve. Odsoudil vázané kandidátní listiny a dožadoval se jejich zrušení. Rovněž se zmínil o tom, že nacionalismus se po první světové válce projevuje ve všech zemích. V Německu mluví o Hindenburgovi, ve Španělsku o generálu Primo de Riverovi.¹⁷⁰ Československým fašistům klade za úkol pozvednout vlastenectví. Pro Národní obec fašistickou je dle něj ideálem svobodná vlast a šťastný národ. Vlastenecký heroismus měl dopomoci svému národu k lepším zítřkům a zastavit jakékoliv pohromy, které by se na něj valily. Pravidl, že pány našeho státu mohou být jen Češi a Slováci.¹⁷¹

Následně se jal kritizovat Masaryka, který za svého nástupce označil Dr. Edvarda Beneše. Toho očerňoval za jeho neschopnost na konferenci v Haagu a rozvášnil se, když následně tvrdil, že Beneš nikdy v Československé republice prezidentem nebude, na to se z hlediště zvedl velký hluk a rámus. Řečník sám musel být napomenut, aby se krotil při svém projevu. Novotný i tak dál Benešovu zahraniční politiku kritizoval a doporučoval, aby byla vklíněna do politiky ostatních slovanských států. Za vzor dával Benešovi Pilsudského režim

¹⁶⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 360, č.j. 83. Veřejná schůze NOF v Hradci Králové dne 2.III. 1930. Hlášení o průběhu zasláno PZÚ v Praze dne 4.III. 1930, s. 1.

¹⁶⁹ MEDEK, Rudolf. *Veliké dni*. 6. vyd. Praha: Nakladatelství Josef R. Vilímek, 1929.

¹⁷⁰ Miguel Primo de Rivera (1870-1930) mezi léty 1923–1930 diktátor vládoucí ve Španělsku.

¹⁷¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 360, č.j. 83. Veřejná schůze NOF v Hradci Králové dne 2.III. 1930. Hlášení o průběhu zasláno PZÚ v Praze dne 4.III. 1930, s. 2.

v Polsku. Následně se opět vrátil ke konferenci v Haagu, kde dle něj Beneš zklamal a dopustil to, aby jejím výsledkem bylo, že dělníci budou nadále platit. V závěru své řeči doporučil šetrnost v reprezentaci na všech úrovních, aby se peníze takto ušetřené mohly věnovat chudině a na výstavbu bytů pro ni. Svou řeč skončil ve čtvrt na dvanáct a slova se ujal generál Radola Gajda.¹⁷²

Ten nejprve vyložil zásady fašismu, které byly dle něj čtyři. Soukromý majetek a soukromé vlastnictví, fašismus jako formu i pro náboženskou výchovu mládeže, pro branný duch v národě a pro šíření a uskutečňování hesla svůj k svému. Chtěl nahradit politický parlament stavovským senátem a hospodářsko-stavovským parlamentem, v němž by byly všechny stavy zastoupeny a nemohlo se tak stát, že se určitý zákon odhlasuje v prospěch jednoho stavu. Vyslovil též názor, že fašisté nejsou pro třídní boj. Odsoudil vztahy v parlamentu, kde se u projednávání důležitých zákonů sejde někdy pouze několik málo poslanců a navrhl, aby byly diety vypláceny jen těm, kdo se schůzí zúčastní.¹⁷³

Následně navrhl provedení revizí majetku všech osob, které byly politicky veřejně činné, zejména také bývalých ministrů. Pokud by se zjistilo, že jej nenabýli poctivou prací, měl jim být zabaven v prospěch státu. Kritizoval, že vláda nechává Masaryka stranou a nezapojuje ho do politiky. Zmínil se o tom, že v Německu si prezident odpustil při jistém výročí všechnu pohostinnost a peníze takto ušetřené věnoval nezaměstnaným, stejně tomu mělo být i v Maďarsku. Kritizoval politiky, že dali Masarykovi 20 milionů, které měl rozdělit. Ať už by je ale rozdělil jakkoliv, vždy se bude někdo cítit ochuzen. Zároveň tím bude zbytečně zatažen do života občanů. Následně kritizoval Beneše, že svou politikou ztratil zahraniční trh, a naopak umožnil dovážet nepotřebné věci, které by řečník sám rád zakázal dovážet.¹⁷⁴

Následně kritizoval starobní pojištění, v němž byla, dle jeho názoru, starobní renta příliš nízká. Doporučoval šetřit na stavbách vyslanectví v cizině i na drahých koní, které ministerstvo národní obrany koupilo z Maďarska. Svou řeč zakončil vyjádřením nesouhlasu s účastí Němců na vládě, což považoval za neskutečnou ostudu. Po něm se dostal ke slovu tajemník ústředí Rössler.¹⁷⁵

¹⁷² SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 360, č.j. 83. Veřejná schůze NOF v Hradci Králové dne 2.III. 1930. Hlášení o průběhu zasláno PZÚ v Praze dne 4.III. 1930, s. 2.

¹⁷³ Tamtéž, s. 2.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 3.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 3.

Ten na úvod řekl, že se Gajda dostává do parlamentu, k čemuž mu blahopřál. Zmínil se o konferenci v Haagu a srovnal návrat Dr. Šoba, který měl být ve Vídni triumfálně přivítán, s návratem Beneše do Prahy, kam za ním údajně nepřišli ani jeho vlastní lidé. Na závěr dodal, že pokud socialisté slaví Masarykovy osmdesáté narozeniny, on a Národní obec fašistická bude slavit Gajdovy osmatřicáté. Po této větě nastal v hledišti hluk a rachot, za něhož byla schůze jejím vedoucím rychle ukončena. Po jejím konci se její účastníci za hlasité debaty rozešli, ale klid a pořádek zůstal nenarušen. Gajda měl být po skončení schůze doprovázen svými stoupenci ke svému autu, přičemž okolo stojící lidé na něj měli vykřikovat urážky. Na auto však dle Okresního úřadu v Hradci Králové nebylo pliváno, na což se dříve Prezidium zemského úřadu v Praze telefonicky vyptávalo.¹⁷⁶

Národní obec fašistická uspořádala 18. května 1930 v odpoledních hodinách důvěrnou schůzi v Kuklenách v hotelu Černý kůň – účastnit se jí mělo přibližně 250 osob. Schůzky se zúčastnili pouze členové strany, kteří nejprve museli předložit stranickou legitimaci. Osoby, které stranickou legitimaci neměly, nebyly dovnitř vpuštěny. Schůzi zahájil předseda Karel Němeček, který sám v Kuklenách bydlel. Po přivítání účastníků udělil slovo poslanci Gajdovi.¹⁷⁷

Gajda nejprve nastínil svou představu o fašismu a srovnával jej s činností československých legií, přičemž tvrdil, že fašismus tvoří ve své podstatě domácí legie, které musí být řízeny a rozšiřovány tak, aby dosáhly úrovně, která by jim zaručila možnost spolupodílet se na vládě země. Rovněž měl fašismus očistit Československou republiku od těch živlů, které se podílely na zkáze československého národa. Gajda opakovaně vyzdvihoval činnost legionářů a požadoval, aby se legionáři spojili ve společný národní celek, přičemž kritizoval to, že se rozdrobili do různých politických organizací i stran. Obvinil vládu republiky, že z tohoto rozdrobení nejvíce profituje, a že ho vlastně záměrně vyvolala. Rovněž lamentoval nad tím, že se na nejvyšší místa v republice dostali Němci a Židé, což národu muselo značně přitížit a uškodit.¹⁷⁸

Po Gajdově proslovu se ke slovu dostal továrník Rössler z Prahy. Ten kritizoval degradaci bývalého generála Gajdy a věštil, že jednou opět přijde doba, kdy bude Gajda zcela

¹⁷⁶ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 360, č.j. 83. Veřejná schůze NOF v Hradci Králové dne 2.III. 1930. Hlášení o průběhu zasláno PZÚ v Praze dne 4.III. 1930, s. 3.

¹⁷⁷ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 360, č.j. 228. Důvěrná schůze NOF v Kuklenách. Hlášení o průběhu podává čet. stanice v Hradci Králové dne 20.V. 1930, s. 1.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 1.

rehabilitován. Kárné řízení vůči Gajdovi tvrdě zkritizoval a vyslovil silný nesouhlas s jednáním Národních socialistů a jejich strany v daném případě. Následně přečetl výstřižek z *Českého slova*, v němž byl Gajda chválen a vyzdvihován coby národní hrdina, který se zasloužil o samostatnost československého státu. Následně kritizoval to, jak *České slovo* obrátilo a píše o Gajdovi nyní. V závěru své řeči Rössler pronesl, že Gajda byl, je a bude a že jednou nastane čas, kdy se pod jeho velením sešikuje celý národ, který bude následně zbaven všech lotrů, především aktuálně vládnoucích Němců a Židů, kteří jsou hlavními škůdci národa českého.¹⁷⁹

Po Rösslerovi vystoupil poslední z řečníků schůze – soudce Nápravník z Pardubic, který vyzval všechny přítomné posluchače, aby spolupracovali na získávání dalších přívrženců a členů Národní obce fašistické. Schůze byla následně ukončena po zazpíváním písně *Hej Slované*.¹⁸⁰¹⁸¹

Po konci schůze zůstali její účastníci i s řečníky v hotelu až do půlnoci a bavili se v přátelské debatě. Průběh byl zcela klidný, z politických oponentů nemohl do debaty nikdo zasáhnout, jelikož na schůzi byli vpuštěni pouze příslušníci Národní obce fašistické, případně přívrženci Ligy proti vázaným kandidátním listinám. Gajda měl prohlásit, že během následujícího měsíce zorganizuje v Kuklenách veřejnou schůzi. Na sobě měla hlavní postava Národní obce fašistické stejnokroj generála ruských legií a při vstupu do místnosti byl ohlášen legionářským důstojníkem.¹⁸²

Fašisté se pak v Hradci Králové předvedli po polovině měsíce října, když protestovali proti vysílání filmu *Na západní frontě 1918*, při jehož promítání vtrhli v neděli 19. října večer do zdejšího Bia Central a při promítání začali dělat hluk. Zakročiti musela policie, která narušitele promítání vyvedla z kina. Následující týden bylo promítání filmu zakázáno, načež měli fašisté reagovat tím, že u pomníku prezidenta Masaryka vytrhali květiny. Sociální demokraté volali ve svém tisku po tom, aby byla takovému jednání učiněna přítrž, fašisté byli zatčeni a film se promítal i nadále navzdory jejich protestům. Vytrhání kytěk u pomníku Masaryka pak sociálně demokratický tisk označil za vrcholnou urážku celého národa. Za

¹⁷⁹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 360, č.j. 228. Důvěrná schůze NOF v Kuklenách. Hlášení o průběhu podává čet. stanice v Hradci Králové dne 20.V. 1930, s. 1.

¹⁸⁰ Píseň *Hej Slované* napsal básník a historik Samuel Tomášik, její první verze vznikla už v roce 1834 v Praze, Národní obec fašistická ji užívala jako svou hymnu.

¹⁸¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 360, č.j. 228. Důvěrná schůze NOF v Kuklenách. Hlášení o průběhu podává čet. stanice v Hradci Králové dne 20.V. 1930, s. 1.

¹⁸² Tamtéž, s. 1.

narušitele v Biu Central byli označeni jistý Antonín Adamec z Kuklen, Boh. Koníček ze Svobodných Dvorů a Josef Klíma, hostinský z Hradce Králové.¹⁸³

6.2. Český fašismus na Královéhradecku v roce 1931

Na začátku února 1931 varovalo Prezidium zemského úřadu v Praze oběžníkem před Gajdovou zvýšenou politickou činností. Gajda se měl účastnit různých zábavných akcí v Praze i mimo ni. Na plesech a podobných zábavách měl navazovat styky s řadou vlivných osob z okresů i měst. Úřad zemského prezidenta tak žádal, aby činnosti poslance Gajdy byla věnována velká pozornost a o jeho aktivitách měly být podávány zprávy, pokud možno co nejvyšší rychlostí. I z tohoto je jasně patrný nárůst popularity Národní obce fašistické na počátku 30. let 20. století.¹⁸⁴

Okresní četnické velitelství v Hradci Králové na tento oběžník reagovalo zprávou, ve které informovalo nadřízené o tom, že 3. ledna 1931 pořádala Národní obec fašistická ples v Kuklenách v hotelu Na Rychtě. Akce byla pouze pro hosty s pozvánkou. Okresní četnické velitelství informovalo, že z blízkého okolí se akce zúčastnilo jen málo lidí, zato účastníků z více vzdálených míst bylo více. Počet osob na plese se odhadoval na 300 jedinců. Konstatováno bylo, že plesu se účastnili lidé ze zámožnějších vrstev z Chrudimska, Mladoboleslavska, Prahy, Hradce Králové, Pardubicka, Opočna a také od Dobrušky i Kopidlna. Okresní četnické velitelství z Hradce Králové přiznalo, že osoby se mu nepodařilo identifikovat, jelikož nebylo možno zjistit jejich jména, a tudíž tak ani netušilo, zda se mezi nimi nachází někteří veřejní činitelé.¹⁸⁵

Gajda měl na akci přijet o půl deváté z Prahy v civilním oblečení s manželkou a dalšími osobami. V hotelu se pak přestrojil a do tanečního sálu již vcházel ve stejnokroji generála ruských legií. Při vstupu do místnosti jej krátkou řečí přivítal sklenář Hoza z Pražského Předměstí. Ten měl také deklarovat, že se společnost nepřišla bavit, nýbrž přivítat svého vůdce a projevit mu zaslouženou úctu a respekt.¹⁸⁶

Počínání Gajdovo pak bylo na plese detailněji sledováno. Sděleno o něm bylo, že se s nikým nebavil delší dobu, ale postupně obcházel jednotlivé stoly a u každého strávil určitý čas a bavil se tak s velkým počtem účastníků. O plese bylo konstatováno, že měl národní ráz,

¹⁸³ *Rozhledy*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1930, roč. 12 č. 43, s. 4.

¹⁸⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 76. NOF v Kuklenách – pořádání plesu v hotelu "Na Rychtě" za účasti generála Rudolfa Gajdy. Hlášení o průběhu plesu, zejména pak Gajdovy návštěvy na základě oběžníku PZÚ v Praze ze dne 2.II. 1931, s. 1.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 1.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 1.

příčemž moderní tance nebyly na pořadu večera. Zahrána byla píseň *Hej Slované*, žádný veřejný politický projev učiněn nebyl.¹⁸⁷

Průběh plesu se pokusili narušit příslušníci socialistických stran, jelikož v zapůjčené místnosti sundali fašisté obraz senátora Klofáče, aby mohli využít vlastní dekoraci, k čemuž hoteliér Zelinka svolil. Socialisté se proti tomuto počínání ohradili. Gajda odjel přibližně o půl druhé v noci autem do Prahy, aniž by na akci veřejně promluvil.¹⁸⁸

Dne 7. května 1931 oznámila Krajská rada Národní obce fašistické v Hradci Králové Okresnímu úřadu téhož města konání veřejné schůze lidu v Praskačce, které se mělo konat 14. května téhož roku v 8 hodin večer v hostinci pana Fejgla. Na schůzi měli promluvit poslanec Radola Gajda, okresní soudce z Pardubic Vojtěch Vážný a MUDr. František Novotný z Chrudimi na téma *Fašismus a současné politické události*.¹⁸⁹ Rovněž bylo zažádáno o povolení k vylepování a vyvěšování plakátů v celém královéhradeckém politickém okrese.¹⁹⁰

K rukám Karla Horyny z Hradce Králové bylo brzy podáno povolení Okresního úřadu Hradce Králové ke konání této akce. Četnická stanice v Praskačce měla o průběhu, osobách, řečnících, obsahu řeči a počtu účastníků podat zprávu do tří dní po skončení události, starosta Praskačky se měl postarat o to, aby nebyl narušen veřejný klid a pořádek.¹⁹¹

K dané schůzi se v předem stanovený den i čas sešlo přibližně 350 až 400 lidí. Početně zastoupené byly i řady rolnictva, ale větší část účastníků tvořili dělníci. Při zahajování schůze byl v místnosti hluk, ohlášení řečníci se na akci nedostavili, a tak schůzi zahájil o půl deváté večer Jaroslav Zahradník, krajský tajemník Národní obce fašistické z Hradce Králové. Při jeho prvních slovech se hluk zvýšil, účastníci schůze začali dupat, takže jeho slova zanikla v rachotu. Hluk se postupně stupňoval, jak se k němu přidávali stále další a další účastníci schůze, žádost organizátora akce o klid zůstala bez odezvy.¹⁹²

Příslušný úředník okresního úřadu dospěl k názoru, že byl porušen veřejný klid a pořádek, pročež schůzi ve tři čtvrtě na devět večer rozpustil. Účastníci se následně klidně

¹⁸⁷ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 76. NOF v Kuklenách – pořádání plesu v hotelu "Na Rychtě" za účasti generála Rudolfa Gajdy. Hlášení o průběhu plesu, zejména pak Gajdovy návštěvy na základě oběžníku PZÚ v Praze ze dne 2.II. 1931, s. 2.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 2.

¹⁸⁹ Takto se nazývala v podstatě každá schůze, kterou Národní obec fašistická na Královéhradecku pořádala.

¹⁹⁰ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 309. Veřejná schůze NOF v Praskačce dne 14.V. 1931 s programem "Fašismus a současné politické události." Hlášení o průběhu zasláno PZÚ v Praze ze dne 15.V. 1931, s. 1

¹⁹¹ Tamtéž, s. 2.

¹⁹² Tamtéž, s. 3.

rozešli, přičemž nahlas zpívali *Píseň práce*.¹⁹³ Klid a pořádek již poté nebyl narušen a schůze tak skončila. Nelze se příliš divit, že ohlášení řečníci se na schůzi nedostavili, pravděpodobně byli předem varováni, že v sále se nachází příznivci především levicových stran, a tak se raději nedostavili, aby zde nehovořili proti převaze nesympatizujících občanů.¹⁹⁴

Dne 25. března 1931 byla dekretem policejního ředitelství v Praze čj. 980 rozpuštěna Obrana Národní obce fašistické. Stejně tak byla zastavena činnost jejího Hlavního stanu v Praze. Gajda sice 12. srpna 1930 vznik organizace ohlásil, aby předešel tomu, že ji stát bude považovat za tajnou a republiky nebezpečnou. Šetření však ukázala, že Obrana Národní obce fašistické měla prsty v událostech z konce září 1930, kdy se konaly demonstrace proti německým zvukovým filmům, které vyvrcholily napadením cizího majetku, jímž byl ohrožen veřejný klid a pořádek. Dále měl příslušník Obrany Národní obce fašistické v říjnu 1930 svolávat na Václavském náměstí v Praze demonstraci proti představení opery *Strojník Hopkins*¹⁹⁵ v Národním divadle, čemuž bylo pořádkovými silami zabráněno. V Brně – Tuřanech pak 4. prosince 1930 uspořádali členové Obrany Národní obce fašistické pod vedením svého velitele Viktora Urbana demonstraci proti předvádění německého zvukového filmu. O den později našla policie v Urbanově bytě písemnosti, které usvědčily Hlavní stan Obrany Národní obce fašistické z toho, že nabádá své stoupence k tomu, aby nosili stejnokroj podobný vojenskému, a to bez zákonného oprávnění. Obrana Národní obce fašistické tak byla označena za organizaci, která vyvíjí činnost, jež ohrožuje veřejný pořádek, klid a bezpečnost a byla rozpuštěna.¹⁹⁶

Národní obec fašistická ve svém listě *Stráž Říše* 1. dubna 1931 informovala své členy o rozhodnutí policejního ředitelství a žádala, aby se její členové tomuto rozhodnutí podrobili. Jména a rekvizity Obrany Národní obce fašistické měly být odevzdány do rukou náčelníků jednot strany a všechny oddíly Obrany Národní obce fašistické měly být rozpuštěny.¹⁹⁷

Prezidium zemského úřadu v Praze však mělo důvěrnou informaci o tom, že ústředí Národní obce fašistické má v plánu přemístit sídlo hlavního stanu Obrany Národní obce

¹⁹³ Píseň práce se prokazovala loajalita k levicovým stranám, šlo tedy o provokaci socialistů vůči fašistům.

¹⁹⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 309. Veřejná schůze NOF v Praskačce dne 14.V. 1931 s programem "Fašismus a současné politické události." Hlášení o průběhu zasláno PZÚ v Praze ze dne 15.V. 1931, s. 4.

¹⁹⁵ Hra se hrála v Národním divadle mezi léty 1930–1931, většího úspěchu nedosáhla, hrála se celkem pouze desetkrát.

¹⁹⁶ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 316. Organizace: "Obrana Národní obce fašistické" zastavení činnosti. Dotaz PZÚ v Praze ze dne 5.V.1931 zda organizace nepřenesla své sídlo z Prahy do Hradce Králové, s. 1.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 2.

fašistické do některého z větších měst v Čechách, kde je fašistická jednota silná. V úvahu přicházel krom Českých Budějovic, Chrudimi, Pardubic a Plzně také Hradec Králové. Okresní úřady v daných městech tak byly požádány o to, aby tomuto věnovaly patřičnou pozornost a podaly o situaci hlášení.¹⁹⁸

Okresní četnické velitelství tak 19. května 1931 podalo místnímu Okresnímu úřadu zprávu o tomto podezření. V něm však konstatovalo, že ve věci přenesení sídla Hlavního stanu Obrany Národní obce fašistické do Hradce Králové nebyla učiněna žádná pozitivní zjištění. Přesto se zavázalo k tomu, že bude situaci i nadále monitorovat a případná zjištění bude hned hlásit.¹⁹⁹

Dne 14. června 1931 se konala veřejná schůze Národní obce fašistické v Černilově v hostinci u Hojných. Akce se zúčastnilo přibližně 500 osob, publikum tvořili posluchači socialistických stran i přívrženci fašismu z celého okolí. Na akci mluvila jediná osobnost – poslanec Gajda, kterému v 16 hodin udělil slovo Josef Švarc, společník firmy Holub, Rába a Švarc v Třebchovicích pod Orebem. Gajda byl uvítán potleskem téměř všech přítomných. Bývalý generál tvrdě kritizoval nedemokratické poměry v republice, z nichž vinil především vládu státu. Následně mluvil o tom, že fašismu se vyčítá, že je nedemokratický, že slouží buržoazii a diktatuře. Gajda ale řekl, že v Československé republice žádná demokracie není. Prohlásil, že se v Československé republice příliš rychle ujmula byrokracie bývalého Rakousko-Uherska, jež si ve vládních a dalších vysokých pozicích počíná velmi nešetrně s ohledem na finance. Starou šlechtu jen vyměnila nová, řekl. Též kritizoval cenzuru, která dle něj byla v Československé republice jen v Ústavě, kritizoval konfiskaci básní Havlíčka či Bezručů.²⁰⁰

Rovněž se opřel do sociálních demokratů, načež se z davu ozvaly protestující hlasy a strhla se hádka mezi Gajdovými stoupenci a odpůrci. Strany si vzájemně vyměnily několik hrozeb a Gajda pokračoval, obvinil některé poslance a ministry z náhlého nabytí milionových částek, ačkoliv před státním převrátím neměli ani haléř. Prohlásil, že státní majetek se rozkrádá. Za Rakousko–Uherska zvládaly české země vydržovat celé Rakousko, za republiky je stát okrádán. Také promluvil o stavebním fondu na 300 milionů Kčs pro úředníky a dělníky

¹⁹⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 316. Organizace: "Obrana Národní obce fašistické" zastavení činnosti. Dotaz PZÚ v Praze ze dne 5.V.1931 zda organizace nepřenesla své sídlo z Prahy do Hradce Králové, s. 3

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 5.

²⁰⁰ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 387/431. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 14.VI. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu podáno PZÚ v Praze ze dne 17.VI. 1931, s. 1.

zaměstnané v Praze, kteří sem do práce dojíždějí. Uvedl, že fond si rozebrali poslanci a postavili za něj nádherné vily na Vořechovce, jejichž ceny se šplhají do milionů.²⁰¹

Podle Gajdy měl být fašismus lidovým hnutím, které dělnictvu sice nic neslibuje, ale říká, že když se bude šetřit na všech stranách, bude pomoheno celku a tím i dělník bude mít dost pro sebe a svou rodinu. Zákony byly dle Gajdy od převratu namířeny proti dělnictvu, naopak měly napomáhat spekulacím a velkokapitálu.²⁰²

Následně zmínil, že sociálním stranám bylo rozděleno 82 velkostatků a na každý z nich byla přidána subvence 2 miliony korun československých. Jeden z těchto velkostatků byl na Mladoboleslavsku pojištěn na 700 tisíc a následně úmyslně zapálen. Žhárství však bylo četnictvem pachatelům prokázáno, byli odsouzeni a společnost pojistné nezískala. Rovněž zmínil, že sociálně demokratická strana drží v republice 280 tisíc zaměstnaných cizinců, kteří by mohli být nahrazeni Čechoslováky. Dodal, že rudá Internacionála²⁰³ to však nedovolí.²⁰⁴

Bývalý generál se pak více rozhovořil o četnictvu, kritizoval nehospodárnost republiky, která využívala na správu četnictva 17 generálů, zatímco Rakousku–Uhersku dřív stačil generál jediný. Postavil se též proti pozemkové reformě, po níž se lesy dostaly do rukou lidem, kteří je ničí. Rovněž se ohradil proti tomu, že poslanci a senátoři mají jako členové Národního shromáždění roční příjem 60 tisíc korun a mimo toho berou jako správní radové od škodových závodů či Plzeňského pivovaru a dalších společností 1 milion a 300 tisíc ročně (konkrétně kritizoval poslance Picka, starostu města Plzně). Rovněž se postavil proti vázaným kandidátním listinám, kritizoval, že za dělnickou stranu nejsou vybráni žádní dělníci, ale pouze profesori apod. Následně nastínil svůj návrh na stavovský parlament, zastoupení by byli – zemědělci, dělníci, živnostníci a průmyslníci (obchodníci), úředníci a inteligence. Jiné strany by k volbě nebyly připuštěny.²⁰⁵

Gajda také tvrdil, že po převratu získala svobodu pouze jediná strana – strana prostitutek, které byly před vznikem republiky pod řádným dohledem, zatímco nyní nejsou a mnoho lidí tak začíná trpět pohlavními chorobami, což vede k rozkladu rodin. Údajně měl

²⁰¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 387/431. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 14.VI. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu podáno PZÚ v Praze ze dne 17.VI. 1931, s. 1.

²⁰² Tamtéž, s. 2.

²⁰³ Mezinárodní komunistická organizace.

²⁰⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 387/431. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 14.VI. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu podáno PZÚ v Praze ze dne 17.VI. 1931, s. 3.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 3.

jmenovat asi 270 barů jen v Praze a dále vysoký počet masérských živností, které měly všechny rozšiřovat prostituci, která byla dle jeho názoru jen v Československé republice svobodná a na velkém vzestupu. Dle Gajdy měla být morálka národa něčím svatým. Rodina však v republice byla rozvrácena, dle Gajdových slov, rozlukovým zákonem. Ten chtěl poslanec Národní obce fašistické zrušit.²⁰⁶

Bývalý legionář také nesouhlasil s vysokými platy vyšších státních zaměstnanců a s 13. služným. Podotkl, že zaměstnanec s nízkým platem vezme 300 Kčs, zatímco vládní rada či jiný takový zaměstnanec vezme 6 tisíc Kčs. Gajda svým projevem napadal vládní činitele a majetné třídy, především tvrdil, že svůj majetek nabyli po převratu nelegálně. Rozlišoval dvě skupiny zlodějů, zatímco ti první byli chudí a za zloděje uznáni byli, druzí byli bohatí a označeni byli jen za kleptomany, zatímco ti chudí se zavřeli do vězení, bohatým se nestalo nic.²⁰⁷

Gajda se snažil přesvědčit přítomné lidi o tom, že stát se svými penězi nakládá neehospodárně. Prohlásil, že od poslance Stříbrného dostal informace, že Stříbrný v čase svého ministrování vyplatil různým politikům obrovské sumy na lázně a různé výlety. Jako důkaz uvedl stvrzenku na 10 tisíc Kčs pro poslankyni Zemínovou k odjezdu do mořských lázní Porto Rose. Následně i 100 tisíc Kčs pro ministra zahraničí Dr. Beneše či 400 tisíc pro senátora Kľofáče. Gajda požadoval přísnou revizi majetku všech osob. O Stříbrného aféře²⁰⁸ řekl, že jít proti jedinému člověku ničemu nepomůže, že je nutno provést revizi u všech. Fašismus měl být dle něj dobrým nástrojem k vymáhání spravedlnosti, jelikož žádá, aby všechny takové osoby byly vydány k trestnímu stíhání.²⁰⁹

Rovněž kritizoval manýry tehdejšího ministra národní obrany Udržala, který sezval poslance na čaj a pro jejich pobavení pozval i generály. Gajda musel bavit sociální poslance, kteří se opili, zvláště poslanec Astr, kterého za pomoci dalších generálů musel odvézt autem domů a poté odnést do jeho bytu. Též se ohradil proti tomu, že má osobně 23 tisíc Kčs penze, zatímco generálové bývalého Rakousko-Uherska, kteří bojovali proti němu, mají 70 tisíc.²¹⁰

²⁰⁶ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 387/431. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 14.VI. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu podáno PZÚ v Praze ze dne 17.VI. 1931, s. 3.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 4.

²⁰⁸ Stříbrný měl v době, kdy byl ministrem železnic, nakupovat od svého bratra předražené uhlí pro státní dráhy, obvinění byl zproštěn v roce 1934.

²⁰⁹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 387/431. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 14.VI. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu podáno PZÚ v Praze ze dne 17.VI. 1931, s. 4.

²¹⁰ Tamtéž, s. 5.

Následně se opřel do bývalého předsedy vlády Tusara, kterého spojil s rozlukovým zákonem a obvinil ho, že zanechal svou ženu se čtyřmi dětmi jen proto, aby si vzal židovskou dívku, které po smrti zanechal 7 milionů Kčs. Židovská exmanželka se pak rychle měla vdát za nějakého cizince. Též se ptal po tom, kde tyto peníze nabral, když je dříve neměl. Poté vyčínil poslancům, že v sněmovně nejsou, ale pro měsíční plat 5 tisíc Kčs si přijdou. Žádal, aby dostali zapláceno jen za tu dobu, kterou ve sněmovně osobně strávili.²¹¹

Poté kritizoval zlepšující se podmínky ve věznicích, kam se zločincům zavádělo nadstandartní pohodlí v podobě rádia. Tvrdil, že zločincům to v jejich nezákonné činnosti pomůže a po propuštění z věznice v ní budou pokračovat. Také si kladl otázku, kolik řádných a pracovitých občanů v republice rádio vlastní či si jej může dovolit. Rovněž uvedl, že za Rakousko-Uherska byla v poslanecké sněmovně svoboda slova, zatímco nyní je vše podrobena cenzuře a k veřejnosti pronikne pouze to, co si mocní umanou.²¹²

Kritizoval také výstavbu chudobince města Prahy, kolem něhož vyrostlo 8 tenisových hřišť a další podobné věci. Gajda tvrdil, že areál rozhodně není určen pro chudé lidi. Deklaroval, že fašismus uznává soukromý majetek poctivě nabytý a nepřipustí rozhozování majetku státního.²¹³

Gajda v řeči hanobil své politické konkurenty a především vládu. Na schůzi se dostavili také příslušníci sociálních stran, kteří se proti Gajdovým výrokům ohrazovali, ale byli umlčeni Gajdovými stoupenci. Do Černilova přijeli členové Národní obce fašistické především z Hradce Králové. Gajda sám údajně neměl chtít nikoho jiného pustit ke slovu a vybízel své stoupence k nesouhlasu s ostatními přítomnými stranami. Schůze byla od samého počátku velmi rušná, během ní došlo k hlasitým projevům i nadávkám. Údajně nescházelo mnoho k tomu, aby se fašisté se sociálními stranami dostali do potyčky. Obě strany na sebe již měly začít útočit. Po hodině a půl, kdy Gajda mluvil, se už situace stala neudržitelnou, socialisté začali ryčet, aniž by nechali Gajdu řeč dokončit. Vedoucí schůze se klid snažil obnovit marně. Vládní komisař Dr. Josef Meluzín musel schůzi jménem zákona rozpustit a účastníci byli ze sálu vytlačeni četnictvem. Následně je četnictvo rozehnal i z prostranství před hostincem, jelikož hrozilo, že by se do něj vrátili a zde se opět střetli. Okresnímu úřadu

²¹¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 387/431. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 14.VI. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu podáno PZÚ v Praze ze dne 17.VI. 1931, s. 6.

²¹² Tamtéž, s. 6.

²¹³ Tamtéž, s. 7

v Hradci Králové tak byla podána zpráva, že k trestnému činu ze strany posluchačstva nedošlo, jelikož rvačka, k níž se schylovalo, byla znemožněna zakročením četnictva.²¹⁴

O devět dní později, tedy 23. srpna 1931, se v Černilově v hostinci u Hojných konala obdobná schůze opět, tentokrát již v 15 hodin odpoledne, svolána byla krajskou radou Národní obce fašistické v Hradci Králové a účastnilo se jí přibližně 220 osob. Schůze byla zahájena přesně na čas Jaroslavem Zahradníkem z Hradce Králové, který předal slovo řečníkovi, kterým byl MUDr. František Novotný, státní obvodní lékař z Chrudimi. Ten byl přivítán potleskem značné části publika. Doktor Novotný na úvod řekl, že jako lékař viděl krutou mravní i hmotnou bídu, a že jako člověk nezávislý chce v lidech vzbudit lásku k národu, nikoliv k Internacionále. Prohlásil, že nová idea, kterou fašismus je, má vždy mnoho nepřátel, ať už skrytých či zjevných. K myšlence, že fašismus povstal, aby zničil českou demokracii říká, že demokracie Československé republiky má hodně chyb a je potřeba je napravit. Kritizoval vázané kandidátní listiny, díky nimž musí národ posílat do zákonodárského sboru toho, koho nadiktují politické strany.²¹⁵

Za druhou trhlinu demokracie považoval zákon na ochranu republiky. Považoval ho sice za dobrý, ale zároveň o něm tvrdil, že zabráňuje tomu, aby se o politicích říkala pravda. Protestoval také proti poslanecké imunitě. Uvedl, že fašisté na tyto nedostatky upozorňují, odmítl, že by fašisté byli politickou stranou, dle Novotného byli davovým hnutím. Po válce prý očekával, že socialisté udělají pořádek, nyní však shledával, že jejich síla upadá. Upozornil, že stát má 40 miliard dluhů a těm, kterým socialismus sliboval zlepšení, se dnes vede hůř než za Rakousko–Uherska. Vyslovil svůj neskrývaný obdiv k Mussolinimu a odpor k Rusku, kde byla dle něj nastolena bolševická diktatura. Následně představil fašistickou ideu o vládě stavů, zdůraznil, že bude lepší mít ve státě 4 stavy než 30 politických stran.²¹⁶

Následně kritizoval ministra zahraničí Beneše, tvrdil, že právě jeho ministerstvo je důležité, aby ovládlo zahraniční politiku. Označuje československý národ za nešťastný, protože Beneš je socialista odkojený socialistickým mlékem v národním státě. S úsměvem podotkl, že Beneš měl ještě 5 minut před pádem Rakousko–Uherska psát spis se jménem

²¹⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 387/431. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 14.VI. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu podáno PZÚ v Praze ze dne 17.VI. 1931, s. 7.

²¹⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 546. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 23.VIII. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu schůze podáno PZÚ v Praze ze dne 25.VIII. 1931, s. 1.

²¹⁶ Tamtéž, s. 1.

*Problém Rakouska a otázka česká,*²¹⁷ což dle Novotného dokládá, že Beneš považoval za nutné zachovat Rakousko, aby v něm Slované mohli žít. Kritizuje, že Beneš nepřestoval slovanskou politiku s Polskem, Bulharskem a Rumunskem, kvůli tomu se cizina měla dívat na Československou republiku jako na stát poražený. Beneš neměl mít dostatek hrdosti národní, a tak stojí Československá republika hned za poraženým Německem.²¹⁸

Novotný mluvil o konferenci v Haagu, kde Beneše označil za Napoleona u Waterloo, který ovlivňuje českou politiku. Nazval Beneše malým mužem, který sleduje jediný cíl, kterým budou následující prezidentské volby. Rovněž kritizoval, že byli zneškodněni Dr. Kramář, Hodža, Staněk, Pergler, Stříbrný a snad bude i Gajda. Upozornil, že při sporu Stránského se Stříbrným vyšlo najevo mnoho afér, na které doplatil stát a národ. Promluvil o hospodářské krizi, kritizoval, že zemědělský stav zůstal bez pozornosti, protože dle něj má-li sedlák, má každý.²¹⁹

Krizi dle něj musí vyřešit národohospodáři, kteří budou mít na srdci blaho celého národa. Obvinil vládu, že na cestě z hospodářského blahobytu k hospodářskému nedostatku udělala největší krok. Říká, že stane-li se národ závislým hospodářsky, bude brzy závislý také politicky. Následně vyjmenoval dluhy vlády, které dle něj sahaly do výše přes 2 miliardy korun československých. Kritizoval také špatnou půjčku u Bratří Lazarů ve Francii. Uvedl, že krize je hluboká a půjde ještě hlouběji, vyzýval k tomu, aby přítomní vstoupili do Národní obce fašistické, která chce zaručit lepší zítřky budoucí generaci.²²⁰

Novotného řeč trvala hodinu, po něm se ke slovu dostal jistý pan Kučera, organizátor Národní obce fašistické v Pardubicích. Stejně jako jeho předřečník mluvil o hospodářské krizi, ke které řekl, že její příčinou je též krize mravní. Řekl, že je štěstí, že národ měl muže, kteří položili pevné základy hospodářských poměrů republiky. Dále pravil, že nad těmi, kteří přivedli republiku do současného stavu, by měl být kurátor. Zoufal si, že stát má železo, uhlí, vyspělé zemědělství a pracovitý lid, přesto je v krizi. Kritizoval, že dobře se vede jen těm, kteří dělají politiku. Ti jsou novou šlechtou státu. Uvedl, že stát má skoro 50 miliard dluhů. Na stavební ruch se dle něj dalo 1,5 miliardy, ale z toho šlo 62 % na vily pánů poslanců. Kritizoval, že není potřeba mít 18 ministerstev, když Spojené Státy Americké jich mají 9 a Francie 10. Rovněž se ohradil proti hromadění funkcí, kdy ministr měl mít 80 tisíc platu, dále

²¹⁷ Ve skutečnosti tento spis napsal Beneš již v roce 1908 v Dijonu a získal za něj titul doktora práv.

²¹⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 546. Veřejná schůze NOF v Čenilově dne 23.VIII. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu schůze podáno PZÚ v Praze ze dne 25.VIII. 1931, s. 2.

²¹⁹ Tamtéž, s. 2.

²²⁰ Tamtéž, s. 3.

60 tisíc platu jako poslanec a k tomu mohl být ještě úředníkem. Rovněž obhajoval názor, že poslancům se mají dávat diety jen za ty dny, kdy pracují.²²¹

Rovněž protestoval proti výdajům na německou techniku, která dle něj měla sloužit stejně jen cizím Židům či na německé střední školy či Pozemkový úřad. Ten dle něj oddaloval lesní reformu tak, že během té doby byly lesy vydrancovány. Prohlásil, že fašismus neohrožuje demokracii, ale koryta panstva. Kritizoval, že se v současné době krize zákonodárci zabývají tím, má-li se jedenadvacetileté dívce říkat paní, nebo slečno. Tvrdil, že sociální instituce neslouží lidem, ale těm, kdo je vedou. Označil humanismus Československé republiky za perverzní, jelikož na trestance stát denně platí 21 Kčs, zatímco dělník vydělá jen 15–16. Nápravu dle něj mohlo přinést pouze vítězství fašismu, jehož heslem bylo *Blaho státu a národa budiž nejvyšším zákonem*.²²² S tím Kučera svou řeč zakončil.²²³

Následně se slova ujal Václav Koblížek z Černilova, který řekl jen pár vět. Po něm se ke slovu dostal pan Švarc z Třebechovic, který řekl, že byl 28 let sociálním demokratem, ale dospěl k názoru, že Internacionála nepřivede člověka k cíli, aby si vydělal tolik, aby mohl žít. Dle něj mohla pouze nacionální myšlenka získat respekt i odbytiště. K náboženství řekl, že nikomu jeho víru brát nebude, aby si mohl vážit víry svých rodičů. Označil Němce za lidi, kteří pro stát nehnuli ani prstem, ale nyní požadují stejná práva jako národ, který se za války nechal zabíjet. Kučera se Švarcem si ještě v závěru odpověděli na pár vět, načež byla schůze v 6 hodin odpoledne ukončena a její účastníci se v naprostém klidu rozešli.²²⁴

Český fašismus pronikl také mezi studenty královéhradeckého gymnázia (tehdy neslo název Rašínovo). Jeden ze studentů IV. ročníku, Jaroslav Kolín, zašel však tak daleko, že ve škole začal s agitační činností. Jaroslav Kolín pocházel z Pardubic, kde působil v rámci Národní obce fašistické, což se nebál sdělit ani do protokolu, když u něj probíhalo vyšetřování. Dne 3. října 1930 se dopustil přestupku, když na náměstí v Pardubicích do vitríny Národní obce fašistické napsal a umístil provolání, kterým porušil na veřejném místě pořádek, slušnost a dobrý mrav. Za tento přestupek mu byla 20. října 1930 uložena okresním

²²¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 546. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 23.VIII. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu schůze podáno PZÚ v Praze ze dne 25.VIII. 1931, s. 3.

²²² Toto heslo bylo hlavním sloganem Národní obce fašistické.

²²³ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 546. Veřejná schůze NOF v Černilově dne 23.VIII. 1931 s programem "Fašismus a poslední polit. a hosp. události." Hlášení o průběhu schůze podáno PZÚ v Praze ze dne 25.VIII. 1931, s. 4

²²⁴ Tamtéž, s. 4.

úřadem v Pardubicích pokuta 50,- Kčs. Pokud by ji nebyl schopen splatit, hrozilo by mu dvoudenní vězení.²²⁵

O Kolínovi se již dříve vědělo, že je fašistického smýšlení. Proto s ním hovořil třídní profesor i ředitel gymnázia. Důsledně ho upozornili na to, že nesmí ve škole provádět agitační činnost. Po určité době byl Kolín sám i s několika spolužáky vyšetřován, načež se zjistilo, že Kolín porušil školní řád, když ve své třídě politicky agitoval, když rozmlouval o snahách a úkolech Národní obce fašistické. Osobně silně kritizoval poměry v republice a podrýval autoritu prezidenta Masaryka. Rovněž dával svým spolužákům ve škole číst fašistický tisk.²²⁶

Školní sbor vzhledem k těmto okolnostem a s vědomím o jeho přestupku usnesl se jednomyslně na tom, že Kolín bude vyloučen z veřejného i privátního studia na královéhradeckém gymnáziu. Vyloučení žáka bylo pro sbor nutné, jelikož hrozilo, že by Kolín ohrožoval klid ve škole i loajální smýšlení studentů. Kolínovi byla ponechána možnost, aby pokračoval ve studiu v Pardubicích. Kolín byl vyloučen výnosem z 18. listopadu 1930, jenž potvrdila zemská školní rada.²²⁷

Na událost si o rok později vzpomněly *Fašistické Listy*,²²⁸ když 3. prosince 1931 uveřejnily článek *Student nesmí být členem politické strany*. V nich fašisté kritizovali Kolínovo vyloučení a namítali, že v Jablonci nad Nisou chodí žáci německých středních škol po ulicích i do škol samotných v uniformách *Hakenkrajclerů*.²²⁹ Fašisté volali po tom, že pakliže žijí v demokratickém zřízení, má být všem měřeno stejnou měrou. Článek zaujal i Prezidium zemského úřadu v Praze a po přednostovi okresního úřadu v Hradci Králové chtěli, aby o věci podal urychlenou zprávu.²³⁰

Ten dne 18. prosince 1931 odpověděl, že ve věci může podat jen tu zprávu, že na královéhradeckém gymnáziu se jedná pouze o zmíněného Kolína, který byl z ústavu

²²⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 774. Vyloučení žáka Jaroslava Kolína z hradeckého gymnasia pro fašistickou činnost. Vysvětlení OÚ v Hradci Králové na základě upozornění na článek "Student nesmí být členem politické strany" uveřejněný v časopise "Fašistické listy" ze dne 3.VII. 1931, zasláno PZÚ v Praze dne 18.XII. 1931, s. 3.

²²⁶ Tamtéž, s. 3–4.

²²⁷ Tamtéž, s. 4.

²²⁸ Fašistické listy byly jedním z orgánů a tiskovin Národní obce fašistické.

²²⁹ Hakenkrajcler = stoupenec nacistického režimu.

²³⁰ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 774. Vyloučení žáka Jaroslava Kolína z hradeckého gymnasia pro fašistickou činnost. Vysvětlení OÚ v Hradci Králové na základě upozornění na článek "Student nesmí být členem politické strany" uveřejněný v časopise "Fašistické listy" ze dne 3.VII. 1931, zasláno PZÚ v Praze dne 18.XII. 1931, s. 1.

vyložen za agitační činnost. Zároveň dodal, že jinak ani není známo, že by někteří další studenti byli členy Národní obce fašistické.²³¹

6.3. Český fašismus na Královéhradecku v roce 1932

Prezidium zemského úřadu v Praze bylo na počátku roku 1932 informováno o tom, že se v Hradci Králové konala dne 17. ledna tohoto roku důvěrná schůze Národní obce fašistické na Pražském Předměstí v hotelu Koruna. Na této schůzi promluvil soudce Vojtěch Vážný, který rozmlouval o aktuální politické situaci. Po něm se dostal ke slovu Radola Gajda, který se zabýval finančními poměry sociálně demokratických předáků. Následně hovořil lékař František Novotný, jehož téma bylo sociálně politické. Schůze měla vysokou účast, údajně mělo být přítomno 2000 lidí, přičemž jich ještě několik set muselo odejít, především kvůli nedostatku místa v sále. Na schůzi se rovněž nemohli dostavit ti, kdož neměli pozvánku. Sděleno rovněž bylo, že političtí úředníci kontrolovali, zda jsou dodržovány podmínky, které pro důvěrnou schůzi stanovil zákon, ty však nebyly narušeny. Vchody do sálu byly stráženy příslušníky Národní obce fašistické, kteří přísně kontrolovali každého, kdo chtěl vejít. Každý musel uvést své jméno a pokud nebyl pozván, nebyl vpuštěn. Schůze trvala přes 3 hodiny a jelikož většina účastníků musela stát, odcházeli někteří z nich již před jejím skončením. Proto byla na konci schůze již čtvrtina sálu volná a posluchači se následně mohli v klidu rozejít.²³²

Prezidiu ministerstva vnitra se však nelíbil vysoký počet návštěvníků schůze. Proto přednostovi okresního úřadu v Hradci Králové vytknulo, že o schůzi bylo podáno hlášení, které tvrdilo, že při schůzi byly zachovány podmínky pro důvěrnou schůzi, což však nemohlo být s největší pravděpodobností pravdou, jelikož mezi základní podmínky takzvané důvěrné schůze patřila také ta, že svolavatel či svolavatelé schůze se musí se všemi jejími účastníky znát. Ta byla vysokým počtem posluchačů dle prezidia ministerstva vnitra porušena.²³³

Dne 10. března 1932 pak byla prezidiu ministerstva vnitra v Praze podána zpráva o fašistickém hnutí v správním okrese Nová Paka. Ta konstatovala, že od února 1932 jeví se v obvodě četnické stanice v Cerekvici, zejména v obcích Vrchovnici a Želkovicích silné hnutí fašistické strany. Konstatováno bylo, že je to způsobeno především vlivem schůzí, které jsou

²³¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 361, č.j. 774. Vyloučení žáka Jaroslava Kolína z hradeckého gymnasia pro fašistickou činnost. Vysvětlení OÚ v Hradci Králové na základě upozornění na článek "Student nesmí být členem politické strany" uveřejněný v časopise "Fašistické listy" ze dne 3.VII. 1931, zasláno PZÚ v Praze dne 18.XII. 1931, s. 2.

²³² SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 66/554. Důvěrná schůze NOF v Hradci Králové. Zpráva o průběhu podána PZÚ v Praze ze dne 28.I. 1932, s. 1–2.

²³³ Tamtéž, s. 2.

pořádány v sousedních obcích královéhradeckého a královédvorského okresu. Zpráva hovoří o tom, že schůze jsou pořádány na pokyn soudce Vážného z Pardubic a řečníkem na nich bývá tajemník Národní obce fašistické Jaroslav Zahradník z Hradce Králové.²³⁴

Informováno bylo o tom, že nedávné schůze v Hoříněvsi a Máslojedech byly obyvateli z Želkovic a Vrchovnice hojně navštíveny. Většina občanů zmíněných vesnic a několik větších rolníků z dalších obcí obvodu četnické stanice v Cerekvici sympatizovala s programem Národní obce fašistické. V čele fašistického hnutí ve vesnicích Želkovicích a Vrchovnici měl být rolník Josef Havrda z Želkovic.²³⁵

Dne 13. února 1932 měl pak svolat mlynářský pomocník František Frydrych z Jeřic důvěrnou fašistickou schůzi v této obci. Na schůzi bylo pozváno přibližně 80 lidí, z nichž se dostavilo asi 50. Schůze měla informativní charakter a účastnil se jí tajemník Národní obce fašistické Jaroslav Zahradník z Hradce Králové. Ten se zde měl pokusit o založení místní fašistické organizace, což se ale nezdařilo, jelikož v Jeřicích měla silnou pozici strana národně socialistická.²³⁶

Dne 21. února 1932 se pak v 9 hodin konala schůze v hostinci Václava Mertlíka ve Velkých Svatoňovicích. Schůzi pořádala fašistická jednota z Úpice. Schůzka byla nahlášena jako důvěrná schůze lidu, svolavatelem byl jistý soukromý úředník Josef Kábrt z Velkých Svatoňovic. Schůze se zúčastnili jen pozvaní hosté, jimž byly předem doručeny pozvánky, které sloužily i k legitimaci a účasti na schůzi. Bez nich nebylo možné zúčastnit se této pořádané akce.²³⁷

Schůzi zahájil předseda fašistů z Úpice, majitel cihelny Veselý. Po něm se dostali ke slovu rolník Zvoníček z Brandýsa nad Labem a JUDr. Jaroslav Zahradník z Hradce Králové. Všichni tři měli kritizovat udělování subvencí a zasazovali se o zrušení některých ministerstev. Schůzka měla jednoznačně agitační charakter, zúčastnilo se jí přibližně 80 lidí

²³⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 193. Fašistické hnutí v okrese Nová Paka jako odraz činnosti NOF v sousedních obcích okresu královéhradeckého a královédvorského. Opis hlášení OÚ v Nové Pace PMV v Praze. PZÚ v Praze dává OU v Hr.Kr. na vědomí dne 10.III. 1932, s. 1–2.

²³⁵ Tamtéž s. 2.

²³⁶ Tamtéž, s. 2–3.

²³⁷ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 460. JUDr. Jaroslav Zahradník z Hradce Králové, soukromý úředník – účast na důvěrné fašistické schůzi ve Velkých Svatoňovicích dne 21.II. 1932. Dotaz PZÚ v Praze na osobu JUDra Zahradníka dne 2.VI. 1932, s. 1.

různého politického smýšlení. Ve 12 hodin se účastníci v poklidu rozešli, aniž by narušili pořádek.²³⁸

Prezidium zemského úřadu v Praze se po této události začalo zajímat o JUDr. Jaroslava Zahradníka, který plnil roli tajemníka krajské Národní obce fašistické v Hradci Králové. Okresní četnické velitelství v Hradci Králové tak muselo poskytnout místnímu okresnímu úřadu následující informace. Jaroslav Zahradník byl soukromým úředníkem z Pražského Předměstí, narodil se 25. listopadu 1899 v Levinské Olešnici manželům Františkovi a Cecilii, rozené Havlové. V roce 1932 byl ženatým vojínem v záloze hraničářského praporu 2. Byl gramotný, katolického vyznání, české národnosti, rovněž byl již otcem jednoho dítěte. V roce 1931 absolvoval řečnický kurs v Praze. Známo o něm bylo, že byl členem i řečníkem Národní obce fašistické.²³⁹

Prezidiu zemského úřadu v Praze byla 25. dubna 1932 zaslána zpráva o tom, že se o den dříve uskutečnila o třetí hodině odpolední fašistická schůze na Pražském Předměstí v sále hotelu Koruna. Účastníci této schůze byli pozváni zvláštními pozvánkami, na nichž bylo uvedeno místo a čas konání schůze. Posluchači navíc byli uvedeni i v seznamu, který se rovněž u vstupu do sálu kontroloval, nikdo nepozvaný nebyl vpuštěn. Schůze se zúčastnilo přibližně 350 osob. Na schůzi promluvila manželka generála Gajdy Kateřina Gajdová, lékař František Novotný, tajemník strany Turek z Prahy a jistý pan Škutchan z Pardubic. Schůze byla ukončena v 5 hodin odpoledne a její účastníci se následně v poklidu rozešli, konstatováno bylo, že mezi přítomnými bylo mnoho lidí z okolních vesnic, a že se především jednalo o zemědělce. Nepodařilo se však zjistit, co bylo na schůzi řečeno.²⁴⁰

Choť bývalého generála začala na jaře 1932 výrazněji vystupovat na veřejnosti. Dne 8. května 1932 nechala otisknout v časopise *Národní osvobození* leták *Matkám a ženám československým*. Státní zastupitelství v Praze jej zabavilo, jelikož v něm našlo hrubé nepravdy. Leták se jí podařilo vydat také díky nákladu krajské rady Národní obce fašistické v Hradci Králové, načež se leták rozšířil především v severovýchodních a jižních Čechách. Choť čelního představitele fašistů v Čechách v něm kritizovala *politiku Hradu*.²⁴¹ Rovněž

²³⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 460. JUDr. Jaroslav Zahradník z Hradce Králové, soukromý úředník – účast na důvěrné fašistické schůzi ve Velkých Svatoňovicích dne 21.II. 1932. Dotaz PZÚ v Praze na osobu JUDra Zahradníka dne 2.VI. 1932, s. 1.

²³⁹ Tamtéž, s. 2.

²⁴⁰ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 286. Důvěrná schůze NOF na Pražském předměstí dne 24.IV. 1932. Hlášení o průběhu podáno PZÚ v Praze ze dne 25.IV. 1932, s. 1.

²⁴¹ Tím jest myšlena politika prezidenta Masaryka a jeho nejbližších spolupracovníků.

tvrdila, že někdo ohrožuje ji i její dvě děti. Dále vyjádřila názor, že demokratičtí politici v Čechách kradou. Rovněž deklarovala, že své děti nevychovává v duchu realismu a demokracie, nýbrž v duchu lidově–národním a slovanském. Tyto věci však nebyly hlavní příčinou zabavení letáku. Tou byly hrubé nepravdivé výmysly a urážlivá podezření, do nichž byl zařazen legionářský *generál Čeček*.²⁴² Následně také deklarovala, že jejího manžela si chtěl kdosi koupit za velkostatek.²⁴³

Královéhradecká četnická stanice podala hlášení, v němž informovala o tom, že zmíněný leták prošel tiskovou prohlídkou a rozšiřování tohoto letáku bylo započato již 16. února 1932. O dva dny později pak byly všechny četnické stanice v královéhradeckém okrese o letáku informovány četnickým velitelstvím v Hradci Králové. Od té doby nemělo přijít jediné hlášení, že by byl leták v královéhradeckém okrese rozšiřován.²⁴⁴

Následně se okresní úřad Hradce Králové musel zabývat tím, zda zdejší státní zastupitelství zajistilo, aby bylo soudem potvrzeno zabavení letáku Kateřiny Gajdové. Královéhradecké státní zastupitelství odpovědělo, že zmíněný leták nebyl zabaven zdejším úřadem, ale státním zastupitelstvím v Praze a zabavení bylo následně nálezem krajského soudu v Praze potvrzeno. Následně tedy byli šířitelé letáku státním zastupitelstvím v Hradci Králové stíháni pro přečin.²⁴⁵

Prezidium zemského úřadu v Praze se následně ještě ptalo, zda tiskař František Pácha v Kuklenách, jenž tiskl leták *Matkám a ženám československým*, předložil tento leták včas k tiskové prohlídce a s jakým výsledkem, či zda proti němu bylo zavedeno trestní řízení pro přestupek tohoto předpisu. Okresní úřad v Hradci Králové však 25. srpna 1932 odpověděl, že tiskař předložil leták paní Kateřiny Gajdové k cenzuře jak okresnímu úřadu, tak i státnímu zastupitelství v Hradci Králové a to včas, takže se proti němu žádné trestní řízení nekonalo, jelikož k tomu nebylo žádného důvodu.²⁴⁶

Dne 1. června 1932 povolil okresní úřad v Hradci Králové Národní obci fašistické, místní radě v Třebechovicích, konkrétně panu Josefu Švarcovi uspořádat dne 26. června 1932 o půl jedné nepolitický průvod lidu s hudbou od nádraží městem do výletní restaurace na

²⁴² Stanislav Čeček (1886–1930) československý generál, představitel československých legií v Rusku.

²⁴³ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 372/581. Časopis "Národní osvobození" ze dne 8.V. 1932 č. 128 upozorňuje na leták Kateřiny Gajdové, choti generála, který vydala nákladem krajské rady fašistů v Hradci Králové. Leták je adresovaný "Matkám a ženám československým". Šetření na základě oběžníku PZÚ v Praze dne 23.V. 1932, s. 1.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 2.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 5.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 7.

Bědovicích v okrese Rychnov nad Kněžnou. Na dalším programu se měl Švarc dohodnout s okresním úřadem v Rychnově nad Kněžnou. K akci též předložil plakáty, které okresní úřady v Hradci Králové a Rychnově nad Kněžnou schválily. Dle nich se mělo jednat o národní slavnost za účasti legionáře Gajdy s programem, během něhož se měly prohlédnout památnosti v Třebechovicích pod Orebem. Následně se měl položit věnec a vzdát pietní hold padlým ve válce na památném Orebu. O půl jedné odpoledne se pak měli účastníci sejít u nádraží a průvod měl vyrazit městem za doprovodu hudby do Bědovic. V 20 hodin se pak měla konat slavnost v hotelu u Černého Koně v Třebechovicích. Ve výletní restauraci Na Bědovicích měli být hosté přivítáni a následně měly být učiněny proslovy. Program slavnosti vyznačený na plakátech tak neodpovídal tomu, co povolil okresní úřad v Hradci Králové, který schválil doslova pouze průvod nepolitický.²⁴⁷

Pořadatel Josef Švarc již před 26. květnem 1932 oznámil, že Národní obec fašistická pořádá krajský zájezd do Třebechovic s proslovy. Tím bylo zjištěno, že se jedná o politický zájezd fašistické strany s vůdcem Gajdou a soudcem Vážným. Vedoucí představitelé krajské rady Národní obce fašistické v Třebechovicích pod Orebem měli přiznat, že tuto akci vede samotné ústředí strany z Prahy a do Třebechovic jsou zváni příslušníci partaje až z jižních Čech (Budějovic, Písku, Strakonice, Horažďovic). Ústředí mělo prohlásit, že účast bude ohromná, přinejmenším se má zúčastnit 10 tisíc lidí, a že přihlášených už je nyní 6 tisíc. V hostincích proto objednávali větší množství obědů. Představitelé krajské rady partaje v Třebechovicích pod Orebem tak sbírali příspěvky do tisku *Fašistických listů*. Rovněž slibovali, že při příležitosti krajského zájezdu Národní obce fašistické do Třebechovic pod Orebem vyjde zvláštní číslo v počtu asi 20 tisíc kusů, které bude rozdáváno zdarma.²⁴⁸

Program se měl od skutečnosti také lišit tím, že pietní hold padlým první světové války a položení věnců nemělo proběhnout na hřbitově v Orebu, ale na improvizované tryzně na náměstí během průvodu městem, k čemuž Švarc už činil přípravy a dozal to místnímu četníkovi Strejci. Rovněž měl uvést, že proslov zde bude mít s největší pravděpodobností sám Gajda. Proti tomu však měli činit přípravy zdejší organizace socialistických stran, především komunisté, kteří konali už několik porad, jak slavnosti Národní obce fašistické zabránit

²⁴⁷ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 454. Krajský zájezd NOF do Třebechovic dne 26.VI. 1932. Hlášení o přípravách srazu podává čet. stanice v Třebechovicích dne 21.VI. 1932, s. 1.

²⁴⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 454. Krajský zájezd NOF do Třebechovic dne 26.VI. 1932. Hlášení o přípravách srazu podává čet. stanice v Třebechovicích dne 21.VI. 1932, s. 1. SOkA Hradec Králové, f. Národní obec fašistická – místní jednota Třebechovice pod Orebem, k. 1, s. 7.

v uskutečnění. K tomu zvali své příslušníky z okolí do Třebechovic. Společně se sešly sociální demokraté, národní socialisté a komunisti dne 18. června 1932. Četník Strejc ale zjistil, že příslušníci socialistických stran se sice sešikují, ale průvodu nebudou bránit, pokud půjde klidně a bez politických projevů. Jakmile by se však měl průvod fašistické strany na náměstí zastavit a chtěl vzdát úctu padlým v první světové válce politickými řeči, hodlali na něj zaútočit. Stejně tak nehodlali připustit slavnost v hotelu u Černého koně v 20 hodin večer v Třebechovicích.²⁴⁹

Poměry byly v důsledku těchto příprav v Třebechovicích pod Orebem vážně napjaté. V očekávání blížící se akce došlo již k několika slovním přestřelkám a v sobotu 18. června 1932 v noci v hostinci Nebíčku a na ulici k rvačce mezi fašisty a jejich odpůrci. Oběma přípravám na den 26. června 1932 se věnovala zvýšená pozornost a význačné okolnosti měly být ihned hlášeny okresnímu úřadu v Hradci Králové. Okolnosti též jasně naznačovaly, že 26. června 1932 bude v Třebechovicích pod Orebem veřejný klid a pořádek ohrožen, pročež četnická stanice v Třebechovicích žádala o zajištění patřičným počtem četníků. Ti měli posílit zdejší stanici a být připraveni případný konflikt mezi fašisty a socialisty řešit.²⁵⁰

Průvod v Třebechovicích pod Orebem se v neděli 26. června 1932 skutečně odehrál. Fašistů se však sjelo jen něco málo přes tisíc, čemuž se posmíval královéhradecký komunistický i agrární tisk. Komunisté kvitovali, že se v Třebechovicích postavili fašistům na odpor sjednocené socialistické síly, které měly dle názoru komunistického tisku fašisty zahnat z třebechovického náměstí a sám Gajda měl být zachráněn četnictvem, bez jehož zásahu by prý obdržel zasloužený výprask. Agráři soudili situaci s trochu větším nadhledem, ač i oni se usmívali nad nízkým počtem manifestujících fašistů, přičemž konstatovali, že je zklamali především lidé z venkova, kteří se na slavnost nedostavili. Naopak se podívovali nad účastí královéhradeckých živnostníků. Při vchodu na náměstí se měl tisícíhlavý dav vedený Gajdou střetnout s dvěma sty politickými odpůrci, přičemž polovinu Gajdova průvodu tvořily ženy a děti. Odpůrci měli zpívat *Píseň práce* a vrhnout se na Gajdu, který však byl zasažen ve tváři jen konečky prstů, když se kolem něj objevili fašisté, aby ho bránili. Zraněn měl být fašista Vítězslav Beníček, kterého měli Jaroslav Černý a Karel Marek poranit na nose. Socialisté se s komunisty snažili průvod rozbít, což se jim ale nepodařilo díky zásahu četnictva, které

²⁴⁹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 454. Krajský zájezd NOF do Třebechovic dne 26.VI. 1932. Hlášení o přípravách srazu podává čet. stanice v Třebechovicích dne 21.VI. 1932, s. 1.

²⁵⁰ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 454. Krajský zájezd NOF do Třebechovic dne 26.VI. 1932. Hlášení o přípravách srazu podává čet. stanice v Třebechovicích dne 21.VI. 1932, s. 1–2.

úředně povolený průvod bránilo, díky čemuž mohl Gajda se svými stoupenci pokračovat v cestě. Na Bědovicích pak bylo zatčeno asi 15 socialistů a komunistů, kteří si počínali zvlášť agresivně. Podáno na ně bylo také trestní oznámení. Gajda a Vážný díky ataku odpůrců nemohli pronést projev na náměstí v Třebechovicích, ale nakonec své řeči pronesly na zahradě v Bědovicích, kde byl uspořádán tábor lidu.²⁵¹

Dne 10. června 1932 zorganizovala Národní obec fašistická v hotelu Koruna na Pražském Předměstí volební shromáždění lidu, které se konalo od osmé hodiny večerní. Na schůzi bylo přítomno přibližně 800 osob všech politických stran, převážně však komunisté. Schůzi předsedal cukrář Václav Sejkora z Pražského Předměstí, který udělil slovo hlavnímu řečníkovi soudci Vojtěchu Vážnému.²⁵²

Už před začátkem schůze a také po jejím zahájení zapříčinili účastníci komunistické strany velký hluk, když hlasitě pískali, hulákali a svými výkřiky rušili shromáždění. Předsednictvo schůze tedy požádalo policejní úřad Pražského Předměstí o ochranu a zjednání pořádku. Městský strážník Josef Vojtěch z Pražského Předměstí se pokusil zjednat pořádek, přičemž pohrozil sekretáři komunistické strany, Josefu Šedivému, který schůzi nejvíc rušil, vyvedením z místnosti. K situaci byli přivoláni též příslušníci četnické stanice Hradec Králové nádraží, takže ostraha byla posílena na 8 četníků.²⁵³

Kolem půl jedenácté se začali domáhat někteří z účastníků schůze slova, jenže řečník Vážný mluvil dál, ačkoliv dřív zaručil každému udělení slova, až sám domluví. Jelikož Vážný svou řeč protahoval i nadále, přiblížili se někteří z nespokojenců k pódiu a během vřavy, pískání a křiku strhli Vážného z pódia, na němž mluvil. Po odstranění Vážného z řečnického stánku se pokusili přítomní komunisté přejít k zahájení vlastní volební schůze. Předsedající schůze fašistické strany Sejkora se pokusil obnovit pořádek, což se mu nepovedlo, a tak schůzi ukončil a vyzval všechny přítomné k rozchodu, k němuž se však nikdo neměl. Následně požádalo předsednictvo schůze o zásah na policejním úřadě přítomnou četnickou pohotovost, přičemž se dovolávalo obnovení veřejného pokoje a pořádku.²⁵⁴

Četnictvo na tuto žádost vniklo pod vedením strážmistra Josefa Kubišty do lokálu, kde shromáždění povykovali a vyběhlo přítomné jménem zákona k rozchodu a opuštění místnosti.

²⁵¹ *Pochodeň*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1926, roč. 12 č. 26, s. 1. *Kraj Královéhradecký*. Hradec Králové: Tiskem Bratří Peřinů v Hradci Králové, 1927, roč. 23 č. 50, s. 1.

²⁵² SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 703. Volební schůze NOF dne 10.VI. 1932 na Pražském Předměstí. Hlášení o průběhu schůze podáno PZÚ v Praze dne 13.VI. 1932, s. 1.

²⁵³ Tamtéž, s. 1.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 1.

Kdo se zdráhal uposlechnout, byl ze sálu vytlačen. Po vyklizení sálu se všichni shromáždění klidně rozešli, tudíž k dalšímu zakročení nebylo důvodu. Jako podezřelí z násilného odstranění řečníka Vážného z pódia a z maření pokračování schůze byli označeni sekretář komunistické strany z Pražského Předměstí Josef Šedivý, zámečník Pavel Hanuš z Pražského Předměstí a zámečník Josef Horák, který bydlel tamtéž. Na ně bylo po konci šetření učiněno oznámení soudu pro porušení svobody ve shromáždění. Krom toho byl Josef Šedivý obviněn pro lehké ublížení na těle, jehož se dopustil již před zahájením schůze na politickém odpůrci Vítu Holubovi, když se na něj vrhl a ztýral jej.²⁵⁵

O soudci Vážném byla následně podána zpráva, která říkala, že mu nebylo nijak ublíženo a v klidu tak mohl odjet autem po skončení schůze. Prezidium zemského úřadu v Praze se pak dotazovalo na osud rušitelů schůze, okresní úřad v Hradci Králové konstatoval, že proti Šedivému, Hanušovi a Horákovi bylo zahájeno trestní vyhledávání pro přestupek o útisku, ale že řízení dosud není skončeno.²⁵⁶

S Vážným přitom v této době probíhalo disciplinární řízení, které vedlo Vrchního státního zastupitelství v Praze. Vážný se nakonec rozhodl vzdát slibně rozjeté kariéry soudce a zvolil si cestu působení v politice a straně Národní obce fašistické. Ministerstvu spravedlnosti zaslal následně otevřený dopis, ve kterém blíže definoval důvody svého odstoupení z funkce, přičemž hlavní příčinou měl být jeho negativní postoj k politice vlády Československé republiky.²⁵⁷

Ředitelství pošt a telegrafů v Pardubicích se v říjnu roku 1932 začalo zajímat o Jana Černého z Černilova a jeho vztah k Národní obci fašistické, pročež zaslalo žádost o informace o jeho činnosti na okresní úřad v Hradci Králové, který nechal vyhotovit zprávu četnickou stanicí v Černilově.²⁵⁸

Ta o Janu Černém podala následující informace. Jednalo se o listonoše, který žil v Černilově a byl organizovaným členem Národní obce fašistické. Za stranu se nechal zvolit i do obecního zastupitelstva, kde partaj zastupoval. Černý byl označen za člověka, který

²⁵⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 703. Volební schůze NOF dne 10.VI. 1932 na Pražském Předměstí. Hlášení o průběhu schůze podáno PZÚ v Praze dne 13.VI. 1932, s. 1.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 2–6.

²⁵⁷ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 279.

²⁵⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 701. Jan Černý, listonoš v Černilově, organisovaný člen NOF. Dotaz ředitelství Pošt a telegrafů v Pardubicích ze dne 18.X. 1932, s. 1.

fašistickou činnost vykonává ve službě i mimo ni. Měl se podílet na roznášení zakázaných letáků Kateřiny Gajdové, za což byl udán místní četnickou stanicí a u krajského soudu v Hradci Králové odsouzen k podmíněčnému trestu, pokutě 20,- Kčs.²⁵⁹

Jan Černý měl v době, kdy byl mimo službu a pokud mu to zdraví dovolilo, jezdit na schůze fašistů do Hradce Králové i dalších destinací. Černý byl otcem tří dětí – Josefa, Jaroslava a Oldřicha. Vlastnil jeden domek v ceně asi 17 tisíc Kčs, který však měl být poněkud zadlužen. Trest mu byl následně změněn, pokuta byla zvýšena na 300,- Kčs. Současně byla podána informace o tom, že jeho žena je v jiném stavu a v brzké době lze očekávat narození čtvrtého potomka.²⁶⁰

Dne 19. listopadu 1932 chtěla místní skupina Národní obce fašistické uspořádat v Nechanicích veřejnou schůzi. Schůze však byla zdejší úřadem zakázána z důvodu ohrožení veřejného klidu a pořádku. Fašisté tedy uspořádali schůzi soukromou, která se odehrála v místním sále hostince Radnice. Při ní byla provedena kontrola úředníkem okresního úřadu, ten však neshledal žádné problémy. Schůze začala v 7 hodin večer a skončila o půl jedenácté. Zúčastnilo se jí přibližně 400 osob, protože byl sál zcela naplněn. Klid a pořádek nebyl po celou dobu narušen.²⁶¹

Úřadující zemský viceprezident Šrom informoval přednostu okresního úřadu v Hradci Králové o tom, že policejní ředitelství v Praze zastaví v pondělí 28. listopadu 1932 činnost Ústředí fašistické pomoci v Praze. Další činnost této organizace byla v Praze zakázána. Dle hlášení, která policejní ředitelství v Praze mělo, vznikly výbory Ústředí fašistické pomoci také v Hradci Králové a Třebechovicích pod Orebem. V čele výboru v Hradci Králové měly stát Růžena Pacholíková z Hradce Králové a Anna Korbelové z téhož města. V Třebechovicích pod Orebem měla stát v čele organizace Emma Šmídová.²⁶²

Přednosta okresního úřadu v Hradci Králové byl požádán, aby na základě téhož opatření provedl stejného dne, 28. listopadu 1932 (pokud možno již dopoledne), zastavení těchto místních organizací. Současně měl zajistit veškeré jmění a písemností organizací. Při

²⁵⁹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 701. Jan Černý, listonoš v Černilově, organisovaný člen NOF. Dotaz ředitelství Pošt a telegrafů v Pardubicích ze dne 18.X. 1932, s. 2.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 2.

²⁶¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 779. NOF v Nechanicích – pořádání důvěrné schůze dne 19.XI. 1932, když veřejná schůze na ten den ohlášená byla zakázána. Hlášení podáno PZÚ v Praze dne 22.XI. 1932, s. 1.

²⁶² SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 785. Družina fašistické pomoci v Hradci Králové a v Třebechovicích p. Orebem – zastavení činnosti. Příkaz PZÚ v Praze ze dne 26.XI. 1932, s. 1.

provádění této činnosti se ovšem úřad neměl odvolávat na tyto pokyny, které prezidium zemského úřadu v Praze zaslalo. Přednosta okresního úřadu byl též požádán, aby dbal na to, aby byla akce utajena až do posledního možného okamžiku. O situaci měl pak následně okamžitě podat zprávu a zajištěné materiály měl rovněž neodkladně zaslat prezidiu policejního ředitelství v Praze.²⁶³

Okresní hejtman se držel pokynu a 28. listopadu 1932 zastavil činnost Ústředí fašistické pomoci v Hradci Králové, Pražském Předměstí i Třebechovicích pod Orebem a vrchnímu okresnímu komisaři JUDr. Františku Soudkovi nařídil, aby v dopoledních hodinách tohoto dne provedl u Emmy Šmídové zajištění veškerého písemného materiálu a všech dokladů o činnosti organizace společně s veškerým jměním organizace. Totéž měl učinit JUDr. Josef Meluzín u Růženy Pacholíkované a Anny Korbelové.²⁶⁴

O šetření v Třebechovicích pod Orebem byl sepsán protokol. Zjistilo se, že adresa patří Josefu Šmídovi, otci Emmy Šmídové, která v té době už bydlela v Praze a za rodiči do Třebechovic dojížděla přibližně jednou za čtvrt roku. Emma Šmídová vykonávala povolání dámské krejčovské, byla svobodná a v roce 1932 jí bylo 33 let. Její otec Josef se přiznal, že on i jeho dcera jsou členy Národní obce fašistické, ale žádnou činnost nevyvíjí. Ústředí fašistické pomoci nebylo v Třebechovicích pod Orebem vůbec ustaveno a nemohlo tak vyvíjet žádnou činnost. Při prohlídce bytu Josefa Šmída nebyly nalezeny žádné kompromitující materiály.²⁶⁵

Podobná šetření s podobným výsledkem se učinila také v bytech Růženy Pacholíkované a Anny Korbelové. Růžena Pacholíkovaná byla 60 let stará vdaná žena, jejíž manžel vykonával povolání učitele. Fašistické schůze se měla zúčastnit před dvěma roky, na ní měla být zvolena předsedkyní, ale už si ani nepamatovala jakého útvaru. Více se od té doby o fašistické hnutí neměla zajímat. Prohlídka bytu byla bezvýsledná. Následně proběhla prohlídka u Anny Korbelové, které bylo 67 let. Podobně jako Pacholíkovaná se měla zúčastnit fašistické schůze přibližně před dvěma roky v hostinci Na Baště. Od té doby se o hnutí vůbec nestarala. Prohlídka jejího bytu přinesla stejný výsledek, jako u Pacholíkované. Působení Ústředí fašistické pomoci bylo tedy v Hradci Králové, na Pražském Předměstí i v Třebechovicích pod

²⁶³ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 785. Družina fašistické pomoci v Hradci Králové a v Třebechovicích p. Orebem – zastavení činnosti. Příkaz PZÚ v Praze ze dne 26.XI. 1932, s. 1.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 2–5.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 6–12.

Orebem pouhou fámou. Činnost těchto organizací tak nemohla být zastavena, jelikož organizace nebyla aktivní.²⁶⁶

Dne 3. prosince 1932 se konala v 8 hodin večer důvěrná schůze Národní obce fašistické v sále živnostensko-čtenářské besedy. Zúčastnit se jí mělo asi 300 osob. Během schůze nemělo dojít k žádným problémům, pořádek nebyl po celou dobu narušen.²⁶⁷

²⁶⁶ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 785. Družina fašistické pomoci v Hradci Králové a v Třebechovicích p. Orebem – zastavení činnosti. Příkaz PZÚ v Praze ze dne 26.XI. 1932, s. 12.

²⁶⁷ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 362, č.j. 809. Důvěrná schůze NOF v Hradci Králové konaná dne 3.XII. 1932. Hlášení PZÚ v Praze dne 7.XII. 1932, s. 1.

7. Český fašismus na Královéhradecku po Židenickém puči

7.1. Český fašismus po roce 1932 na Královéhradecku

Na počátku roku 1933 provedli čeští fašisté jednu ze svých nejrozsáhlejších akcí, která vešla do dějin jako Židenický puč.²⁶⁸ Po jeho ztroskotání fašisté přišli o velkou část sympatizantů a celá akce vedla především k tomu, že zbytek politického spektra je začal ještě více odsuzovat za jejich krajně pravicové názory.

Na Královéhradecku na sebe reakce nenechala příliš dlouho čekat. Národní obec fašistická chtěla dne 5. února uspořádat důvěrnou schůzi v sále hostince Václava Jerieho v Libčanech. Na schůzi byli pozváni Radola Gajda i Vojtěch Vážný. Ve schůzi měla být dána možnost promluvit i řečníkům jiných politických stran. Četnické velitelství v Hradci Králové podalo o tomto zprávu místnímu okresnímu úřadu s tím, že se obává, že po Židenickém puči jsou obyvatelé kraje silně nespokojeni s tím, že by se schůze vůbec měla konat. Zároveň doporučilo, že v případě, že by se schůze skutečně konala, by bylo zapotřebí přijmout patřičná bezpečnostní opatření, aby veřejný pořádek a pokoj mohl zůstat zachován.²⁶⁹

Na začátku března 1933 se dostal okresnímu hejtmanovi v Hradci Králové do rukou důvěrný fašistický oběžník, který měl jeho adresát po přečtení okamžitě spálit. Fašisté v něm konstatovali, že pořádání schůzí muselo být na začátku měsíce omezeno, jelikož byli zatčeni někteří referenti, kteří měli na schůzích hovořit. Pisatel tvrdil, že brněnský puč neodradil lid od vstupu do řad Národní obce fašistické, ale že má opačný, pro stranu pozitivní význam. Z míst, kde byly schůze úřady rozpuštěny, mělo se do strany hlásit velké množství lidí. Na dvou místech měly být po rozpuštění schůzí založeny jednoty strany, z nichž jedna měla čítat přes 65 členů a druhá 49 osob. Od 25. ledna 1933 mělo do strany přijít 520 nových přihlášek, především z míst, kde jednoty doted' nefungovaly. Rovněž se mělo podařit přetáhnout několik

²⁶⁸ Židenický puč – pokus o fašistický převrat ve státě československém. Proběhl v noci z 21. na 22. ledna 1933 v Brně–Židenicích, kde fašisté podnikli útok na Svatoplukova kasárna. Útok byl armádou a policií odražen, pokus o převrat zlikvidován.

²⁶⁹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 76. Důvěrná schůze NOF v Libčanech, která se má konat dne 5.II.1933. Okresní četnické velitelství v Hradci Králové upozorňuje na možnost rušení veřejného klidu a pořádku v souvislosti s akcí NOF v Židenicích. Připojen oběžník PZU v Praze ze dne 25. I. 1933, s. 1.

agrárníků. Tato tvrzení ale nezastřela jasně daný fakt toho, že Židenický puč znamenal pravý opak toho, co tvrdil pisatel tohoto oběžníku.²⁷⁰

Pisatel, který se podepsal pouze jako organizační sbor Národní obce fašistické v Hradci Králové, též žádal ostatní členy strany, aby se neúčastnili akcí, které pořádají ostatní partaje, ale aby konali organizační práci a věnovali se rozšiřování stranického tisku. Též nabádal, aby na důvěrné schůze nebyli vpouštěni tajemníci a placení štváči dalších politických stran, jelikož ti se snažili schůze rozbít. Následně povzbuzoval ostatní ke konání mnoha schůzí v březnu i dubnu, zvláště v místech, kde strana doposud neměla své důvěrníky. Dále žádal o více kompromitujícího materiálu na čelní představitele dalších politických stran, autor oběžníku tvrdil, že materiálu už má poměrně mnoho a jednou s protivníky řádně zatočí. Zároveň ale prosil ostatní, aby tento materiál nezasílali do Hradce Králové, ale do Pardubic či do Prahy, jelikož postup úřadů byl na Královéhradecku proti fašistům extrémně přísný.²⁷¹

Autor v závěru uvedl, že stát se snaží postavit stranu mimo zákon, rozpouští důvěrné schůze, a dokonce se má pokoušet znemožnit i schůze členů strany. Proto měli fašisté v nejkratší době obdržet nové podrobné údaje k tomu, jak se mají schůze svolávat a jaký má být organizační postup. Na samém konci kladl všem na srdce, že nyní je maximálně důležitá otázka utajení, aby protivníci měli co nejméně informací o straně. Proto žádal, aby byla korespondence omezena na nejmenší možnou míru a aby se pálila, nebo byla schována u spolehlivých spolupracovníků.²⁷²

Na konci března roku 1933 se policejní ředitelství v Praze tázalo okresního úřadu v Hradci Králové na výsledek řízení s fašistickými čelními představiteli, kteří neoprávněně používali na svých tiskovinách malý státní znak. Okresní úřad odpověděl, že trestní řízení za tento zločin se konají v Rychnově nad Kněžnou a v Novém Bydžově, a že tamní úřady budou o výsledku informovat přímo policejní ředitelství. Případ jistého Josefa Beutla z Prahy II. měl být postoupen policejnímu ředitelství v Praze přímo. Karel Horyna z Hradce Králové a Jaroslav Zahradník z Pražského Předměstí u Hradce Králové byli potrestáni pro nepovolené

²⁷⁰ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 227. Důvěrný oběžník NOF organizačního sboru v Hradci Králové. OÚ v Hradci Králové zasílá OÚ v Pardubicích na vědomí dne 11.III. 1933, s. 2.

²⁷¹ Tamtéž, s. 2–4.

²⁷² Tamtéž, s. 4.

použití státního znaku na dopise adresovaném Dr. Novotnému do Chrudimi pokutou 50,- Kčs.²⁷³

Jaroslav Zahradník se v této době chystal k tomu, že začne v Hradci Králové vydávat týdeník s názvem *Národní obranná fronta*. Okresní hejtman mu však vydávání časopisu zakázal kvůli tomu, že neměl bydliště tam, kde měl týdeník vycházet. Následně se okresní hejtman ptal prezidia zemského úřadu na to, jak má v případě postupovat, pokud by Zahradník tuto překážku odstranil a chtěl časopis vydávat.²⁷⁴

Od 1. července 1933 byl do Hradce Králové přeložen Ing. Josef Šmaha, vládní rada ředitelství státních drah v Hradci Králové, který dříve zastával pozici náměstka ředitele státních drah v Olomouci. Šmaha měl být tajným fašistou a v Olomouci se měl scházet s Jiřím Stříbrným. Prezidium zemského úřadu v Praze ihned vydalo rozkaz, aby byl vládní rada Ing. Šmaha nenápadně pozorován. Okresní úřad o něm zaslal zprávu, ve které však konstatoval, že Ing. Šmaha za dobu svého pobytu v Hradci Králové žádnou fašistickou činnost nevyvíjel, že dokonce ani není členem fašistické strany. Místo toho měl být Šmaha národním socialistou. Jinak o něm bylo zjištěno pouze to, že je to zodpovědný, poctivý a svědomitý úředník, který se politickému a společenskému životu vyhýbá a jeho zápravou je lovectví. Okresní úřad v Hradci Králové však na závěr podotkl, že tajně pozorování bude pokračovat.²⁷⁵

Časopis *Národní obranná fronta* v Hradci Králové skutečně začal vycházet a úřady se snažily jeho vydávání co nejrychleji zastavit, k tomu však potřebovaly důvod. Zastavit se jim zpětně podařilo alespoň vydání čísel 17 a 18, jelikož v nich byly namířeny útoky proti Václavu Klofáčovi, který se proti tomu ohradil u krajského soudu v Hradci Králové, který další rozšiřování uvedených čísel zakázal. Státní zastupitelství v tomto městě také konstatovalo, že vydávání časopisu může být zastaveno.²⁷⁶

²⁷³ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 233. Používání malého státního znaku na fašistických tiskopisech. Hlášení o trestním řízení proti funkcionářům, kteří používali neoprávněně uvedeného označení. Hlášení policejnímu ředitelství v Praze k jejich dotazu ze dne 21.III. 1933, s. 1–2.

²⁷⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 237. Zákaz vydávání fašistického periodického časopisu "Národní obranná fronta" jehož redaktorem byl Jaroslav Zahradník, úředník z Pražského Předměstí. Hlášení o zrušení povolovacího výměru podánu PZÚ v Praze dne 21. III. 1933, s. 1.

²⁷⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 251. Informace o Ing. Josefu Šmahovi, vládnímu radovi řed. státních drah v Hradci Králové v souvislosti s rozmáhajícím se fašistickým hnutím. Odpověď na dotaz PZÚ v Praze ze dne 30.I. 1933, s. 3–5.

²⁷⁶ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 768. Časopis "Národní obranná fronta" ze dne 15.VII. 1933 zabavena pro útoky směřující proti osobě senátora V. Klofáče. Státní zastupitelství v Hradci Králové poukazuje na možnost zákazu vydávání časopisu vůbec. 23.IX. 1933, s. 1–2.

Národní obranná fronta, respektive její vydávání, bylo zastaveno 23. září 1933. Jaroslav Zahradník následně začal vydávat místo týdeníku čtrnáctideník s názvem *Národní fronta*. Prezidium zemského úřadu v Praze se následně tázalo okresního hejtmána v Hradci Králové na to, zda tento časopis není pouze náhražkou svého zakázaného předchůdce. Okresní úřad pochopitelně dospěl k tomu, že tisk je pouhou náhradou za tisk předcházející a vydávání *Národní fronty* zakázal 25. září s tím, že Zahradník měl lhůtu 15 dnů na odvolání. Tuto lhůtu Zahradník skutečně využil a přes okresní úřad v Hradci Králové žádal zemský úřad v Praze, aby vydávání tisku povolil, jelikož, dle jeho názoru, nebyl náhradou za časopis předcházející a obsahem se podstatně lišil. Zemský úřad však jeho žádost nevyslyšel a 14. prosince 1933 zaslal okresnímu úřadu v Hradci Králové rozhodnutí, v němž definitivně vydávání *Národní fronty* zakázal na zbývajícím čas z půlroční lhůty.²⁷⁷

Národní fronta tedy na svůj definitivní rozsudek ještě čekala a ve svém 3–4 čísle ze dne 23. září 1933 se radovala z neočekávaného úspěchu I. sněmu Národní obce fašistické v Hradci Králové. Tisk tvrdil, že se odehrál za účasti Gajdy a 200 delegátů z královéhradecké župy. Na akci měl promluvit krajský náčelník Karel Horyna, který měl Gajdu přivítat a krajský tajemník Zahradník, jenž měl tvrdit, že počet členstva vzrostl od 1. ledna 1933 o více než 100 %. Tisk rovněž tvrdil, že na konci sněmu se fašisté měli usnést na rezoluci, ve které měli žádat tvrdší postup proti těm, kteří hatili jejich schůze a na dalším postupu. Pod článkem byla podepsána krajská ráda Národní obce fašistické v Hradci Králové. Okresní úřad v Litomyšli se ptal okresního hejtmána v Hradci Králové na to, jaký má ten další postup být. Okresní úřad v Litomyšli připomněl, že jeho okres je zamořen fašisty a v sídle úřadu se měl zdržovat krajský náčelník Národní obce fašistické vysočiny Českomoravské MUDr. Prokop Hruška, praktický lékař. Úřad chtěl na základě zprávy od hradeckého hejtmána zařídit svůj další postup proti fašistům.²⁷⁸

Okresní úřad v Hradci Králové však odpověděl, že zpráva, se kterou *Národní fronta* přišla, je hluboce nepravdivá a žádný sněm se v Hradci Králové nekonal, jelikož byl zdejšími úřady zakázán. Odehrál se zde pouze oběd za účasti Gajdy, na němž však dle dostupných zpráv nebyla schválena žádná rezoluce a ani nebylo jednáno o jakémkoliv dalším postupu

²⁷⁷ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 1063. Časopis "Národní fronta" v Hradci Králové – zákaz vydávání. Na základě nálezů krajského tiskového soudu v Hradci Králové ze dne 1.IX. 1933 podává zprávu PZÚ v Praze OÚ v Hradci Králové na vědomí ze dne 23.IX. 1933, s. 1–5.

²⁷⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 788. Okresní úřad v Litomyšli upozorňuje na obsah časopisu "Národní fronta" ze dne 23.IX. 1933. Odpověď podána 27.IX. 1933, s. 1–2.

partaje. Okresnímu hejtmanovi v Litomyšli bylo též připomenuto, že vydávání časopisů *Národní fronta* i *Národní obranná fronta* bylo na dobu půl roku zastaveno.²⁷⁹

Národní frontu a *Národní obrannou frontu* Jaroslava Zahradníka se v Hradci Králové pokusil nahradit Karel Freiberg se svým tiskem *Národní Stráž*. Okresní úřad zakázal jeho vydávání 30. září 1933. Freiberg se proti jeho rozhodnutí rovněž odvolal a tvrdil, že jeho časopis nemá být náhražkou časopisů Zahradníka, že se s nimi dokonce ani ideologicky neslučuje, jelikož nejsou ryze národní. Freiberg zdůraznil, že se k vydávání časopisu rozhodl jako živořící ruský legionář, který je invalidou. Dodal též, že nechce žebrat na ulici, nebo být někomu na obtíž a že si od časopisu slibuje hlavní zdroj příjmu, protože odmítl jakoukoliv invalidní rentu, přičemž musí živit pětičlennou rodinu. Zemský úřad však jeho odvolání nevyhověl a nařízení o zákazu vydávání potvrdil 14. prosince 1933.²⁸⁰

Na konci roku 1933 organizovala Národní obec fašistická tzv. přátelské seznamovací zábavy, na něž zvala osoby, které ještě do strany nepatřily. Zde pak probíhala náborová činnost. Prezidium zemského úřadu chtělo vědět, zda jsou podobné akce pořádány také na Královéhradecku. Okresní úřad v Hradci Králové pověřil zdejší četnické velitelství sledováním situace. Četnictvo však v polovině prosince 1933 konstatovalo, že Národní obec fašistická na Královéhradecku žádné seznamovací večírky ani jiné akce agitačního rázu nekoná. Situace však měla být monitorována i nadále.²⁸¹

Na počátku roku 1934 se ředitelství pošt a telegrafů v Pardubicích ptalo na politické smýšlení Antonína Schöna, poštovního revidenta z poštovního úřadu v Hradci Králové. Velitelství zdejší četnické stanice však sdělilo pouze to, že neví o tom, že by byl Schön organizován u jakékoliv protistátně smýšlející politické strany, a tudíž ani nemůže vykonávat jakoukoliv funkci. V Hradci Králové byl znám jako velmi svědomitý úředník, který protistátní konání sám odsuzoval. Ředitelství pošt a telegrafů z Pardubic se též ptalo na to, proč se Schön nikdy nezúčastnil žádné oslavy 28. října. Toto tvrzení však četníci z Hradce Králové vyvrátili,

²⁷⁹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 788. Okresní úřad v Litomyšli upozorňuje na obsah časopisu "Národní fronta" ze dne 23.IX. 1933. Odpověď podána 27.IX. 1933, s. 2.

²⁸⁰ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 1085. Karel Freiberg, obchodník v Hradci Králové – žádost o povolení vydávání časopisu "Národní stráž". Výměrem OÚ v Hradci Králové ze dne 30.IX. 1933 žádost zamítnuta.

²⁸¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 363, č.j. 1062. PZÚ v Praze se táže na „přátelské seznamovací zábavy“ Národní obce fašistické. Zpráva OÚ v Hradci Králové podána dne 14.XII. 1933, s. 1–2.

Schön se měl předchozího roku oslav účastnit společně se zaměstnanci celního úřadu firmy Schenker.²⁸²

Důležitější událostí se však stala schůze, která v Hradci Králové proběhla 4. ledna 1934. Setkaly se zde oba proudy, které ve straně Národní obce fašistické vznikly. Jednalo se o příznivce Gajdy a jeho odpůrce. Společně se tito lidé shodli na tom, že vedení strany je nutno reorganizovat. Odpůrci Gajdy odstoupili od požadavku jeho odstoupení, jeho příznivci naopak souhlasili se vznikem nového direktoria, tvořeného jedenácti členy, jež mělo mít ve straně výkonnou moc. Gajdovi tak měla zůstat pouze reprezentativní funkce a neměl mít možnost skutečně řídit stranu. Větší pravomoci měly připadnout generálu Bohumilu Konopáskovi, jenž měl být více ochotný ke sloučení s ostatními nacionalisty, což Gajda zarytě odmítal.²⁸³

Dne 7. ledna 1934 vznikla nová politická organizace – Národní fronta, která v sobě spojila nacionálně smýšlející hnutí. „*Zastoupena v ní byla Národní obec fašistická, Radikální národní demokracie, Národní tábor, Národní strana živnostenstva a obchodnictva, Selský svaz, Sdružení katolických zemědělců, Československá strana agrární a konzervativní, Svaz zemědělských dělníků, Sdružení majitelů domů, Konzervativní strana a Družina dobrovolců zahraničního vojska.*“²⁸⁴ Jejím čelním představitelem se stal profesor František Mareš. Nutno podotknout, že Národní obec fašistická měla v Národní frontě nejsilnější slovo, kvůli největšímu počtu členů.

Po židenickém neúspěchu se opět dostala na povrch snaha sjednotit české radikálně nacionalistické hnutí. S tímto pokusem přispěchala také Národní liga Jiřího Stříbrného, strana, která kromě členů Národní obce fašistické lákala do svého středu také příslušníky radikální části národních demokratů či radikály ze strany živnostenské. Tuto snahu lze vysledovat také v Hradci Králové, kde se 22. dubna 1934 konala schůze místní organizace Národní ligy, jejímž představitelem byl jistý Rudolf Hrdý. Schůze se uskutečnila na Malém náměstí v sále živnostensko-čtenářské jednoty. Promluvil na ní Emil Peřina, funkcionář místní organizace Národní ligy, který mluvil o vnitřní i zahraniční politice, přičemž zahraniční politiku Československé republiky (a zejména ministra Beneše) ostře kritizoval. Druhým řečníkem byl

²⁸² SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 364, č.j. 19. Antonín Schön, poštovní revident v Hradci Králové. Zpráva o jeho politické spolehlivosti. Odpověď na dotaz ředitelství pošt a telegrafů v Pardubicích zaslána 7.I. 1934, s. 1–2.

²⁸³ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 95.

²⁸⁴ CABADA, Ladislav. *Český stranický systém 1890-1939*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000, s. 71. ISBN 80-7082-696-7.

JUC. Karel Kut, redaktor z pražských Vinohrad, jenž kritizoval demokracii československého státu, která měla, dle jeho názoru, pouze bránit svá koryta. Rovněž se vyslovil proti tomu, aby ve vládě zasedali Němci, kteří zpívají českou hymnu v německém překladu. Rovněž poukázal na to, že aktivní volební právo má být zvýšeno na 24 let, což bral jako krok proti nacionalistům, kteří měli, dle jeho mínění, silnou podporu mezi mladými lidmi, zatímco strany socialistické jich tolik získávat neměly. V závěru řečník prohlásil, že Národní liga by měla být připravena na spolupráci s Národní frontou. Rovněž však upozornil na to, že na naprosté sloučení je příliš brzy. Národní liga později odmítla vstup do Národní fronty a zůstala osamocena.²⁸⁵

Národní fronta uspořádala veřejnou schůzi v Hradci Králové 13. května 1934, jejím svolavatelem a zástupcem Národní fronty byl štábní kapitán ve výslužbě Antonín Šulc z Hradce Králové. Schůze se zúčastnilo asi 800 lidí a odehrála se v biografu Sokol. Jako první na schůzi promluvil profesor Nekuta z Litomyšle, který zavzpomínal na doby předcházející, přičemž kritizoval, že československý národ si neváží samostatnosti vlastního státu, k jehož obraně je třeba se spojit. Po něm promluvil generál Bohumil Konopásek, jenž brojil proti tomu, aby se v československém státě uplatňovaly cizorodé živly, které nemají se státem a jeho národem nic společného. Rovněž kritizoval komunistickou Internacionálu, kterou označil za židovskou, přičemž tvrdil, že jejím výsledkem je vždy pouze rozvrat státu. Následně dostal slovo starosta živnostnictva pan Macháň, jenž mluvil o tvorbě národního hnutí a o nutnosti rozpuštění současného parlamentu. Po něm promluvil Dr. Lochr, který kritizoval všechny politické strany, jejichž sekretariáty a výkonné výbory měly v rukou moc, kterou si, dle názoru Dr. Lochra, začaly dědičně předávat. Následně se ke slovu dostal soudce Vážný, zástupce Národní obce fašistické, který mluvil o nutnosti odhodit veškeré stranictví a o nutnosti očistit veřejný život v republice po stránce hospodářské, národní a mravní. Po řeči soudce Vážného se zaslaly pozdravné telegramy profesoru Marešovi a Gajdovi. Z výpovědi Šulce u mimořádného lidového soudu v Hradci Králové roku 1946 se měl později schůze zúčastnit i Gajda, který měl žádat vystoupení svých přívrženců z Národní fronty, proti čemuž se ale Šulc i většina delegátů postavila a Gajda tak neuspěl. Následně měl rozpustit župní

²⁸⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 364, č.j. 510. Veřejná schůze "Národní ligy" v Hradci Králové dne 22.IV.1934. Hlášení o průběhu zasláno PZÚ v Praze dne 23.IV. 1934, s. 1–3.

královéhradecké vedení stany a jmenovat nové. Krajský sekretariát strany se na přechodnou dobu do února 1935 přesunul do Úpice.²⁸⁶

V srpnu roku 1934 vydal Gajda prohlášení, v němž informoval o tom, že Národní obec fašistická nebude pokračovat ve slučování s Národní frontou. Tím ale ztratil značnou část členů, kteří v Národní frontě zůstali. Mimo jiné už v Národní obci fašistické nepůsobili soudce Vojtěch Vážný či generál Bohumil Konopásek.²⁸⁷

Gajda navíc ztratil také krajského tajemníka strany z Hradce Králové – Jaroslava Zahradníka, který stejně jako Vážný či Konopásek přešel a zůstal v řadách nově zformované Národní fronty. Svůj tisk už tedy nenadepisoval jako orgán Národní obce fašistické, ale jako orgán Národní fronty. Ze zprávy okresního úřadu v Hradci Králové z 11. září 1934 jasně vyplývá, že Zahradník se zasloužil o to, že se Národní fronta od Národní obce fašistické odloučila. Zahradník ale neměl peníze na to, aby svůj tisk dál vydával, proto žádal jeho odběratele, aby mu domů zaslaly jakýkoliv peněžitý obnos. Jeden z těchto dopisů získalo prezidium zemského úřadu v Praze během domovní prohlídky u fašistického funkcionáře Františka Vrby ze Staré Břeclavi.²⁸⁸

Krátce po polovině roku 1934 se chtěl do Hradce Králové přestěhovat Václav Šulc, který dříve působil jako hostinský v Kladině. Jeho bratrem byl štábní kapitán ve výslužbě Antonín Šulc, který téhož roku svolal schůzi Národní fronty do Hradce Králové. Václav chtěl pokračovat v práci hostinského v restauraci Modrá hvězda v Hradci Králové. Okresní úřad z Pardubic podal o Václavu Šulcovi okresnímu úřadu v Hradci Králové zprávu, v níž o hostinském tvrdil, že je doposud nejspíš velmi horlivým stoupencem strany fašistické. Hostinec v Kladině, který dříve provozoval, byl bydlštěm známého stoupence Národní obce fašistické (a jejího okresního náčelníka) – Jana Kašpara. Hostinec často sloužil jako středisko přívrženců strany, kteří se zde často scházeli ke svým schůzím. Dále jej využívali při různých příležitostech – poutích, posvíceních apod., přičemž se do hostince vždy konaly zájezdy. Častým hostem Šulce býval například také Vojtěch Vážný či MUDr. František Novotný

²⁸⁶ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 364, č.j. 595 Veřejná schůze lidu uspořádaná "Národní frontou" dne 13.V. 1934 v Hradci Králové. Hlášení o průběhu zasláno PZÚ dne 15.V. 1934, s. 1–11. Stát oblastní archiv (dále jen SOA) Zámorsk, fond Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 61. SOkA Hradec Králové, f. Národní obec fašistická – místní jednota Hradec Králové, k. 1, č.j. 2221, s. 18.

²⁸⁷ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubické regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 97.

²⁸⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 364, č.j. 1062. Jaroslav Zahradník, redaktor fašistického týdeníku "Národní obranná fronta" – dotaz na jeho činnost v souvislosti s "přípravným sborem volného sdružení čtenářů vlasteneckých novin". Odpověď OÚ PZÚ v Praze dne 11.IX. 1934, s. 1–3.

z Chrudimi. Václav Šulc byl zakladatelem fašistické organizace v Kladině a byl u pardubického okresního úřadu zapsán jako jedna z osob, které fašismus tvrdohlavě propagují. Okresní úřad z Pardubic tedy varoval své královéhradecké kolegy, že Šulcovo nové bydliště může být novým střediskem pro obdobné schůze těchto lidí, kteří fašismu slouží.²⁸⁹

7.2. Český fašismus po roce 1934 na Královéhradecku

Dne 12. ledna 1935 proběhl I. seznamovací večírek okresní rady Národní obce fašistické v Úpici, kterého se zúčastnil také generál Gajda se svou chotí. O den později se měl zúčastnit důvěrné schůze náchodské Národní obce fašistické ve zdejším plhovském divadle. V tomto městě se pak objevil ještě 1. září 1935, kdy se zde konal krajský sjezd strany, jehož se mělo zúčastnit přibližně 800 jejích členů.²⁹⁰

Dne 2. února roku 1935 se měl odehrát v Hradci Králové ples v místním Adalbertinu, kterého se měl zúčastnit také generál Gajda se svou ženou. Akce se mělo zúčastnit asi 150 lidí. Sekretariát Národní obce fašistické se měl vrátit z Úpice do Hradce Králové a měl sídlit na Jiříkově třídě 238-II proti Grandu.²⁹¹

Národní sjednocení, nově vzniklá strana, která se ustanovila v závěru roku 1934 z části národních demokratů, členů Národní ligy a Národní fronty, v roce 1935 soustředila svou pozornost, jako ostatně všechny politické strany, na blížící se volby. Ačkoliv fašisté z Národní fronty rozhodnutím Gajdy vystoupili a nadále vystupovali samostatně, určité jejich prvky zůstaly v Národním sjednocení zakořeněny společně s osobami, které dříve pod praporem Národní obce fašistické stály. Dne 31. března 1935 se o půl třetí odpoledne sešla tato strana v Nechanicích v sálu hotelu Radnice. Schůze se zúčastnil dřívější fašista Jaroslav Zahradník, kterého ve svém projevu na úvod schůze zmínil jistý K. Vaněk, rolník z Očelic. Svou řeč navíc zakončil heslem, které bylo také heslem Národní obce fašistické, ačkoliv ho drobně upravil z *Blaho vlasti budíž nejvyšším zákonem na Blaho vlasti zákon nejvyšší*. Na politické

²⁸⁹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 364, č.j. 1173. Václav Šulc, hostinský z okr. Pardubice, stoupenec fašistické strany. Žádá o přemístění hostinské koncese do Hradce Králové hotel "Modrá hvězda". Informace o faš. smýšlení jmenovaného podává OÚ v Pardubicích dne 15.X. 1934, s. 1.

²⁹⁰ VAŠATA, Ondřej. Radola Gajda v severovýchodních Čechách ve 20. a 30. letech 20. století. In: *Rodným krajem*. 2014, č. 48, s. 15. ISSN 1210-6135.

²⁹¹ SOkA Hradec Králové, f. Národní obec fašistická – místní jednota Hradec Králové, k. 1, s. 5.

scéně tak náhle existovaly dva silně nacionalistické subjekty, které si vzájemně konkurovaly.²⁹²

Strana bývalého generála Gajdy také v březnu uspořádala veřejnou schůzi v Hradci Králové. Konkrétně se zde měla konat 16. března tohoto roku pod pořadatelskou taktovkou jistého Hrušky. Schůze se měl zúčastnit také jistý Josef Dlabáč z Josefova.²⁹³

Národní obec fašistická začala před volbami v roce 1935 (konkrétně od 21. března toho roku) vydávat v Hradci Králové periodický časopis s názvem *Výzva*. Redaktorem byl Rudolf Rössler, který se účastnil v okrese i celém kraji volebního boje a dosáhl jistých úspěchů. Rösslerův časopis přestal po volbách v květnu 1935 vycházet. Gajdova strana získala při volbách v královéhradeckém okrese 1066 hlasů a v třetím volebním kraji 11 090 hlasů. Při volbách okresního zastupitelstva Hradce Králové získala pouhých 795 hlasů a do okresního zastupitelstva se tak nedostala. Prezidium zemského úřadu v Praze bylo informováno okresním úřadem z Hradce Králové, že Rössler nechce od srpna 1935 vydávat v Hradci Králové časopis s názvem *Národní obranná fronta*, ale že chce obnovit s platností k 1. srpnu 1935 vydávání týdeníku *Výzva*. Ta měla sloužit jako orgán Národní obce fašistické pro otázky hospodářské, národní i kulturní. Rössler sám měl být jak majitelem, tak i vydavatelem a redaktorem časopisu, přičemž list se měl tisknout v tiskárně jistého V. Vokolka, který bydlel na Pražském Předměstí v Hradci Králové. Okresní úřad informoval o tom, že nemá žádné zprávy o faktu, že by agrární strana měla být finančně angažována ve vydávání časopisu *Výzva*. Naopak měl zprávy o tom, že se Rössler v poslední době nepohodl s vůdcem jeho strany – Gajdou a pražským vedením strany kvůli finančním potížím. Zároveň ale nebylo jasné, zda Rössler z těchto příčin vyvodí i závěr, že by stranu opustil.²⁹⁴

Na konci roku 1935 se měl v Hradci Králové odehrát průvod černých košil fašistického hnutí. Četnická stanice byla pověřena vyšetřováním, zda se akce skutečně odehrála. O akci informovali sami fašisté ve svém tisku s názvem *Fašistické listy*. Šetření četníků z Hradce Králové však přineslo výsledky v podstatě opačné. Policisté konstatovali, že akce se možná vůbec neodehrála, protože se o ní nepodařilo získat jakékoli informace. Mezi

²⁹² SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 367, č.j. 400. Veřejná schůze "Národního sjednocení" v Nechanicích dne 31.III. 1935. Hlášení o průběhu schůze podáno PZÚ v Praze a MV v Praze dne 2.IV. 1935, s. 2.

²⁹³ SOA Zámorsk, f. Národní obec fašistická – župní vedení Hradec Králové 1934–1938 (1939), karton 1, inventární číslo (dále jen i.č.) 1/2//1, Pozvánka – oznámení o veřejné schůzi NOF 16. března 1935 v Hradci Králové, s. 1.

²⁹⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 367, č.j. 856. Volební výsledky NOF na Královéhradecku. Hlášení na základě oběžníku PZÚ v Praze ze dne 18.VII. 1935, s. 1.

hlavní pořadatele akce měl patřit Alois Šlechta, který však na začátku roku 1936 bydlel už v Brně, kde vedl agendu zemského sekretariátu Národní obce fašistické. Druhým pořadatelem měl být Josef Houdek, kterého četníci také nemohli zastihnout, jelikož se nacházel na agitační cestě a aktuálně měl pobývat ve vazbě okresního soudu v Pacově. Policisté konstatovali, že pakliže prošli městskými ulicemi v černých košilích, zůstali pravděpodobně nepovšimnutí.²⁹⁵

Na přelomu listopadu a prosince roku 1935 také došlo k dlouho očekávaným obecním volbám. Zatímco v roce 1927 se jich v Hradci Králové žádná fašistická strana neúčastnila, v roce 1935 reprezentovala český fašismus hned dvě uskupení kandidujících v obecních volbách. Prvním byla pochopitelně Národní obec fašistická, která ve volbách obdržela 110 hlasů. Druhou představitelkou českého fašismu byla skupina kolem Antonína Šulce, jenž se svými fašistickým stoupenci získal 122 hlasů. Ani jedna strana nezískala na radnici žádný mandát, kdyby však kandidovaly společně, byla by jejich šance na zisk mandátu podstatně vyšší.²⁹⁶

Na počátku roku 1937 pak přišla okresnímu úřadu v Hradci Králové zpráva, že se v Brně ustavilo hnutí s názvem *Sociální hnutí fašistické*, jehož členové se měli pro rozpory s Gajdou odtrhnout od Národní obce fašistické. Do jeho čela měl být postaven jistý statkář Sixta z Vikáně, který dříve býval čelním představitelem Národní obce fašistické. Šetřením v Brně bylo zjištěno, že hnutí má existovat také někde v Čechách, snad v Hradci Králové, přičemž se má jednat o malou skupinu osob. Hnutí mělo vydávat také časopis *Spravedlnost*, který měl vycházet v Úvalech u Prahy v nepravidelných intervalech. V Brně měl hnutí reprezentovat Jaroslav Pikner, ten však uvedl, že o vznik hnutí sice snahy v Brně byly, ale neuspěly. Se *Sociálním hnutím fašistickým* spolupracoval pouze do té míry, že občas napsal článek do časopisu *Spravedlnost*, jinak byl Pikner znám jako příslušník Národní obce fašistické.²⁹⁷

Četnická stanice v Hradci Králové situaci prošetřila a přišla se zprávou, že zřejmě od listopadu 1936 se v Hradci Králové začalo organizovat hnutí, které bylo tvořeno členy z opozičního křídla Národní obce fašistické. Organizace však nebyla silná, pročež nadále fungovala v utajení. Ani sám název hnutí nebyl znám, proslýchalo se, že se má jmenovat buď

²⁹⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 369, č.j. 534. Článek „Pro gajdovce neplatí zákony?“ uveřejněný v č. 274 časopisu „Národní Osvobození“ ze dne 24. listopadu 1935, s. 1–4.

²⁹⁶ *Rozhledy*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1935, roč. 17 č. 49, s. 1.

²⁹⁷ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 806, č.j. 192. "Sociální hnutí fašistické" – dotaz Policejního ředitelství v Brně, zda podobná organizace existuje v Hradci Králové. Odpověď z přípisu čet. stanice v Hradci Králové dne 16.II. 1937, s. 1.

Národní hnutí či *Sociální hnutí fašistické*. Hnutí měl organizovat jistý profesor Vrzalík z Brna, který do Hradce Králové jezdil. V Hradci Králové se na Velkém náměstí v č.p. 144 zřídil sekretariát, do jehož čela byl jmenován obchodní příručí z Předměřic nad Labem Josef Valášek. Organizace doposud neměla učinit žádné veřejné vystoupení.²⁹⁸

Po neúspěchu v obecních volbách roku 1935 hledal okresní soudce z Pardubic Vojtěch Vážný jen těžko a ocitl se tak ve finančně tíživé situaci. Nakonec se rozhodl vrátit ke své původní profesi soudce, kvůli čemuž napsal nejprve dopis na ministerstvo spravedlnosti, které mu však neodpovědělo.²⁹⁹

Následně tedy adresoval dopis přímo prezidentu republiky Edvardu Benešovi, kterého žádal o osobní audienci, při níž chtěl Vážný podpořit svůj nárok na návrat do československé justice.³⁰⁰

Osobní audiencie u prezidenta Beneše se sice Vojtěch Vážný nedočkal, ale v březnu roku 1937 dostal odpověď na svou původní žádost od Vrchního soudu v Praze. Po jednání ministerské rady mu nakonec bylo přiděleno místo okresního soudce v Chebu.³⁰¹

Na 3. října 1937 byla do Třebechovic pod Orebem svolána na osmou hodinu večerní veřejná schůze lidu Národní obce fašistické. Zúčastnilo se jí přibližně 150 osob. Schůzi svolal Josef Švarc, zdejší výrobce zlacených lišt, který předal slovo řečníkovi – poslanci Františku Zvoníčkoví, který musel zastoupit plánovaného řečníka profesora Dr. Dominika. Zvoníček kritizoval hospodářskou a finanční politiku vládnoucích stran. Kritizoval, že zatímco malá část společnosti si žije v blahobytu, drtivá většina musí tvrdě dřít. Řečník chválil, že Československá republika má silnou armádu, proti níž se budou třást všichni nepřátelé. Krom tradičních nepřátel Národní obce fašistické – Hitlera a Stalina, přidal také Mussoliniho. Tvrdil, že ani jeden z těchto tří nesmí sáhnout přes hranice československého státu. Následně vzpomněl na slavnou bitvu u Zborova, v níž zmínil Gajdovu úlohu. Druhým řečníkem byl Rudolf Krejčí, tajemník Národní obce fašistické z Prahy, který promluvil ke komunistům, kteří se schůze zúčastnili a vyčítal jim, že jejich strana pro dělnictvo nic nedělá, že jejich předáci jsou řediteli s vysokými platy, tedy ne proletáři, nýbrž kapitalisté. S odpovědí přispěchal komunist Karel Runštuk z Třebechovic pod Orebem, který tvrdil, že fašismus

²⁹⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 806, č.j. 192. "Sociální hnutí fašistické" – dotaz Policejního ředitelství v Brně, zda podobná organizace existuje v Hradci Králové. Odpověď z přípisu čet. stanice v Hradci Králové dne 16.II. 1937, s. 2.

²⁹⁹ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 291.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 292.

³⁰¹ Tamtéž, s. 292.

tvoří válku. Zmínil v této souvislosti italský útok na Habeš a to, že Mussolini posílá dobrovolníky do Španělska. Hlavní řečník Zvoniček ještě Runštukovi krátce odpověděl, načež byla schůze ve tři čtvrtě na jedenáct ukončena. Její účastníci se měli v klidu a pořádku rozejít. Na tomto případě lze dobře vidět obrat v nahlížení spojenců a jistých ideových příkladů. Fašistickou Itálii nazírali fašisté v Čechách od svého vzniku v pozitivním světle, chtěli se jí nechat inspirovat a vždy ji dávali za příklad toho, jak dokáže fašismus úspěšně řídit stát. Negativní nahlížení na Itálii přichází od roku 1936, kdy vzniká Osa Berlín-Řím. Čeští fašisté v tu chvíli pochopili, že Itálie podporuje Německo, jehož geografické ambice vzhledem k Československu byly zřejmé. Pro československý fašismus se tak stal Mussolini stejným nepřítelem jako Hitler a bylo třeba čelit jim oběma v zájmu nejvyššího možného blaha pro československý národ.³⁰²

V září roku 1937 se štábní kapitán ve výslužbě Antonín Šulc, který dříve býval členem Národní obce fašistické společně se svým bratrem Václavem, rozhodl vydávat nový měsíčník s názvem *Epištoly*.³⁰³ Tisk se měl zabývat otázkami hospodářsko-sociálními a politickými. Časopis tiskl sám Šulc na vlastním stroji. Prezidium zemského úřadu v Praze chtělo zjistit, s jakým ohlasem se *Epištoly* po svém vydání setkaly. Okresní úřad v Hradci Králové ho mohl informovat o tom, že v polovině prosince 1937 vyšly doposud dvě čísla *Epištol* a zda vyjde číslo třetí, není doposud jasné. Počet nákladu tisku byl velmi malý. Okresní úřad zaslal do Prahy informaci o tom, že časopis s největší pravděpodobností v brzké době zanikne.³⁰⁴

Seznam politických časopisů vydávaných v Hradci Králové od roku 1918 hovoří krom *Národní obranné fronty* a *Národní fronty* také o dalších fašistických tiscích v tomto městě. Patřil mezi ně časopis *Výzva*, jež vycházela nákladem župní finanční komise při krajské radě Národní obce fašistické v Hradci Králové a rovněž periodikum *Československá národní fronta*, o jejíž vydávání se zasloužil krajský tajemník Národní obce fašistické Jaroslav Zahradník. Vydávání všech časopisů bylo však brzy zastaveno. *Epištoly* Antonína Šulce byly pokládány za nepolitický časopis, který se však měl zabývat úvahami o hospodářské, sociální

³⁰² SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 806, č.j. 1829. Veřejná schůze lidu NOF v Třebechovicích dne 3.X. 1937 s programem "Za silný národní stát a o hospodářské a politické situaci." Hlášení o průběhu schůze podáno PMV a PZÚ v Praze dne 4.X. 1937, s. 2.

³⁰³ Příloha číslo 1, obr. 2 a 3.

³⁰⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 806, č.j. 2277. Antonín Šulc, štábní kap. v.v. – ohlášení vydávání periodického tisku "Epištoly". Povolení OÚ v Hradci Králové dne 11.XI. 1937, s. 1–4.

a politické situaci. O jejich nepolitičnosti, vzhledem k osobě vydavatele a jejich obsahu, však naprosto nelze uvažovat, jednalo se o fašistický tisk.³⁰⁵

Národní obec fašistická nepřestala ve východních Čechách pořádat schůze ani v roce 1938, naopak ve chvílích bezprostředního ohrožení republiky znovu nabrala na síle, když se jasně vymezila jako ochránce československého státu. Dne 2. července tohoto roku se tak konala schůze v Úpici v hotelu Beránek o půl deváté večer. O politické situaci zde měl hovořit ústřední tajemník Národní ligy, jistý pan Hejkal. Na tuto akci zval členy Národní ligy i Národní obce fašistické jistý J. Kábrt.³⁰⁶

Na tuto akci následně navázal sraz bratrstva Národní obce fašistické severovýchodních Čech spojený s II. sjezdem Župy Hradec Králové. Tato událost se konala 6. července 1938 za účasti Gajdy i jeho ženy, poslaneckého klubu a dalších hlavních pracovníků hnutí v Bartoňově sále sokolovny v Náchodě od deseti hodin dopoledne. Na akci zvali župní jednatel Luděk Vojnar a župní náčelník Bohumil Kolísko. Událost byla spojená s výstavou, která se v Náchodě konala a fašisté na ní hodlali vyrazit. Gajda zde měl pronést projev. Účastníkům bylo kladeno na srdce, aby se dostavili v černých košilích a baretech. Nocleh i stravování si účastníci měli zajistit ve sjezdové kanceláři Národní obce fašistické, která sídlila v Náchodě na plhovské třídě U Vintrů.³⁰⁷

V květnu roku 1938 rozšiřoval Jan Trojovský, župní náčelník Národní obce fašistické v Brně, letáky s protižidovskou tematikou ve svém městě. Ostatní správní obvody byly požádány, aby podaly zprávu o tom, zda se rozšiřování těchto letáků odehrálo taky v jejich městech. Královéhradečtí odpověděli, že konkrétní leták v jejich okrese rozšiřován nebyl. Poukázali však na to, že protižidovské hnutí v Hradci Králové existuje, v jeho čele měl stát Josef Stejskal, obchodník se starým nábytkem. Ten měl při výslechu doznat, že pokyny obdržel od vedení Národní ligy a Národního sjednocení. Též přiznal, že akce s vylepováním protižidovských plakátů má být jen začátkem dalších akcí, které hnutí připravovalo.³⁰⁸

³⁰⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 808, č.j. 1312. Seznam politických a nepolitických časopisů, vydávaných před převratem a po převratu v okrese královéhradeckém. Pořízeno na základě telef. příkazu PZÚ v Praze ze dne 10. VI. 1938, s. 5–6 a 11.

³⁰⁶ SOA Zámorsk, f. Národní obec fašistická – župní vedení Hradec Králové 1934–1938 (1939), karton 1, i.č. 1/2//2, Pozvánka na schůzi NOF v Úpici 2. července 1938, s. 1.

³⁰⁷ SOA Zámorsk, f. Národní obec fašistická – župní vedení Hradec Králové 1934–1938 (1939), karton 1, i.č. 1/2//3, Župní konference NOF v Náchodě 6. července 1938, s. 2.

³⁰⁸ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 809, č.j. 2019. Josef Stejskal, obchodník v Hradci Králové – rozšiřovatel protižidovských plakátů s textem "Peníze židů – patří lidu". Hlášení o něm v souvislosti s protižidovskou propagandou Jana Tojovského, župního náčelníka NOF v Brně na základě přípisu PZÚ v Praze dne 20. X. 1938, s. 1–6.

7.3. Český fašismus na Královéhradecku v době druhé republiky

Na konci října 1938 začal Gajda svolávat všechny občany státu do Národního tábora československého, který založil. Tento tábor měl za cíl záchranu československého národa a státu. V letáku, který Národní obec fašistická začala šířit, silně kritizoval politiku režimu Edvarda Beneše, kterému, společně s jeho spolupracovníky, hodlal zabránit v odjezdu do Švýcarska, aby prezident zůstal v republice i poté, co ji dostal do svízelné situace. Rovněž volal po rychlém vyřešení židovské otázky. Gajda se chtěl obrátit na Francii a Velkou Británii s otázkou, kam Židy, německé sociální demokraty a komunisty poslat. Gajda jednoznačně prohlásil, že v budoucím československém státě mít místo nebudou. Za největšího spojence, kterého Gajda v letáku jmenoval, považoval Nevilla Chamberlaina. Prezidium zemského úřadu v Praze se ptalo okresního úřadu v Hradci Králové na to, zda a do jaké míry byly letáky rozšiřovány ve východočeské metropoli. Místní okresní úřad odpověděl, že letáky zde byly zjištěny, nicméně jen v nepatrném množství. Rovněž bylo konstatováno, že rozšiřovatel nebyl zjištěn.³⁰⁹

V závěru října 1938 začaly v Hradci Králové sílit protižidovské tendence, jelikož se do okolí i přímo do města začali stahovat Židé, kteří utekli z pohraničních oblastí, které Německo obsadilo. Židů tak náhle bylo ve městě podstatně více, což se místním obyvatelům nelíbilo. Protižidovské hnutí tak začalo s vylepováním plakátů a rovněž počalo šířit pověsti, že obchody Židů budou rabovány. Akcí se měla účastnit živnostenská mládež a částečně i studenti ze středních škol. Okresní úřad v Hradci Králové informoval o tom, že se domnívá, že se jedná o akci Národní obce fašistické, která má být řízena z ústředí strany v Praze. Rovněž však podal zprávu o tom, že i ostatní složky občanů, zejména pak zdejší živnostníci, důkladně sledují tyto protižidovské akce a pozornost jim věnují i místní noviny, které zdůrazňují vysoké zastoupení židovských obyvatel v obchodě a vyšších povoláních. Dne 8. listopadu 1938 sice bylo konstatováno, že se situace trochu uklidnila, ale nikdo si nemohl být jist tím, že se nejedná pouze o přechodnou záležitost. Nicméně bylo konstatováno, že není obav o to, že by došlo k fyzickému napadení židovských osob či jejich majetku.³¹⁰

V noci z 8. na 9. listopadu 1938 pak neznámý pachatel pomaloval tabulku s nápisem MUDr. Kollmann v Šafaříkově ulici v Hradci Králové černou barvou a následně na ni přilepil

³⁰⁹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 809, č.j. 2085. Závadné letáky Národního tábora československého pro očistu a obrodu národa – zjištěny v Hradci Králové. Hlášení na základě oběžníku PZÚ v Praze ze dne 25. X. 1938, s. 1–10.

³¹⁰ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 809, č.j. 2093. Protižidovské hnutí na Královéhradecku. Hlášení o jednotlivých pozorováních PZÚ v Praze ze dne 22. X. 1938, s. 1–14.

leták s nápisem *Židi ven*. Noc předtím někdo namaloval na chodník před obchodem Taussig na Velkém náměstí stejný nápis. Někdo také 9. listopadu 1938 rozhodil větší počet letáků s protižidovskou tematikou před státní reálkou na třídě Komenského.³¹¹

Na začátku listopadu vydala Národní obec fašistická také plakát, který hlásal, že generál Gajda je vůdcem Čechů a Slováků. Plakát vykresluje Gajdu jako hrdinu zborovské bitvy a staví ho do opozice proti bývalému prezidentu republiky Benešovi. Policejní ředitelství v Praze nepovolilo jeho vylepování a žádalo, aby stejně postupovaly i další správní obvody. Ty měly také podat zprávu o tom, zda a případně v jakém množství je plakát rozšířen v jejich obvodě. Okresní úřad v Hradci Králové odpověděl, že do města opravdu dorazilo několik plakátů, které byly adresovány osobám, které dříve patřily k Národní obci fašistické. Vylepování plakátů ve městě bylo zabráněno.³¹²

Na konci listopadu 1938 bylo konstatováno, že celá protižidovská akce nejspíš nebyla řízena Národní obcí fašistickou, ale že se nejspíš jednalo o akci živnostníků, kteří měli obavu z velké konkurence židovských imigrantů. Stoupencům Národní obce fašistické však byla bedlivá pozornost věnována i nadále. Došlo k prohlídkám tiskáren v Hradci Králové, Pražském Předměstí, Kuklenách, Holicích, Novém Bydžově, Pardubicích, Polici nad Metují i v České Skalici, nikde však nebylo zjištěno, že by zde byl tištěn leták s nadpisem *Zločiny židovských doktorů v Hradci Králové!!!* Jedním z podezřelých byl rovněž Karel Korbel, který žil v té době v Malšovicích.³¹³

Bývalý generál Gajda nechal ve vánočním čísle *Národního Práva* otisknout rozkaz, jímž likvidoval Národní obec fašistickou, jednotlivé místní organizace měly do ústředí zaslat zbylé pokladní hotovosti, ceniny, pokladní knihy, protokoly o schůzích, korespondenci, tiskopisy, zbylé legitimace a veškerá razítka. Rozkaz však z velké části nebyl splněn a lhůta pro jeho dokončení se postupně protahovala. Když však byla Národní obec fašistická přijata do Strany národní jednoty, rozhodnutí o likvidaci bylo zrušeno.³¹⁴

³¹¹ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 809, č.j. 2085. Zavadné letáky Národního tábora československého pro očistu a obrodu národa – zjištěny v Hradci Králové. Hlášení na základě oběžníku PZÚ v Praze ze dne 25. X. 1938, s. 7.

³¹² SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 809, č.j. 2111. Zákaz rozšiřování plakátů "Generál Gajda vůdcem Čechů a Slováků." Zabavení několika uvedených tisků na základě oběžníku PZÚ v Praze ze dne 7. XI. 1938, s. 1–8.

³¹³ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 809, č.j. 2214. Činnost strany NOF. Četnická stanice Hradec Králové podává zprávu Okresnímu úřadu Hradce Králové dne 22. XI. 1938, s. 1–3.

³¹⁴ SOA Zámorsk, f. Národní obec fašistická – župní vedení Hradec Králové 1934–1938 (1939), karton 1, i.č. 1/1/1, Informační zprávy NOF – ústředí, červenec + srpen 1938, březen 1939, s. 8–11.

Na začátku roku 1939 se Národní obec fašistická rozhodla vstoupit do Strany národní jednoty společně s dalšími politickými subjekty pravicového až radikálně pravicového smýšlení. Tato partaj měla již 1. ledna 1939 projev v Hradci Králové na Velkém náměstí. Projev začal v 10 hodin, kdy se před nádražím v Hradci Králové shromáždilo přibližně 300 účastníků, cestou na Velké náměstí se průvod rozrostl přibližně na 2000 lidí. Z balkónu budovy dnešní radnice pronesli své proslovy předseda okresního přípravného výboru Strany národní jednoty J. Voženílek z Hradce Králové a zástupce mladé Strany národní jednoty J. Novotný. Zatímco první jmenovaný volal po spolupráci všech občanů a po budování nové republiky, jeho mladší kolega se věnoval především otázce imigrantů, kteří dle jeho mínění brali práci českým občanům. Rovněž se vyslovil pro rázné řešení židovské otázky. Pět minut před půl dvanáctou byla zahrána státní hymna a lidé se rozešli.³¹⁵

V závěru roku 1938 musela svou činnost na chvíli přerušit také Vlajka – Hnutí za Nové Československo, její smýšlení se začalo radikalizovat a v roce 1939 již pracovala pod novým názvem Vlajka – Maffie Nového Česko–Slovenska. Předsednictvu ministerské rady v Praze došel v únoru 1939 dopis, který zaslala místní skupina Vlajky z Třebechovic pod Orebem. Prezidium zemského úřadu v Praze tak okamžitě nařídilo vyšetřování činnosti Vlajky v tomto městě s tím, že pisatele dopisu považovalo za vedoucí funkcionáře zmíněné místní organizace. Okresní četnické velitelství v Hradci Králové však podalo zprávu, v níž informovalo o tom, že pátrání v Třebechovicích pod Orebem po existenci hnutí Vlajka nemělo pozitivní výsledek. Na situaci byl dotázán starosta města Vitoušek i náčelník Mladé národní jednoty v městě Dědourek, kteří dobře znali politické poměry svého města. Oba naprosto vyloučili možnost, že by hnutí Vlajka v Třebechovicích pod Orebem existovalo nebo provozovalo politickou činnost, byť v utajení. Okresní četnické velitelství také připomnělo možnost, že dopis napsal někdo, kdo v Třebechovicích pod Orebem nebydlí a pouze ho zde hodil do poštovní schránky, aby tím zametl svou stopu. Dopis však byl přesto ponechán u zdejšího okresního úřadu pro možné porovnání rukopisu.³¹⁶

³¹⁵ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 811, č.j. 17. Manifestační průvod a veřejný projev strany Národní jednoty dne 1.I. 1939. Hlášení o průběhu podává Policejní ředitelství v Hradci Králové dne 4. I. 1939, s. 1–4.

³¹⁶ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 811, č.j. 316. Činnost ilegální pol. organizace "Vlajka" v Třebechovicích. Hlášení okresního velitelství v Hradci Králové na základě oběžníku PZÚ v Praze ze dne 1. III. 1939, s. 1–4.

8. Český fašismus na Královéhradecku během druhé světové války

Bývalý generál a vůdce Národní obce fašistické Radola Gajda musel pod tlakem vlády nově ustaveného Protektorátu Čechy a Morava v červnu roku 1939 rozpustit svou fašistickou stranu, jejímž členům ještě vydal poslední rozkaz k tomu, aby vstoupili do Národního souručenství.³¹⁷³¹⁸

Národní obec fašistická vstoupila roku 1939 také do Národního souručenství, takže přestala na krátký čas působit. Již v roce 1940 však byla obnovena, tentokrát bez generála Gajdy. Její hlavní snahou za druhé světové války bylo sjednotit pod svá křídla rozštěpené příznivce českého fašismu.³¹⁹

České fašistické a nacionalistické hnutí Vlajka se během druhé světové války stalo kolaborantskou organizací, která začala spolupracovat s NSDAP, přesto na toto hnutí lze i nadále nahlížet jako na stoupence českého fašismu, kteří se pouze snažili přizpůsobit aktuální politické situaci. Společně s několika dalšími organizacemi podobného smýšlení Vlajka vytvořila Český národně socialistický tábor. Jednou z těchto organizací byla také Národní arijská kulturní jednota. Jejím pověřencem byl v Hradci Králové jistý Bohuslav Pohl. Jejím stoupencem byl v tomto městě také Antonín Šulc, který byl už před druhou světovou válkou stoupencem českého fašismu, když patřil ke Gajdově Národní obci fašistické, z níž však vystoupil v roce 1934.³²⁰

Župní vedení ve Dvoře Králové nad Labem se hlásilo k další fašistické organizaci – České pracovní frontě (i ona byla součástí Českého národně socialistického tábora), která byla k Vlajce přidružená. Ze zpráv tohoto vedení vyplývá, že už na počátku druhé světové války měla organizace problémy s přístupem jednotlivých členů, kteří nezasílali pravidelně své hlášení ani příspěvky. Župní vedení v této době počítalo s tím, že v nejbližší době vznikne v Hradci Králové župní úřadovna Českého národně socialistického tábora a České pracovní fronty. Organizace se také velmi snažila o nábor nových členů, pod jednotlivými dokumenty

³¹⁷ GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Velké dějiny Zemí koruny české*. Praha: 2006, s. 210-216. ISBN: 80-7185-582-0.

³¹⁸ Národní souručenství byla během Protektorátu Čechy a Morava jediná povolená politická strana.

³¹⁹ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 62–63.

³²⁰ SOA Zámorsk, f. Vlajka – župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem 1940-1943 (1946), karton 1, i.č. 2//1, Seznam funkcionářů Národní arijské kulturní jednoty (celostátní přehled), personální a organizační rozdělení ČPF (Vlajka), s. 3–4.

župního vedení ve Dvoře Králové nad Labem byl obvykle podepsán jistý Ladislav Žďárský, který byl jejím vedoucím.³²¹

Vedoucím Českého národně socialistického tábora v Hradci Králové byl Václav Vyleťal. Na jeho návrh byli doporučeni další lidé do jednotlivých funkcí České pracovní fronty pro místní skupinu. Konkrétně šlo o skladníka Josefa Hofmana, jenž měl zaujmout roli vedoucího místní skupiny České pracovní fronty a dělníka Karla Hlouška, který se měl stát okresním důvěrníkem České pracovní fronty. Pro místní skupinu České pracovní fronty v Týništi nad Orlicí byl na pozici vedoucího doporučen lakýrník František Nálevka. Současně bylo konstatováno, že místní skupina z Nového Města se nachází v jisté krizi, jelikož od ní nejsou podány žádné zprávy.³²²

Během okupace se do pozice soudce vrátil Vojtěch Vážný, přední představitel pardubického fašismu, který často vystupoval i v královéhradecké oblasti. Ten nyní nabyl dojmu, že by mohl ze situace vytěžit určitý finanční obnos, a tak si stěžoval na to, že byl v roce 1933 neprávem vězněn ve vyšetřovací vazbě po Židenickém puči. Zaslal kvůli tomu na začátku února 1940 dopis předsedovi protektorátní vlády Aloisi Eliášovi. V dopise se dožadoval finančního odškodnění i veřejné omluvy. Snažil se působit dojmem oběti nespravedlivého prvorepublikového režimu, který měl proti němu všechna obvinění záměrně vykonstruovat, aby Vážný nemohl nadále působit jako okresní soudce v Pardubicích.³²³

Když byla Vážného žádost ministerstvem spravedlnosti zamítnuta,³²⁴ podal Vážný žalobu přímo na Protektorát Čechy a Morava, dožadujíc se kompenzace ve výši 410 000,- Kčs. Ministerstvo spravedlnosti poté přiznalo možnost spojitosti mezi vězněním soudce a krachem jeho živnosti. Nabídlo vyrovnání ve výši 30 000,- Kčs,³²⁵ s čímž ale Vážný nesouhlasil. Nakonec došlo k dohodě a proběhlo mimosoudní vyrovnání, díky němuž se Vážný obohatil o příjmy 100 000,- Kčs.³²⁶

Z České pracovní fronty měl být vyloučen jistý Josef Dobrý pro absolutní nezájem a neplacení příspěvku. Karel Hloušek naopak požadoval legitimaci pro Josefa Střihavku, který

³²¹ SOA Zámorsk, f. Vlajka – župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem 1940-1943 (1946), karton 1, i.č. 4/1/1, Rozkazy a oběžníky České pracovní fronty župního vedení, s. 1–14.

³²² SOA Zámorsk, f. Vlajka – župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem 1940-1943 (1946), karton 1, i.č. 4/2/2, Koncepty korespondence župního vedení (ohledně situace v podnicích týkající se především zaměstnanců (dělníků) a jejich vstupování do odborových organizací – návrhy na řešení situace), s. 14.

³²³ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 294.

³²⁴ Tamtéž, s. 295.

³²⁵ Tamtéž, s. 295.

³²⁶ Tamtéž, s. 295.

se hlásil k České pracovní frontě v Hradci Králové. Na konci června roku 1941 měl být vedení České pracovní frontě zaslán seznam jejích členů z Hradce Králové a Týniště nad Orlicí. Seznam členů z Týniště nad Orlicí však zaslán nebyl, jelikož bývalý vedoucí Českého národně socialistického tábora Roubal z hnutí vystoupil. Seznam členů z Hradce Králové byl doručen, avšak byl neúplný, vedoucí Vyleťal si stěžoval na to, že ostatní členové jsou neaktivní a ani mu písemně neodpověděli na dotaz ohledně jejich soukromých údajů. Situaci v Novém Městě se organizace snažila řešit změnou vedoucího. Když se jistý Oldřich Hladík dlouho neozýval, byl osloven Josef Herzig, aby podal zprávu o tom, v jaké situaci se organizace v této lokalitě nachází.³²⁷

Na začátku roku 1942 došlo na velké vylučování z České pracovní fronty v Týništi nad Orlicí, kde byl podán návrh na vyloučení dvanácti členů. Přijat byl naopak pouze jeden dělník, Josef Ulrich na návrh Ladislava Andrejse. Oba tyto muži žili v Jaroměři.³²⁸

Na začátku podzimu roku 1942 pořádal Český národně socialistický tábor – Vlajka členskou pracovní srazu. Jeden z nich se měl odehrát také v Hradci Králové, konkrétně v neděli 27. října 1942 o půl desáté dopoledne v restauraci u Lišků. Vedoucí kraje V. Hradec Králové František Kareš kladl všem členům na srdce, že je povinností, aby se této společenské akce zúčastnili.³²⁹

Župní kancelář župy 3 – Pardubice, pod kterou na počátku roku 1943 spadala i oblast kolem Hradce Králové se nacházela v Kolíně, kde pracoval její vedoucí A. J. Sládek. Vedoucím kraje byl pak František Kareš, který působil ve Dvoře Králové nad Labem s bydlištěm Sochorova 1754.³³⁰

³²⁷ SOA Zámorsk, f. Vlajka – župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem 1940-1943 (1946), karton 1, i.č. 4/2//2, Koncepty korespondence župního vedení (ohledně situace v podnicích týkající se především zaměstnanců (dělníků) a jejich vstupování do odborových organizací – návrhy na řešení situace), s. 1–5.

³²⁸ SOA Zámorsk, f. Vlajka – župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem 1940-1943 (1946), karton 1, i.č. 4/3//4/1, Korespondence župního vedení ČPF ve Dvoře Králové nad Labem – legitimace, přihlášky příspěvky, s. 1.

³²⁹ SOA Zámorsk, f. – župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem 1940-1943 (1946), karton 1, i.č. 4/1//2, Pozvánky krajského vedení Vlajky v Hradci Králové na schůze, s. 5.

³³⁰ SOA Zámorsk, f. Vlajka – župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem 1940-1943 (1946), karton 1, i.č. 2//1, Seznam funkcionářů Národní arijské kulturní jednoty (celostátní přehled), personální a organizační rozdělení ČPF (Vlajka), s. 1–2.

9. Antonín Šulc – příběh královéhradeckého českého fašisty

9.1. Uvěznění Antonína Šulce

Nejen o osudech českých fašistů ve východních Čechách po druhé světové válce referovala již Mgr. Lucie Jarkovská, Ph.D. ve své práci.³³¹ Přesto detailnější rozbor osudu Antonína Šulce prozradí mnohé o tom, jak se český fašismus na Královéhradecku vyvíjel a poodhalí nové skutečnosti, které by jinak zůstaly skryty. S osobou Antonína Šulce se přitom tato práce neseťkává poprvé. Antonín Šulc pocházel ze Stěžer, kde se narodil 1. srpna 1893. Zatčen byl 8. května 1945 a uvězněn v 9 hodin dopoledne. Povoláním byl štábní kapitán ve výslužbě, byl ženatý, bez vyznání. V této době žil v Hradci Králové na Velkém náměstí č.p. 25. Nepříliš vysoký muž ovládal český i ruský jazyk. Uvězněn byl v cele číslo 19.³³²

Vyšetřovací oddělení Okresního národního výboru v Hradci Králové zaslalo Policejnímu ředitelství 25. července 1945 zprávu o tom, že Antonín Šulc je zajištěn ve zdejší věznici, přičemž je podezřelý z propagace nacismu a protičeského jednání. Policejní ředitelství bylo požádáno o vyšetření všech okolností vztahujících se k Šulcově činnosti.³³³

Manželka Antonína Šulce Hedvika zažádala vyšetřovací oddělení Okresního národního výboru o propuštění jejího manžela 5. srpna 1945. Hedvika Šulcová tvrdila, že k uvěznění jejího muže došlo pravděpodobně na základu nepravdivých informací a kvůli pomstě některých lidí, kteří měli dojem, že Antonín spolupracoval s Němci během druhé světové války. Manželka uvězněného tvrdila, že se s ní její muž během války dvakrát loučil a čekal, že ho Gestapo uvězní za jeho plnění národní povinnosti, kterou, alespoň dle jeho ženy, vykonával. Manželka ho údajně prosila o to, aby se staral především o rodinu, ale on jí tvrdil, že je jeho povinností jakožto legionáře pracovat pro český národ. Dále žádala jeho propuštění ze zdravotních důvodů, jelikož se Antonín Šulc už více než dva roky léčil s kožní a také srdeční chorobou. Současně uváděla i důvody rodinné, kdy sebe označila za ženu, která je slabá a těžce nemocná a svým nedospělým dětem nemohla sama věnovat takovou péči, jakou

³³¹ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata, či spravedlnost?: mimořádné lidové soudy 1945-1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3.

³³² SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 3.

³³³ Tamtéž, s. 5.

by si zasloužily. Zároveň ale v závěru dodávala, že pokud by byla jejímu manželovi prokázána vina, hodlá se s ním rozvést a spolu s dětmi se ho zřekne.³³⁴

Vyšetřovací komise Okresního národního výboru v Hradci Králové zaslala dne 2. srpna 1945 Ředitelství národní bezpečnosti v Hradci Králové zprávu o tom, že Antonín Šulc byl župním vedoucím Národní obce fašistické kanceláře v tomto městě. Současně uvedla, že byl zadržen i jeho spolupracovník Josef Kahovec, fotograf. Další z jeho spolupracovníků, Josef Malina, měl pobývat na Novém Hradci Králové a živit se jako hostinský. Průkazní materiál měl u sebe schraňovat kriminální asistent Hejdánek.³³⁵

Nejdéle od listopadu roku 1939 byl Antonín Šulc ve spojení s redaktorem Tuskánym z Brna. Z jejich korespondence jasně vyplývalo, že Šulc se měl stát župním vedoucím českých fašistů (organizovaných v České straně fašistické) v Hradci Králové, ačkoliv tak měl učinit neoficiálně, aby tím neprovokoval další osoby, jelikož jejich fašismus se měl lišit od toho, který dříve produkoval Gajda.³³⁶

Dne 22. listopadu 1945 se do rukou Soudní kanceláře okresního soudu v Hradci Králové dostal dopis generála Gajdy z 8. srpna 1934. Vůdce Národní obce fašistické v tomto dopise osočuje radu královéhradecké župy ze zrady. Tuto radu tehdy vedl právě Antonín Šulc, který byl okamžitě zbaven funkce. Gajda přiznal, že přišel v podstatě o celou radu, takže nyní musel správou župy pověřit Šrajtra z Úpice a jistého Kábrta. Rovněž prohlásil, že *Národní fronta*, která vycházela v Hradci Králové, už dále nepůsobila jako tiskový orgán Národní obce fašistické. Přesto byl Antonín Šulc znovu povolán do Národní obce fašistické, když se po dvou letech mlčení od jejího zániku roku 1939 v roce 1941 znovu obnovovala. Dokonce stanul mezi jejími významnými předáky ve Fašistické Radě, kterou tvořilo jedenáct starších fašistů, kteří ve straně působili už před zářím 1938.³³⁷

9.2. Obhajoba Antonína Šulce před Mimořádným lidovým soudem v Hradci Králové

Antonín Šulc vystavěl svou obhajobu před Mimořádným lidovým soudem na svém životním příběhu uvědomělého Čecha, který v roce 1915 vstoupil do československých legií a v červnu 1920 se vrátil do svobodné vlasti, kde nadále setrval v činnosti jako důstojník.

³³⁴ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 6.

³³⁵ Tamtéž, s. 7.

³³⁶ Tamtéž, s. 9–11.

³³⁷ Tamtéž, s. 18–22.

V roce 1930 byl ze zdravotních důvodů poslán do penze a přestěhoval se. V té době si začal víc všimnout politické situace a mrzelo ho, že jednotliví političtí představitelé nekladou větší důraz na národní celek a stát. Z důvodu toho, že podle něj stát okrádal pracující lid se v roce 1931 rozhodl vstoupit do řad Národní obce fašistické. Svůj vstup do strany odůvodnil tím, že se jednalo o hnutí národní, které zaujímal radikální postoj proti Němcům. Koncem roku 1932 byl Šulc jmenován do ústředního výkonného sboru, v němž usiloval o změnu názvu a prosazoval radikální hospodářskou a sociální reformu. Realizace jeho plánu přišla v trochu jiné podobě, když vznikla Národní fronta v čele s prof. Františkem Marešem. Šulc se stal jejím krajským předsedou pro Hradec Králové. Gajda však dal po krátké době rozkaz k tomu, aby Národní obec fašistická z Národní fronty vystoupila a znovu se osamostatnila. Šulc společně s Vázným tohoto Gajdova rozkazu neuposlechl a byl ze strany vyloučen.³³⁸

Národní fronta se následně rozpadla a Šulc zůstal osamocen s malou skupinkou fašistů. Od roku 1936 se rozhodl vydávat vlastní časopis *Epištoly*, které následně rozesílal členům Národní obce fašistické, přičemž doufal, že budou chápat vzrůstající nebezpečí pro Čechy ze strany Němců. Šulc se přiznal k tomu, že v *Epištolách* vyzvedl některé kladné stránky politiky Adolfa Hitlera, a to proto, aby si odpovědní politici v Československu uvědomili, že vedou svůj národ a stát do záhuby. Šulc se prohlašoval za člověka, který věřil v ideu Slovanů stmelěných v nadstátní celek, což deklaroval v roce 1941 v časopise *Fašista*. Po 30. září 1938 přijeli za Šulcem členové Národní obce fašistické a jménem Gajdy ho prosili, aby převzal likvidaci strany v kraji a pomohl jejímu včlenění do Strany národní jednoty. Šulc však odmítl s tím, že by tato partaj musela zahrnovat i Komunistickou stranu Československa a Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou, čímž se s Národní obcí fašistickou rozešel. Po dalších návštěvách však nakonec po vyjasnění některých otázek funkci přijal.³³⁹

Stal se tak krajským organizátorem, jenže než bylo možno dospět ke konstruktivní práci, přišel 15. března 1939, což Národní obci fašistické dodalo sílu k zápasu, jelikož si lidé mysleli, že fašisté se ve státě chopí moci. Národní obec fašistická následně zažila příliv členů. Gajda však svolal sjezd do Prahy, na němž vysvětlil, že se strana musí zlikvidovat, aby

³³⁸ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 24–25.

³³⁹ Tamtéž, s. 25–27.

členstvo mohlo vstoupit do Národního souručenství, což byla dle názoru Šulce i Gajdy jediná strana, která mohla zajistit duševní prolnutí jak sociální, tak národní.³⁴⁰

Někteří členové Národní obce fašistické však neuposlechli a Šulc se k nim přidal, avšak s úmyslem stranu zevnitř zlikvidovat. Za celou dobu, kde se snažil stranu zlikvidovat, proběhly v Hradci Králové 2 schůze fašistů, z nichž si jednu vynutil Václav Janík, jenž stanul v čele České strany fašistické. Na jedné z těchto schůzí se sešli ti fašisté, kteří se stavěli kladně k likvidaci. K nim Šulc promluvil, ale Gajda následně uznal, že zrušit Národní obec fašistickou byla chyba a chtěl ji opět obnovit. Šulc se následně rozhodl podpořit Janíka a poskytl mu místnost jako kancelář pro jeho fašistickou frakci. V Hradci Králové byl v čele této frakce Josef Kahovec. Šulc se následně s Kahovcem zúčastnil schůze, kterou Janík svolal do Prahy, kde mu Janík vyčetl, že si na něj někteří fašisté z Hradce Králové stěžují. Následně byl Šulc v roce 1940 na návštěvě u jistého pana Rydla v Praze, který mu řekl, že hodlá obnovit Národní obec fašistickou bez Gajdy. Ta měla posloužit k tomu, aby spojila odštěpené frakce a následně mohla být definitivně zlikvidována. Tento nápad mu prý vnukl předseda vlády Alois Eliáš, Šulc se k úkolu propůjčil a své *Epištoly* začal znovu psát pod hlavičkou Národní obce fašistické.³⁴¹

Díky tomu se Šulc mohl zúčastnit porad vedení Národní obce fašistické, když byl Rydlo ustanoven vedoucím této strany, přičemž se zdálo, že se vše děje na popud Gajdy, takže Rydlův plán vycházel. Janík byl následně zatčen, pro Hradec Králové byl novým vedoucím Národní obce fašistické ustaven J. Malina, organizační činnost však neprováděl. Členové Národní obce fašistické, kteří byli s vývojem nespokojeni, vstoupili do organizace Vlajka nebo jinak kolaborovali s Němci. Po smrti Rydla převzal vedení strany jistý Břečka, jenž však neznal pravou příčinu obnovení partaje a mezi ním a Šulcem docházelo často ke konfliktům. Pravou příčinu mu Šulc ani neprozradil, jelikož zjistil, že Břečka je napojen na Gestapo. Šulc pak musel postupovat velmi opatrně, jelikož mohl být pro své sociální názory považován za komunistu, kteří v té době do řad Národní obce fašistické často vstupovali, aby tak maskovali své pravé politické smýšlení.³⁴²

Šulc ve své obhajobě tvrdil, že vydáváním *Epištol* a později *Fašisty* sledoval propagaci sociálních, hospodářských a finančních reforem, přičemž se snažil probouzet národní sebevědomí. Loajálními články k okupantům pouze zastíral jeho skutečné smýšlení.

³⁴⁰ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 27.

³⁴¹ Tamtéž, s. 27–31.

³⁴² Tamtéž, s. 31–32.

Členové Národní obce fašistické mu následně začali vytýkat, že ve svém tisku nekritizuje Židy a bývalé představitele vlády. Šulc je odmítal s tím, že není v současné situaci potřeba kritizovat, ale budovat něco nového. Šulc ale ráz *Epištol* nezměnil a za to byl nakonec v roce 1942 ze strany vyloučen, protože dál pokračoval v úmluvě, kterou měl s Rydlem, zatímco Břečka nastavil nový kurz a snažil se také o to, aby se do strany vrátil Gajda. Šulc se následně setkal s Gajdou, od kterého zjistil, že nemá nejmenší zájem o spolupráci s Břečkou. Rovněž mu řekl, že doufá v pád nacistického Německa, v novou svobodu a jednotu Slovanů. Tím si Gajda Šulce získal, ten mu uvěřil, že mu jde o záchranu národa, nikoliv jen sebe samého. Po tomto setkání narůstaly rozpory mezi Šulcem a vedením Národní obce fašistické, zvláště poté, co Německo začalo válčit se Svazem sovětských socialistických republik. Šulc v obhajobě hlásá, že se východní země zastával s tím, že jednou přivedí sjednocení všech Slovanů. Někteří členové Národní obce fašistické z toho odvodili to, že je komunistou, načež Šulc přesídlil zpět do Hradce Králové a do ústředí jezdil jen občas. Začátkem roku 1942 přejmenoval své noviny z *Fašisty* na *Svědomy národa*. O roztržce, kterou měl Šulc s Národní obcí fašistickou, se dozvěděla Budíkova moravská skupina Národní hnutí a požádala Šulce, aby ze svých novin udělal jejich tiskový orgán, s čímž Šulc poté, co byl vedoucí jeho novin Havelka přijat jako ústřední tajemník této frakce, přijal. Koncem roku 1942 přišel za Šulcem jistý pan Dufek z Hradce Králové, kterého Šulc přijal za odpovědného redaktora a sám do novin nepsal.³⁴³

Šulc se měl po smrti Heydricha³⁴⁴ chystat na pomstu Němců, a tak se přes Národní hnutí podílel na návrhu, aby byli Češi přesídleni do Svazu sovětských socialistických republik. Tuto záležitost mělo Národní hnutí řešit s úřady Reichsprotektora a jejich zástupcem, Dr. Leigtem. Ten však Národnímu hnutí sdělil, že tato myšlenka je nezralá, a že až přijde správný čas, bude hnutí o postupu informováno. Šulc tak nabyl dojem, že v případě německého vítězství ve válce čeká na všechny Čechy smrt. Národní hnutí následně šlo k likvidaci, proti Šulcovi vzrůstalo podezření, že je skrytý nepřítel Němců. V dubnu roku 1943 byl časopis *Svědomy národa* Šulcovi zastaven, když měl Šulc varovat důvěřivý český lid před informátory Němců, kteří sami úmyslně zapřádali rozhovory o okupantech a následně

³⁴³ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 32–35.

³⁴⁴ Reinhard Heydrich (1904–1942) zastupující říšský protektor v protektorátě Čechy a Morava mezi léty 1941–1942.

hlásili Gestapu, když někdo na Němce nadával. Provokatér následně zjistil jméno a bydliště nadávajícího a oběť byla lapena.³⁴⁵

V únoru roku 1945 měl Šulc napomáhat v útěku dvou anglických a dvou ruských zajatců, kteří přijeli transportem vyhladovělí a potloukali se v lesích. Šulc též tvrdil, že celou válku poslouchal zahraniční rozhlas společně s K. Součkem, správcem spořitelny a K. Čáslavským. Rovněž se měl postavit proti tomu, aby udělal ze svého domu hotel, v němž by za nájem ubytoval Němce, ačkoliv tím přišel o zisk. Žádost o zákaz toho, aby se mu Němci nastěhovali do domu, zaslal na Policejní ředitelství, které mu vyhovělo a díky tomu tak jeho hotel Modrá Hvězda byl pro německé vojáky zakázán a Němci ho nenavštěvovali. Šulc ho měl hájit i přes výhrůžky jistého pana Schafra, jenž byl členem Gestapa.³⁴⁶

Šulc rovněž přiznal, že začal provozovat Veřejnou osvětovou službu (VOS). V květnu roku 1943 ho měl navštívit redaktor Vlajky Hugo Tuskány s tím, že bude jmenován okresním vedoucím VOS. Jmenovací dekret obdržel koncem měsíce května a následně si sehnal pomoc v podobě prof. Drozena, který mu texty překládal do německého jazyka. V prof. Drozenovi měl poznat člověka, kterého okupace, a především uzavření českých vysokých škol velmi mrzelo. Šulc se s Drozenem před polovinou roku 1943 neznal, a tak s ním nejprve nezahajoval politické rozhovory, aby měl možnost jej detailněji poznat. Následně skutečně seznal, že Drozen nepřeje nacistickému režimu a chce proti němu, stejně jak Šulc sám, bojovat. VOS začal pořádat slavnosti a přednášky v Hradci Králové, Šulc měl panu Bohuslavovi Pohlovi (župnímu vedoucímu kanceláře Vlajky) hlásit osoby, které se nedostavily, ale to Šulc záměrně nedělal, jelikož to považoval za policejní metody. Spolupráce mezi ním a Pohlem se časem stala nemožnou. V lednu roku 1944 pak byl Šulc Pohlem z VOS propuštěn (Pohl byl totiž také obvodním pověřencem VOS a disponoval značným politickým vlivem) a vedení bylo předáno panu Josefu Neumannovi, jenž byl Pohlovým nohsledem. Pohla Šulc považoval za kolaboranta, který byl napojený na Němce, protože ti prý po Šulcovi šli a Pohl ihned po jmenování Šulce do funkce požadoval jeho odstoupení, jelikož měla vůči Šulcovi panovat všeobecná nedůvěra.³⁴⁷

Šulc měl následně obdržet z redakce *Neu Tagu* dopis, v němž byl ostře napadán a Pohl Šulcovi řekl, že by měl vyvodit důsledky, jinak by ho Němci mohli zavřít. Šulc na sebe raději sám podal trestní oznámení, načež se k němu dostavil úředník pan Mikšan a prosil Šulce, aby

³⁴⁵ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 35–37.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 37.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 37–38.

trestní oznámení odvolal, což Šulc odmítl. Šulc dále uvádí, že byl třikrát na Gestapu. Poprvé ho hned upozornili, že pokud si pro něj přijdou podruhé, bude to s ním zlé. Proto se při druhém příchodu Gestapa loučil se ženou, jelikož si myslel, že ho přišli zatknout. Zastal se ho však jeho přítel Josef Kahovec (sám od roku 1927 člen Národní obce fašistické, po okupaci vedl v Hradci Králové tzv. Národní tábor fašistický), který ho před zatčením zachránil. U výslechu byl dotazován na to, s kým tráví čas, s kým má přátelské či nepřátelské poměry a proč se rozešel s Národní obcí fašistickou. U výslechu na něj měli křičet, že je zrádce fašismu, který skrývá bolševické smýšlení. Po výslechu byl Šulc propuštěn, ale musel si už počínat daleko obezřetněji než dříve. Proto upozornil svého přítele, správce spořitelny Součka, aby ho přestal navštěvovat. Rovněž přestal sám chodit mezi lidi. Mezi léty 1944-1945 však navštěvoval hostinec U Lišků, kde se začala scházet pravidelná skupina lidí, mezi nimiž Šulc prohlásil, že Němci musí být z republiky vystěhováni.

9.3. Z korespondence uvězněného Antonína Šulce

Korespondence, kterou Šulc odeslal či obdržel během svého věznění, byla opisována pro potřeby policie. Šulc v jednom z dopisů píše své ženě, že jeden z českých agentů od policie proti němu pobuřoval lidi a osobně Šulcovi vyhrožoval. Podle uvězněného se tato osoba chtěla pro nic za nic mstít a zároveň zamaskovat vlastní činy z protektorátní doby. Šulc též osočuje jistou paní Koubkovou, která měla také hovořit proti vězni. Ten proto varoval svou ženu, že z nenávisťi některých policejních orgánů bude možná uvězněn. Současně ji žádal o to, aby zůstala klidná a věřila v jeho návrat, jelikož on má svědomí zcela čisté.³⁴⁸

Šulc se dušoval, že za celou dobu druhé světové války nikomu neublížil, a naopak poctivě pracoval pro český národ ze všech sil. Uvězněný prosil svou ženu o to, aby mu nevyčítala, že se zapletl do politiky a nevěnoval tolik pozornosti vlastní rodině. Přitom svou ženu upozornil, že bylo jeho povinností, jakožto legionáře a důstojníka, aby v těchto náročných časech udělal pro národ vše, co bylo v jeho moci, když už nemohl bojovat přímo ve válce jako v roce 1915. Šulc se své ženě omluvil za to, že ji nezasvětil do tajností, které před ní měl, zároveň ale dodal, že to bylo z toho důvodu, aby jí nezpůsobil přítěž, zvláště i proto, že politiku z hloubi duše nenáviděla. Uvězněný rovněž litoval toho, že se nedostatečně věnoval svým synům, přesto doufal, že z nich budou poctiví lidé s dobrým zaměstnáním.³⁴⁹

³⁴⁸ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 42.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 42.

Uvězněný poslal své ženě současně s dopisem potvrzení o jeho vyloučení z fašistických řad a další doklady. Jeho žena samozřejmě viděla celou jeho obhajobu (kterou si sepsal již před zatčením), a tak si mohla udělat představu o jeho činnosti od roku 1915. Šulc věřil, že jeho žena pozná, že pracoval pro český národ, a nikoliv proti němu. Zároveň jí ale kladl na srdce, aby tyto dokumenty nikomu neukazovala. Pokud by se však stalo, že by byl Šulc zabit, měla jeho žena pár měsíců vyčkat a následně vše předat jejímu bratranci Dr. Máchovi, který měl následně vymoci rehabilitaci, aby se do rodiny nikdo další nestrefoval a veřejně ji neponižoval. Šulc své ženě doporučil, aby se v takovém případě z Hradce Králové odstěhovala.³⁵⁰

Šulc svou ženu dále informoval o finančních záležitostech, dluh v hodnotě 24 000,- Kčs měl u rodiny Šulce mít jakýsi pan Líma. Pokud by se Líma chtěl z placení vyvléci, měla žena Šulce požádat o pomoc Dr. Kafku, který měl Límovi případně pohrozit trestním oznámením. Uvězněný kladl své ženě na srdce, aby jako oko v hlavě hlídala jeho zápisník, který měl být uložen ve stole pod psacím strojem. V tomto zápisníku měly být uvedeny adresy několika stovek lidí, kteří si stěžovali na československé úřady, policejní kontrolní orgány, které měly činit více, než co činit měly. Šulc prosil svou ženu, aby zápisník předala Dr. Máchovi, jenž by společně s Dr. Havelkou a spisovatelem Novotným provedli jeho rozbor.³⁵¹

Havelka i Novotný měli býti svědky toho, co Šulc vykonal dobrého pro český národ. Uvězněný apeloval na svou ženu, aby zápisník dobře uschovala a v případě, že by byl Šulc postaven před soud, měla dle jeho pokynů předat vyšetřujícímu soudci určitá tvrzení a dopisy. Šulcova žena měla zajít za panem Nykodým a zeptat se ho, zda by byl ochoten dosvědčit Šulcovi, že v roce 1940 společně jednali o spolupráci (ale to pouze v případě, že Nykodým je stále činovníkem komunistické partaje). Dle toho, co Nykodým odpoví, měla žena uvězněného Šulce informovat o situaci. Zároveň měla Nykodýmovi zatajit, že jí Šulc zanechal doklady a dopisy. V případě potřeby měla jeho žena zajít za Nykodým podruhé a doklady mu ukázat.³⁵²

V závěru svého dopisu Šulc nechal pozdravovat další členy rodiny, babičku, sestru a jeho děti, kterým doporučil, jak pokračovat v životě, respektive kterou školu navštěvovat. V případě nouze se paní Šulcová měla obrátit na pana Součka, aby jí pomohl. V případě

³⁵⁰ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 43.

³⁵¹ Tamtéž, s. 43.

³⁵² Tamtéž, s. 44.

prohlídky měla manželka vězně říci vyšetřovatelům, že vše, co patřilo k Národní obci fašistické, Šulc spálil v roce 1942 a korespondenci z novin potom v roce 1945. Na úplný konec svého dopisu oslovil Šulc své syny přímo, kladl jim na srdce, aby poslouchali matku a neměli o něj žádné obavy. Rovněž si neměli všimnout nikoho, kdo by na ně na veřejnosti útočil a neměli s nikým vyvolávat konflikty.³⁵³

9.4. Udání na Antonína Šulce

Na začátku roku 1946 poslal Lidovému soudu v Hradci Králové dopis jistý Čeněk Falta, ředitel měšťanské školy ve výslužbě. Ten ke svému dopisu připojil anonymní lístek ze srpna 1939 a časopis *Vlajka* z 19. srpna 1939. Falta v dopise tvrdil, že obojí napsal Šulc s úmyslem upozornit na Faltu a pivovar, kterého byl Falta předsedou, Gestapo. V dopise tvrdil, že Šulc nenáviděl jak jeho, tak jeho pivovar. Uvězněný se měl scházet se zrádci v hotelu Liška v Tomkově ulici v Hradci Králové s Karlem Čáslavským a fotografem Josefem Kahovcem, kde měli hlasitě projevovat svou loajalitu okupantům. Šulc měl dle Falty pravidelně navštěvovat známého zrádce Česáka, o čemž měla vědět jistá paní Hübnerová, žena školníka měšťanské školy prof. Drtiny v Hradci Králové.³⁵⁴

9.5. Soud s Antonínem Šulcem

Na začátku února roku 1946 navrhl veřejný žalobce u mimořádného lidového soudu v Hradci Králové vyšetřujícímu soudci, aby byl Šulc uvězněn, což soudce, kterým byl jistý Dr. Rejl, schválil a na Šulce uvalil řádnou vyšetřující vazbu. Rovněž proti němu vyhlásil přípravné vyšetřování.³⁵⁵

Šulc následně sepsal žádost, aby byl povolán k dodatečnému výslechu k vyšetřujícímu soudci, kde chtěl učinit dodatečnou výpověď a předložit dopis, který zanechal doma a jenž nyní odevzdala jeho manželka vyšetřujícím orgánům. Šulc chtěl rovněž uvést jména svědků, kteří by pravdivost jeho tvrzení dotvrdili.³⁵⁶

V půli dubna roku 1946 sepsal Šulc žádost o vyšetření svědků a doplnění výslechového protokolu. V dopise adresovanému státnímu zastupitelství v Hradci Králové Šulc uvedl, že mu bylo dne 5. května 1945 vyhrožováno policistou české státní policie, který

³⁵³ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 44–45.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 47.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 50–51.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 52.

měl proti Šulcovi popuzovat lidi procházející po ulici. Následně měl Šulc sepsat dopis, v němž především popsal svou politickou činnost od roku 1931. Tento dopis nyní sloužil jako výslechový protokol. Šulc žádal, aby mu byl dopis přečten a on ho mohl dodatečnými výpověďmi doplnit, aby nabyl úplnosti a prokázal Šulcovi nevinu. Šulc zároveň požadoval, aby mu byly oznámeny obsahy dokladů, které odevzdala vyšetřujícím orgánům jeho žena, aby následně mohl opatřit chybějící, které by jasně objasnily jeho politické smýšlení.³⁵⁷

Za svědky, kteří měli k případu co říci, považoval Šulc Karla Součka, správce spořitelny v Hradci Králové, který měl nejlépe znát Šulcovu činnost od roku 1935. Dle Šulce společně poslouchali za druhé světové války zahraniční rozhlas, a právě Souček nejlépe pochopil práci, kterou Šulc vykonal v boji s fašismem, kterého Šulc prohlašoval za svého úhlavního nepřítele. V roce 1936 měl společně s Šulcem vyjednávat o spolupráci s komunisty a v roce 1940 ho měl doprovodit k domu pana Nykodýma, nynějšího předsedy komunistů. Šulc tvrdil, že s Nykodým jednal o nynější politické situaci, vyjednával o spolupráci s komunisty a o likvidaci Národní obce fašistické. Souček měl rovněž znát publicistickou činnost Šulce ve smyslu sociálním a hospodářském. Rovněž měl Souček dosvědčit, že ho Šulc žádal, aby ho nenavštěvoval, když bylo Šulcovi sděleno Josefem Kahovcem, že ho chce Gestapo zatknout.³⁵⁸

Jako dalšího svědka chtěl Šulc povolát právě pana Nykodýma, současného krajského předsedu komunistů v Hradci Králové, s nímž Šulc jednal o spolupráci, přičemž měl Nykodýmovi nabídnout, aby se komunisté ukryli pod štítem Národní obce fašistické během druhé světové války. Dalším svědkem měl být policejní ředitel Jirkal, kterého měl Šulc v roce 1942 informovat o tom, že v případě vítězství Německa bude český národ přesídlen na východ. Současně s ním měl Šulc mluvit také o Národní obci fašistické a Gajdovi, který prováděl její likvidaci. Dalším svědkem měl být Adolf Břečka, továrník, jenž měl vysvětlit, proč byl Šulc později z Národní obce fašistické vyloučen, ačkoliv nebyl jejím členem už od roku 1934. Rovněž měl dosvědčit, že Šulc byl původcem rozkladu Národní obce fašistické. Též měl prokázat, že Šulc se stranou definitivně přerušil styky v srpnu roku 1941 a osvětlit vztah Šulce ke Gajdovi. Dalším svědkem měl být Karel Slíva, generální tajemník Národní obce fašistické, jenž měl dosvědčit, že Šulc byl pověřen likvidací Národní obce fašistické, a že Šulc od roku 1934 členem ani funkcionářem Národní obce fašistické nebyl v Hradci Králové, ani jinde. Dalšími svědky měli být Dr. Havelka a jistý pan Novotný, soudní znalec,

³⁵⁷ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 53.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 53.

kteří měli společně potvrdit Šulcův boj s vedením Národní obce fašistické i jeho skutečné smýšlení. Zároveň měli potvrdit jeho práci pro český národ, za niž měl být Šulc za dob okupace utiskován a pronásledován. Též měli potvrdit, že z těchto důvodů vznášel v roce 1942 Šulc stížnost osobně u předsedy vlády Krejčího. Dalšími svědky, kteří měli mluvit v Šulcův prospěch, měli být prof. Drozen, jistý pan Dvořák, bývalý úředník státního zastupitelství v Hradci Králové, prof. Diviš, prof. Tarab, prof. Soubík a ředitel Šilhart. Rovněž měl být předvolán JUDr. Miloš Kavka, který měl dosvědčit, že Šulc za války rozšiřoval ilegální letáky. František Šulc, Anna Šulcová a jistý N. Fibich měli dosvědčit, že Šulc pomáhal dvěma ruským a dvěma anglickým zajatcům, přičemž jim měl obstarat část výstroje a nezbytné potraviny. Jistý A. Hardtke, jenž byl též vězněm lidového soudu, měl dosvědčit Šulcovo slovanofilské smýšlení. Anna Šulcová též měla dosvědčit, že Gestapo zabavilo Šulcovi psací stroj, když byl udán, že na něm tiskne ilegální letáky. Šulc žádal, aby byl jeho obhájcem ustaven advokát Dr. Červinka z Úpice, kterého měla zaplatit Šulcova žena.³⁵⁹

Dne 16. dubna pak byl Šulc vyslýchán soudcem Dr. Rejlem. Vyslýchána byla i jeho žena Hedvika. Šulc znovu prohlásil, že je nevinný, že nikdy nebyl funkcionářem Národní obce fašistické, ať už za první republiky nebo za doby okupace. Přiznal, že byl členem Fašistické Rady jakožto člen redakce, ale tvrdil, že neměl žádnou funkci. Šulc tvrdil, že vždy řešil pouze finanční otázky spojené s časopisy, které vydával. Zároveň popřel, že by kdykoliv psal do časopisu *Vlajka*. Zde náhle tvrdil, že s Čáslavským, Kahovcem a Česákem se vídal jen zřídka, protože to byli fašisté. Současně přiznal, že byl od roku 1943 okresním vedoucím Veřejné osvětové služby (VOS) v Hradci Králové, načež ho v lednu roku 1944 na tomto postu nahradil jistý Neumann. Sám Šulc nikdy neměl učinit žádný projev.³⁶⁰

Dne 21. září 1946 proběhl soud u krajského soudu v Hradci Králové. Šulc přiznal, že byl v roce 1941 v akčním výboru Národní obce fašistické. Rovněž zde doznal, že se přihlásil na výzvu říšského velení Národního tábora fašistického, aby mohl dobýt Těšínsko, které Československu vzali Poláci. Rovněž doznal, že spolupracoval s *Vlajkou* a dalšími fašistickými časopisy. Rovněž doznal, že časopis *Fašista* vydával v čistě protizidovském a protibolševickém duchu.³⁶¹

³⁵⁹ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 54 a 92–93.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 56.

³⁶¹ Tamtéž, s. 59.

Oblastní odbočka státní bezpečnosti v Hradci Králové zaslala místnímu krajskému soudu posudek na Antonína Šulce, o němž konstatovala, že byl od roku 1931 členem Národní obce fašistické, přičemž v roce 1933 či 1934 byl při vzniku Národní fronty jmenován Gajdou do čela Národní fronty pro Královéhradecko. Šulc se měl následně vzepřít proti rozkazu Gajdy, který chtěl Národní frontu opustit. Šulc měl následně vést Národní frontu v Hradci Králové až do jejího rozpadu v roce 1935. Od roku 1937 vydával Šulc časopis *Epištoly*, časopis vycházel nepravidelně, nejméně čtyřikrát do roka, nákladem přibližně 1000 kusů. *Epištoly* vycházely do roku 1940, kdy se je Šulc rozhodl přejmenovat na časopis *Fašista*. Podtitulek k tomuto tisku hlásal – ústřední list Národní obce fašistické. Odpovědným redaktorem zůstal právě Antonín Šulc, časopis šířil fašistickou ideologii. Zatímco *Epištoly* sloužily propagandě fašismu ve zdejší župě, *Fašista* měl být ústředním listem Národní obce fašistické pro celý protektorát Čechy a Morava. Šulc se měl snažit založit fašistickou skupinu pod různými názvy (Český tábor fašistický, Česká obec fašistická). Jeho činnost ale neměla výsledku, jelikož zde narážela na odpor dalších politických skupin jako Vlajka či Arijská kulturní jednota. Po obnovení Národní obce fašistické se měl Šulc opět stát jejím členem, nicméně v roce 1942 byl opět ze strany vyloučen, jelikož mu mělo být kladeno za vinu, že přivedl Národní obec fašistickou téměř k zániku. V roce 1942 přejmenoval svůj list na *Svědomy národa*. V roce 1941 se měl Šulc v Praze seznámit s redaktorem Tuskánym, jenž tiskl časopis *Arijská korespondence*. Následně vykonával 8 měsíců funkci okresního vedoucího Veřejné osvětové služby. Šulc měl být v neustálém styku s ústředím Národní obce fašistické i s generálem Gajdou. Jejich rozkazy měl dobrovolně přijímat a plnit i v době, kdy v Národní obci fašistické nebyl. Z vlastní vůle měl Šulc nabídnout Národní obci fašistické místnost pro župní kancelář v Hradci Králové, přičemž ji následně sám vedl. Při výslechu měl Šulc doznat, že pořádal fašistické schůze. V *Epištolách* měl propagovat německý národ, Hitlera i jeho armádu.³⁶²

Při výslechu dne 14. června 1946 byl Šulc napomenut, aby mluvil čistou pravdu a vypověděl, že v roce 1931 vstoupil z popudu Karla Freiberga z Hradce Králové do Národní obce fašistické, jejímž už byl Freiberg členem. Též doznal, že v roce 1939 po ustavení Strany národní jednoty, byl osloven Gajdou, aby zlikvidoval Národní obec fašistickou a včlenil ji do Strany národní jednoty. Po 15. březnu 1939 se Strana národní jednoty rozpadla a Šulc se jel do Prahy informovat o dalším postupu. Tam mu generální tajemník Národní obce fašistické řekl, že začal nábor do strany a je třeba, aby byl v Hradci Králové brzy ustaven sekretariát

³⁶² SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karta 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 61.

strany. Šulc pro něj nabídl místnost a začal vykonávat všechny práce pro stranu sám až do sjezdu Národní obce fašistické v červenci roku 1939. Na něm Gajda vyzval přítomné ke vstupu do Národního souručenství. Jeho návrh byl schválen, ale na Královéhradecko začaly pronikat některé odštěpené frakce fašistů, například Janíkova skupina Českých fašistů a později skupina Národní tábor fašistický. Šulc do obou vstoupil, aby pomohl v jejich rozkladu, což bylo dokonáno obnovením Národní obce fašistické v roce 1940. Ředitel Rydlo z Prahy následně Šulce požádal, aby dal svůj tisk k dispozici ústředí Národní obce fašistické. Šulc k tomu svolil a přejmenoval svůj časopis z *Epištol* na *Fašistu*. Časopis měl vycházet v Praze a Šulc díky tomu zasedal v ústředním výkonném výboru strany. Šulc tvrdil, že ani po znovuoobnovení strany nebyl členem této organizace a práci pro ni konal zadarmo v přesvědčení, že tak bude členem Národní obce fašistické.³⁶³

Sboru národní bezpečnosti se dostal leták, který byl v říjnu roku 1941 rozeslán stoupencům Národní obce fašistické v Hradci Králové, kde byl vytištěn. Pisatelé žádali adresáty o dobrovolný dar českému fašismu, který měl bojovat proti bolševikům a Židům. Za akční výbor Národní obce fašistické pro kraj Královéhradecký byli na konci letáku podepsáni J. Tichý, Adolf Břečka, a právě Antonín Šulc.³⁶⁴

Antonín Šulc žádal dopisem z 19. července 1946 Národní výbor v Hradci Králové o to, aby vzal pod ochranu nevinně trpící členy jeho rodiny. Sám Šulc byl veřejně osočován z toho, že je Němec a jeho rodina byla nařknuta, že obývá sedmipokojový byt. V důsledku toho se musela manželka se třemi syny Antonína Šulce vystěhovat z jejich třípokojového bytu a nyní obývali společně jedinou místnost o velikosti 12 metrů čtverečných. Až na zákrok a žádost státního zástupce jí bylo povoleno zpětné nastěhování. Jenže během toho byly dvě místnosti z jejich bytu odňaty, společně s koupelnou a komorou. Vše připadlo nájemci hotelu, jistému panu Franzovi, který po uvěznění Šulce štvál veřejnost proti Šulcově rodině a podnapilé vojíny posílal k Šulcově manželce jako k příslušnici německého národa. Zášť Franze pramenila z prodeje hotelu, jenž mu nespádl do klína.³⁶⁵

Syn Antonína Šulce, jenž nesl stejné jméno, nastoupil do zaměstnání, ale následně z něj byl vyhozen, když se tvrdilo, že jeho otec byl fašistický tajemník a je místním soudem držen. Antonín Šulc starší deklaroval, že fašistickým tajemníkem nikdy nebyl a jde pouze o chybu úřadu, který toto potvrzení vystavil. Rovněž obvinil osoby, které se chovaly

³⁶³ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 62–63.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 77.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 83.

nepřátelsky k jeho rodině, že zapříčinily smrt jeho syna Jirky, který dle Šulce onemocněl v důsledku rodinných útrap. Taktéž si stěžoval, že manželka dostala vysvědčení o národní spolehlivosti až poté, co uspořádala podpisovou akci občanů. Současně osočil svého konkurenta Faltu, že měl námitky proti vydání tohoto vysvědčení. Rovněž majitelé hotelu, kde Šulcova rodina bydlela, měli obviňovat Šulcovu rodinu z toho, že na hotel byla uvalena národní správa a dožadovali se finanční náhrady. Šulc se také podívoval nad tím, že jeho ženu nyní může vydírat správce domu Franz, který dřív v domě nevlastnil nic, zatímco Šulc jednu čtvrtinu domu a zbytek právě jeho žena. Dovolával se toho, aby správcem domu byla ustanovena jeho žena alespoň do doby, než se skončí jeho soudní řízení. Prosbu odůvodnil tím, že Franz jakožto národní správce domu se snažil o znehodnocení a poškození domu.³⁶⁶

Dne 27. září 1946 přišel krajskému soudu v Hradci Králové návrh na stíhání Antonína Šulce od veřejného žalobce. Návrh veřejný žalobce odůvodnil tím, že Antonín Šulc propagoval po 21. květnu 1938 fašistické a nacistické hnutí, v roce 1941 byl činovníkem v organizaci Národní obec fašistická, členem Fašistické Rady, tudíž nejvyššího výkonného orgánu strany a od roku 1943 do ledna 1944 působil jako činovník, respektive okresní vedoucí, v organizaci Veřejná osvětová služba. Tím měl dle veřejného žalobce spáchat zločin proti státu. Ve světle těchto faktů a také s tím, že měl jít po boku německé armády do boje o Těšínsko, veřejný žalobce usoudil, že je vyvrácena obhajoba obviněného, který tvrdil, že jednal v úmyslu prospět českému národu i že by měl rusofilské smýšlení. Proto měl být právně stíhán.³⁶⁷

Hlavní přelíčení s Antonínem Šulcem se konalo 5. listopadu 1946 o půl deváté dopoledne. Jako svědci se dostavili pánové Vladislav Vsetečka, František Hrubín, Josef Cach, František Haupt a František Jeřábek. Antonína Šulce zastupoval obhájce JUDr. Jaromír Krejcar.³⁶⁸

Hlavnímu přelíčení předsedal Dr. František Dostál, veřejným žalobcem byl Dr. Jaroslav Kroula. Antonín Šulc prohlásil, že se necítí vinen. Na otázky veřejného žalobce, zda se vrátil z první světové války jako bojovník Gajdy, odpověděl, že bojoval proti Gajdovi. Na dotaz, kde se naučil výrazu židobolševismus, odpověděl, že z fašistických tiskovin. Nedožnal, že by spolupracoval s okupanty a trval na tom, že bojoval proti nim. Na dotaz obhájce

³⁶⁶ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 83.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 86–87.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 90.

ohledně pomoci zajatcům odpověděl kladně. Návrhy na svědky, které Šulc podal, byly všechny zamítnuty.³⁶⁹

9.6. Rozsudek nad Antonínem Šulcem a výkon jeho trestu

Antonín Šulc byl u mimořádného lidového soudu v Hradci Králové shledán vinným ze zločinu proti státu a byl odsouzen na deset let žaláře s jedním tvrdým ložem čtvrtletně převlečeným. Tím obžalovaný pozbyl na deset let občanské cti, polovinu trestu si měl odpykat v nucených pracovních oddílech a celé jeho jmění propadlo ve prospěch států. Šulc byl zproštěn obžaloby z jeho účasti ve Veřejné osvětové službě proto, že v ní neměl žádný politický vliv. Co se týkalo ilegálních letáků vyprodukovaných Šulcem v roce 1942, soud uznal, že jsou rusofilské, ale odporují socialistické soustavě Svazu sovětských socialistických republik. Soud se usnesl na tom, že během války Šulc podporoval a propagoval fašistické a nacistické hnutí. Antonín Šulc do svého trestu nastoupil neprodleně.³⁷⁰

Dne 13. listopadu 1946 dorazil Antonín Šulc do trestního ústavu ve Valdčicích. Dne 1. května 1950 byl Antonín Šulc pod trestaneckým číslem 3656 přemístěn do trestního ústavu Plzeň-Bory, o čemž informoval velitel ústavu ve Valdčicích poručík Ludvík. Dne 28. ledna 1951 byl Antonín Šulc přemístěn k oddílu SVS Praha, krajská soudní věznice. Dne 27. března 1951 jednala komise pro podmíněné propuštění u krajského soudu v Plzni o podmíněném propuštění Antonína Šulce na svobodu. Komise v čele s předsedou JUDr. Františkem Titmanem se usnesla, že Antonín Šulc propuštěn nebude, což navrhl krajský prokurátor Dr. Vancl a veřejní činitelé s ním souhlasili. Ve vazbě však měl Antonín Šulc velmi dobrou pracovní morálku a měl číst současnou politickou literaturu, pročež komise pro podmíněné propuštění doufala, že se v dalším výkonu trestu převychová a jeho poměr k lidově-demokratickému zřízení se stane kladným, zároveň ale konstatoval, že v současné době tomu tak není, pročež by jeho propuštěním byla ohrožena bezpečnost státu a nebyla by zde záruka toho, že se stane platným členem socialistické společnosti. Komise však v závěru přiznávala, že pakliže se Šulc bude i nadále chovat ukázněně a bude-li svědomitě pracovat, pak z něj po propuštění může být řádný pracující člověk a jistou naději na budoucí podmíněné propuštění má.³⁷¹

³⁶⁹ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 101–102.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 104–107.

³⁷¹ Tamtéž, s. 108–114.

Podobná situace se odehrála 23. října 1952 v Praze, komise pro podmíněné propuštění při zdejších krajském soudu znovu rozhodla o tom, že Antonína Šulce nepropustí. Znovu sice bylo konstatováno, že se Antonín Šulc v trestu dobře chová a řádně pracuje, nicméně podmínky k jeho propuštění příznivé nebyly. Komise konstatovala, že Šulc svým jednáním, propagací fašismu, pracoval přímo proti kořenům státu, takže dosud vykonaný trest nemohl splnit své poslání natolik, aby Šulce převychoval v řádného pracujícího člověka. Dne 7. května 1953 se pak jednalo o tom, že by Šulc mohl dostat individuální amnestii, kterou vyhlásil prezident Zápotocký. Opět bylo podáno hlášení o tom, že Šulc má ukázněné chování, přičemž měl být uzavřený do sebe. Zaměstnan byl ve stavební výrobě, pracoval na různých stavbách jako zedník, přičemž jeho pracovní výkon byl posouzen jako průměrný. Individuální amnestii však neobdržel a na začátku roku 1954 byl přesunut do věznice na Mírově.³⁷²

Šulc podle všeho své věznění přežil a po deseti letech byl propuštěn na svobodu. Tu si však dlouho neudržel. Dne 8. září 1958 byl rozhodnutím vyšetřovacího odboru či soudu odsouzen k dalším třem letům vězení.³⁷³

9.7. Osudy další fašistů kolem Antonína Šulce

Antonín Šulc neskončil před mimořádným lidovým soudem v Hradci Králové sám. Před justicí stanul také Bohuslav Pohl, představitel Vlajky v tomto městě, jenž se se Šulcem dostal do sporů v době, kdy byl Šulc okresním vedoucím VOS, v němž Pohl působil jako obvodní pověřenec, pod něhož spadalo 26 soudních okresů. Pohl byl stejně jako Šulc stoupencem Národní obce fašistický během první republiky. Hitlerovo Německo vnímal jako ochránce evropských kulturních hodnot. Během druhé světové války měl více funkcí, působil i v České pracovní frontě a byl rovněž velitelem záloh ve Svatoplukových gardách. Lidem v protektorátní době vyhrožoval Gestapem i koncentračními tábory. Předtím než mezi nimi došlo k rozkolu, pravidelně přispíval do Šulcova *Svědomy národa*. Oproti Šulcovi vyfasoval podstatně tvrdší, totiž doživotní trest.³⁷⁴

Pohlův nohsled Josef Neumann, který byl zástupcem Pohla ve funkci obvodního vedoucího VOS, se rovněž hlásil k nacistickým myšlenkám. Ve funkci okresního vedoucího

³⁷² SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 114–126.

³⁷³ Archiv bezpečnostních složek Praha, f. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy – Hradec Králové, Archivní protokoly vyšetřovacích svazků Krajské správy ministerstva vnitra Hradec Králové, č. 1-900, fol. 61.

³⁷⁴ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata, či spravedlnost?: mimořádné lidové soudy 1945-1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008, s. 241. ISBN 978-80-7260-206-3.

VOS Šulce nahradil. Problematicky vnímal svůj židovský původ. V Hradci Králové nakonec dostal trest na šest let těžkého žaláře.³⁷⁵

Šulcovým předchůdcem v pozici okresního vedoucího VOS byl František Kareš, úředník ze Dvora Králové nad Labem, jenž měl patřit do Národní obce fašistické již od roku 1924. V roce 1939 se stal jejím okresním náčelníkem a následně se přidal také k Vlajce. Pořádal antisemitské přednášky ve východních Čechách a zasloužil se o růst fašismu ve svém městě, kde byla silná základna fašistické strany. Ve Vlajce se propracoval na pozice okresního a následně i krajského vedoucího. Gestapu udal Ing. Ludvíka Živného za to, že pobuřoval protiněmeckými výroky. Ačkoliv Kareše odsoudil mimořádný lidový soud v Hradci Králové na dvacet let, byl tento fašista propuštěn z vězení rychleji než Šulc po amnestii v roce 1954.³⁷⁶

Velkým přítelem Antonína Šulce byl fotograf Josef Kahovec, který byl přívržencem méně významného moravského fašistického křídla. K Národní obci fašistické se hlásil již od roku 1927 a po okupaci se dostal do čela Národního tábora fašistického v Hradci Králové. Stejně jako Šulc chtěl táhnout společně s Němci do bojů o Těšínsko proti Polsku. Posléze se vrátil pod křídla Gajdy a stal se členem Národního souručenství. U soudu vyfasoval trest na osm let těžkého žaláře, podmíněně propuštěn byl v březnu 1951.³⁷⁷

³⁷⁵ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata, či spravedlnost?: mimořádné lidové soudy 1945-1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008, s. 241. ISBN 978-80-7260-206-3.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 242.

³⁷⁷ Tamtéž, 243–244.

10. Srovnání vývoje a rozsahu vlivu českého fašismu na Královéhradecku a Pardubicku v období první republiky

10.1. Vznik organizačních struktur Národní obce fašistické ve východních Čechách

Následující kapitola si klade za cíl porovnat vývoj a rozsah vlivu českého fašismu ve dvou oblastech východních Čech – na Královéhradecku a Pardubicku. Právě Pardubicko bylo pro český fašismus klíčovou oblastí, krajně pravicové hnutí zde získalo silný ohlas a řadu stoupců. Jeho porovnání se sousedním Královéhradeckem může přinést další zajímavosti o fašismu v obou těchto lokalitách. Pro porovnání bude užita práce Michala Bendy.³⁷⁸

Velký rozdíl nalezneme už u vzniku organizačních struktur Národní obce fašistické v těchto oblastech. Nejde přitom o diferenci časovou, obě lokality získaly své župní odbory Národní obce fašistické po polovině roku 1926, kdy se strana začala rozšiřovat do všech oblastí Čech, Moravy a Slezska. V Pardubicích však můžeme díky archivním pramenům přesně vysledovat vznik župního odboru fašistické strany, pro Hradec Králové tyto údaje chybí.³⁷⁹

Významnější je však personální složení obou těchto odborů. Zatímco v Hradci Králové vedl Národní obec fašistickou Bedřich Výborný, úředník ředitelství státních drah, který se do města přistěhoval teprve před pěti lety, v Pardubicích se do čela strany dostaly významné osobnosti, které reprezentovaly pozitivně nahlížené nacionalistické smýšlení. Tím se fašismu dostalo pozitivního nahlížení u širší pardubické veřejnosti, která jména legionáře MUDr. Bohumila Konopáska, okresního soudce Vojtěcha Vážného, architekta Václava Otakara Medka i dalšího legionáře MUDr. Františka Kučery dobře znala a všichni tyto muži se v městě těšili dobré pověsti, kterou tak přenesli i na Národní obec fašistickou.³⁸⁰

Velice důležité pro fungování Národní obce fašistické bylo získávání finančních prostředků, což byl v Hradci Králové obrovský problém prakticky po celou dobu existence strany. Směrem na jih od tohoto města byla tato potíž alespoň v počátcích existence organizačních struktur Národní obce fašistické poměrně záhy vyřešena, jelikož silné pozitivně nahlížené osobnosti Pardubic získaly pro Národní obec fašistickou nesmírně cenné sponzory,

³⁷⁸ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 127.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 127–129.

kteří se rekrutovali především z řad průmyslníků. Jedním z nich byl Ing. Josef Prokop, jenž sám vlastnil dobře prosperující strojírenskou firmu.³⁸¹

Že Pardubice budou pro Národní obec fašistickou významnou oblastí se ukázalo brzy poté, co se na začátku roku 1927 dostal do čela strany Radola Gajda. Generál Bohumil Konopásek využil jeho známosti s ním a už v neděli 6. března 1927 připravil krajský sjezd královéhradecké i pardubické župy do Pardubic, na nějž se dostavil i nový vůdce strany, jenž ráno tohoto dne přijel vlakem. V místním hotelu Zlatá štika pak přednesli předsedové Bohumil Konopásek i Bedřich Výborný slavnostní projevy za pardubickou, respektive královéhradeckou župu Národní obce fašistické. Výborný, jakožto představitel královéhradecké župy, měl pronést skvělou řeč, kterou účastníci několikrát narušili výkřiky, kterými Výbornému vyjadřovali souhlas. Přesto fakt, že se sjezd uskutečnil v Pardubicích jasně ukázal na to, které z východočeských měst je pro fašistickou stranu významnější.³⁸²

10.2. Úpadek Národní obce fašistické mezi léty 1928–1929 ve východních Čechách

Úpadek strany mezi léty 1928–1929 byl celorepublikový, v podstatě všechny místní organizace se dostaly do velké krize a reálně hrozil jejich zánik. Královéhradecká Národní obec fašistická se v tomto období vyznačovala v podstatě nulovou aktivitou. V Pardubicích prošla strana změnou vedení, když byl Bohumil Konopásek sesazen ze své pozice v Direktoriu Národní obce fašistické, což vyvolalo jeho rezignaci na post čelního představitele strany v Pardubicích. Oba jeho dřívější posty zaujal soudce Vojtěch Vážný, jehož lze při minimální aktivitě královéhradecké fašistické župy označit za hlavní postavu českého fašismu ve východních Čechách na konci 20. let 20. století.³⁸³

Zatímco v Hradci Králové český fašismus v roce 1929 doslova mlčel, v Pardubicích se pouze zmenšil jeho rozsah, od veřejných schůzí se přešlo ke schůzím důvěrným, které čítaly podstatně menší počet diskutujících a rovněž byly méně finančně nákladné. V tomto pro Národní obec fašistickou kritickém období se tak dobře porovnávají síly obou jednot, z nichž jako silnější vychází jednota pardubická.³⁸⁴

³⁸¹ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 129.

³⁸² Tamtéž, s. 131–132.

³⁸³ Tamtéž, s. 143.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 144.

10.3. Oživení Národní obce fašistické v roce 1930 a její rozmach do Židenického puče ve východních Čechách

Nastupující hospodářská krize přinesla oživení Národní obce fašistické, jejímuž radikálnímu smýšlení se opět dostalo sluchu. Novým hlavním tématem se pro stranu stala ještě větší nutnost ochrany národa, zejména před jeho úhlavními nepřáteli – Němci.

K oživení Národní obce fašistické došlo i v obou sledovaných oblastech. Gajda obě města v roce 1930 navštívil při různých akcích, které strana pořádala buď sama nebo ve spolupráci s dalšími organizacemi. V Pardubicích dokázal Vojtěch Vážný stranu opět nastartovat a jeho význam ve straně rostl. V Hradci Králové se do čela dostal mimo další také Josef Klíma, přesto je vidět, že představitelé pardubické Národní obce fašistické měli ve straně v této době silnější pozici. Nejen soudce Vojtěch Vážný, ale také další představitelé pardubické oblasti často působili jako hlavní řečníci na schůzích, které se pořádaly v Hradci Králové či městech a obcích spadajících do regionu tohoto města. Za další postavy představující hlavní osobnosti v čele pardubické Národní obce fašistické můžeme jmenovat MUDr. Františka Novotného z Chrudimi či soudce Nápravníka z Pardubic.³⁸⁵

Zatímco v Hradci Králové v této době nestály v čele Národní obce fašistické významnější osobnosti, pardubické vedení zůstávalo beze změn a udržovalo si značnou popularitu u veřejnosti i u vedení strany, pročež nadále působil jak na Pardubicku, tak také na Královéhradecku. Až v roce 1931 vystupuje v Hradci Králové do popředí krajský tajemník Národní obce fašistické Jaroslav Zahradník a začíná tvořit jistou protiváhu vůči Vážnému a dalším čelním představitelům strany z Pardubicka.

Dalším nesporným důkazem o významu Pardubic v rámci Národní obce fašistické se stal červencový sjezd strany z roku 1931, který uspořádal Vojtěch Vážný. Vážný jím chtěl především posílit svou pozici před blížícími se komunálními volbami v roce 1932 a svou vlastní pozici ve straně. Tím, že se sjezd odehrál i přes úřední zákaz, stoupl Vážný v očích Gajdy (ačkoliv se krátce před začátkem sjezdu chytře vzdal jeho organizace, aby nemohl být za jeho organizaci trestně stíhán) a Národní obec fašistická ve východních Čechách posílila. Královéhradeckým fašistům se akci takového rozsahu nikdy uspořádat nepodařilo, ačkoliv

³⁸⁵ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 152.

jistý význam a určitý ohlas vzbudil průvod, který zorganizovali v Třebechovicích pod Orebem.³⁸⁶

Pardubičtí fašisté uspořádali v polovině roku 1931 další zajímavou akci. Vydali se z Pardubic na Kunětickou horu na koních, přičemž se akce účastnil také Gajda, který jel v uniformě generála československých legií. Fašisté jeli na Kunětickou horu v převlečení za husitské bojovníky, někteří z nich měli být dokonce vyzbrojeni palcáty. Šlo jim o to, aby tak propojili svou stranu s významnými okamžiky české historie a získali sympatie dalších voličů. S průvodem měla údajně jet i kopie svatováclavské koruny a říká se, že Gajda byl na Kunětické hoře korunován českým králem. Královéhradečtí fašisté podobnou akci nikdy neuspořádali.³⁸⁷

Rozdílný úspěch zaznamenaly obě jednoty také ve vydávání jejich vlastního tiskového orgánu. Zatímco pardubickým fašistům se tento záměr podařilo realizovat už v listopadu roku 1931, kdy začaly vycházet jejich *České směry*, které založil sám okresní soudce Vojtěch Vážený, královéhradečtí stoupenci Národní obce fašistické s tímto úkolem dlouho otáleli, přispívali sice do centrálních tiskovin strany, ale regionální tiskový orgán jim dlouho chyběl. Za první z nich lze považovat až *Národní obrannou frontu* Jaroslava Zahradníka, která začala vycházet po polovině roku 1933.³⁸⁸

Co se týče schůzí, které Národní obec fašistická na Královéhradecku a Pardubicka pořádala v průběhu roku 1932, lze je považovat za podobné. Na obou nadále vystupoval soudce Vojtěch Vážený, pakliže se jednalo o schůze důvěrné, obvykle při nich klid a pořádek narušen nebyl, jakmile se však schůzí mohli účastnit i příslušníci dalších politických stran, vyvěraly problémy, které začínaly u slovních přestřelek a končily u násilných fyzických útoků na představitele Národní obce fašistické, nejčastěji právě na soudce Vojtěcha Váženého, který byl fyzicky napaden jak v Pardubicích, tak i v Hradci Králové. Nejčastějším protivníkem fašistů byli pochopitelně komunisté a zastánci dalších socialistických stran.³⁸⁹

Vůdčí osobnost Národní obce fašistické Radola Gajda se po svém propuštění z vězení v roce 1932 brzy vydal znovu do Pardubic, kde byl na jednom večírku slavnostně přivítán, a to i hlavními představiteli pardubických představitelů strany – Vojtěchem Váženým a Františkem Novotným. Večírek se odehrál na začátku dubna 1932, na Královéhradecko se

³⁸⁶ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 201, s. 158–186.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 186–187.

³⁸⁸ Tamtéž, s. 187.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 196–199.

Gajda dostal až v červnu tohoto roku, kdy se zúčastnil slavnostního průvodu v Třebechovicích pod Orebem. I z tohoto jasně vyplývá, která jednota měla k vůdci své strany podstatně blíže a která hrála až druhé housle.³⁹⁰ Chvíli se dokonce spekulovalo o tom, že se Gajda dokonce do Pardubic natrvalo přestěhuje, aby byl lépe chráněn před policejními agenty.³⁹¹

Tuto příznivou atmosféru dokázali pardubičtí fašisté přetavit v úspěch v obecních volbách ze závěru února 1932. V těchto volbách dokázali obsadit pro fašisty skvělé čtvrté místo za sociálními demokraty, národními socialisty a národními demokraty. Na pardubickou radnici mohli dosadit hned dva zástupce (Vojtěch Vážný a Václav Otakar Medek) do čtrnáctičlenné městské rady.³⁹² Ačkoliv to bylo z jejich strany vše, jelikož se později v zastupitelstvu dostali do izolace a na chod města neměli žádný podíl, jejich úspěch předčí výsledky jejich královéhradeckých kolegů.³⁹³ Ti v roce 1927 nekandidovali do obecních voleb na rozkaz Gajdy vůbec. V dalších obecních volbách, které proběhly až roku 1935 pak neuspěli i díky tomu, že se od Národní obce fašistické odtrhl Antonín Šulc a jeho skupina královéhradeckých fašistů. Ani jedna ze stran žádný mandát na královéhradecké radnici nezískala a žádného volebního úspěchu tak nedocílila.³⁹⁴ Důležité je si však také uvědomit, že Hradec Králové v této době ještě nebyl propojen se svými jednotlivými předměstími. Obecní volby konané na Pražském Předměstí a Slezském Předměstí u Hradce Králové v půli června roku 1932 přinesly pro fašisty dílčí úspěch, když na Pražském Předměstí získali 223 hlasů a 2 mandáty a na Slezském Předměstí 95 hlasů a 1 mandát. Lze tak tvrdit, že hlavní příčinou neúspěchu královéhradeckých českých fašistů v obecních volbách bylo jejich špatné načasování. Jinak řečeno královéhradečtí fašisté se na radnici nedostali z toho důvodu, že volby do městského zastupitelstva pro ně proběhly příliš pozdě, tedy v okamžiku, kdy už hospodářská krize odeznívala a společnost již nedopřávala tolik sluchu radikálním proudům.³⁹⁵

Po polovině roku 1932 dochází v obou lokalitách k jisté krizi Národní obce fašistické. Na Pardubicku je tato krize vyvolána rozkolem uvnitř strany, častým vylučováním členů či jejich dobrovolným vystupováním z řad strany. Na Královéhradecku citelně ubylo veškeré fašistické činnosti, a to včetně pořádání schůzí. Vůdce strany Radola Gajda na to reagoval

³⁹⁰ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 209.

³⁹¹ Tamtéž, s. 209–210.

³⁹² Tamtéž, s. 205 a 209.

³⁹³ Tamtéž, s. 216.

³⁹⁴ *Rozhledy*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1935, roč. 17 č. 49, s. 1.

³⁹⁵ *Rozhledy*. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové, 1932, roč. 14 č. 25, s. 2.

tím, že spojil samostatné župy Hradec Králové a Pardubice do jediné východočeské župy, v jejímž čele stanul hlavní představitel strany z Chrudimi MUDr. František Novotný. Místa župních náčelníků obsadil v Hradci Králové Karel Horyna a v Pardubicích Vojtěch Vážný. Jmenování chrudimského fašisty Novotného do čela župy znamenalo další vítězství pardubické jednoty nad královéhradeckou.³⁹⁶

10.4. Český fašismus ve východních Čechách po Židenickém puči

Krátce po Židenickém puči se jednoty v obou oblastech dostaly do obrovského útlumu, jelikož proti Národní obci fašistické tvrdě vystoupily všechny ostatní politické strany, které její pokus o puč tvrdě odsoudily, vedení partaje usoudilo, že vystupování i korespondence musí být odteď minimální a co nejméně štvavá vůči politickým konkurentům, aby strana vůbec mohla zachovat svou existenci.

V pardubické župě následně začal probíhat boj mezi chrudimskou skupinou Františka Novotného a pardubickou skupinou Vojtěcha Vážného, který byl kvůli Židenickému puči u výslechu v Brně, kde byl následně zatčen na dobu přibližně dvou měsíců. Toho Novotný využil a sám se ve straně i regionu začal výrazněji prosazovat, což se mu dařilo. Vážný se sice následně vrátil z brněnského vězení, ale svou pevnou pozici v čele pardubické župy už nikdy zpět nezískal a jeho pozici přebral právě Novotný. V královéhradecké župě se boj mezi jednotlivými členy neodehrával. V čele stáli krajský tajemník Jaroslav Zahradník a župní náčelník Karel Horyna, kteří dokázali spolupracovat. Královéhradečtí v tuto chvíli chtěli převzít vedoucí postavení ve východočeské župě, pročež ve svém tisku uveřejnili zprávu o I. sněmu strany v Hradci Králové, na němž měla být přijata i rezoluce. Tato informace však byla nepravdivá, v Hradci Králové se pouze odehrál oběd s vůdcem strany generálem Gajdou, kterého se účastnili i Zahradník a Horyna s několika dalšími stoupenci strany, rezoluci však žádnou nepřijali.³⁹⁷

Na začátku roku 1934 lze v obou oblastech sledovat stejný trend, snahu o vytvoření velkého nacionalistického hnutí, které měla zaštitit Národní fronta vedená prof. Františkem Marešem. V samotné Národní obci fašistické byla oslabena pozice Gajdy na úkor generála Bohumila Konopáska a další pravomoci se přesunuly na krajské a okresní organizace, takže lze mluvit o jisté decentralizaci strany a posílení pravomocí místních jednot, což jak

³⁹⁶ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 221.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 225–231.

pardubická, tak hradecká jednota s povděkem přijala, stejně jako samotné začlenění do Národní fronty.³⁹⁸

Gajda však pozici místopředsedy Národní fronty za prof. Marešem nepovažoval za dostatečně důležitou, jinými slovy lze říci, že jeho osobní politické ambice jí byly silně neuspokojeny, a tak se nakonec rozhodl, že Národní obec fašistická zlikvidována nebude a opět se osamostatní vystoupením z Národní fronty. Tímto rozhodnutím však proti sobě ještě navýšil počty jeho odpůrců uvnitř Národní obce fašistické, kteří z ní po jejím odtržení od Národní fronty vystoupili, zůstali věrní Národní frontě a Gajdovu stranu tak značně oslabili. V Hradci Králové tak učinil například Antonín Šulc či Jaroslav Zahradník, v Pardubicích reagovali stejným způsobem všichni tři čelní představitelé strany – Vojtěch Vážný, Bohumil Konopásek i MUDr. František Novotný. Národní obec fašistická se ve východních Čechách ocitla ve velké krizi.³⁹⁹

10.5. Český fašismus ve východních Čechách po roce 1934

Parlamentní i komunální (pouze pro Hradec Králové) volby v letech 1935 znamenaly pro Národní obec fašistickou v Pardubicích i v Hradci Králové velký neúspěch a ústup ze scény. Na Pardubicku byla Gajdova strana poražena i Národní frontou, pro kterou bývalí čelní představitelé českého fašismu získali hlasy svých voličů, kteří dříve volili stranu fašistickou. V obou oblastech lze od roku 1935 dohledat obrovské finanční potíže Národní obce fašistické, které znamenaly v podstatě zastavení politického života této strany ve východních Čechách. Aby strana nemusela ve východních Čechách platit dvě župní kanceláře, byla v Pardubicích zřízena tzv. župní centrála pro celé východní Čechy. Tento krok Národní obec fašistická učinila ve snaze ušetřit nějaké finance, ale ani tím se jí nepovedlo ušetřit dost peněz na fungování této kanceláře, jež by ve východních Čechách kontrolovala chod strany.⁴⁰⁰

Rok 1936 jen prohloubil krizi fašistické strany v obou oblastech. V Národní obci fašistické došlo k dalšímu štěpení a v Hradci Králové i v Pardubicích vstoupilo několik členů do řad nově vzniklých organizací. V Hradci Králové se mělo jednat o Sociální hnutí fašistické, v Pardubicích o Slovanskou obec fašistickou (ta vznikla o něco později na počátku roku 1937). Nadále měla pokračovat také hluboká finanční krize partaje, která značným způsobem limitovala její činnost. Rok 1937 v podstatě nepřinesl významnější změnu,

³⁹⁸ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 232–233.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 234–235.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 238–239.

odstředivé síly naopak nabraly na Pardubicku ještě větší váhu, když byl Gajda obviněn ze zneužívání stranických financí k osobnímu prospěchu. Konference, která se v Pardubicích uskutečnila v březnu roku 1937, měla za výsledek usnesení, které požadovalo, aby Gajda rezignoval na všechny funkce v Národní obci fašistické.⁴⁰¹

V roce 1938 došlo k jistému oživení strany. V okamžiku, kdy byla samotná existence československého státu v nejvyšším ohrožení se Národní obec fašistická na rozdíl od dalších nacionalistických organizací postavila naprosto tvrdě proti možné německé expanzi do nitra Československé republiky. Gajda vyjádřil podporu Benešovi s podmínkou, že bude bránit a zastávat zájmy národa. V obou regionech se uskutečnilo několik schůzí a srazů Národní obce fašistické, na nichž často vystupoval i Gajda, který deklaroval, že on i jeho strana musí být připraveni hájit československý stát proti jakémukoliv agresorovi.⁴⁰² V Pardubicích se následně stihly odehrát ještě komunální volby, které však pouze potvrdily úpadek fašistického hnutí v této oblasti, když Národní obec fašistická zaznamenala nejhorší volební výsledek ve své historii a nezískala ani jeden mandát v městském zastupitelstvu, čímž se dostala na stejnou úroveň jako fašisté na Královéhradecku.⁴⁰³

10.6. Závěrečné zhodnocení vývoje českého fašismu na Královéhradecku a Pardubicku v období první republiky

Český fašismus si dokázal na Královéhradecku i Pardubicku vydobýt jistou pozici a prosadil se i do obou hlavních metropolí východních Čech. Co se týče vývoje fašismu v obou lokalitách, lze konstatovat, že nejsou mezi oběma městy nějaké významnější rozdíly. Národní obec fašistická své organizační struktury v obou městech zřídila v roce 1926 a etablovala se v nich během roku 1927. Obě místní jednoty pak značně oslabily v letech 1928–1929.

K největšímu rozmachu Národní obce fašistické dochází v obou lokalitách na počátku třicátých let, konkrétně mezi léty 1930–1932. Obě jednoty v této době pořádají velké množství schůzí a dalších akcí, zapisují se do povědomí obyvatel východních Čech. Tento rozkvět následuje pád, který lze zaznamenat snad už po polovině roku 1932. Smrtící ranou mu pak je nezdařený Židenický puč, po němž strana v obou lokalitách ztrácí na přitažlivosti a je ochuzena o řadu členů. Pardubičtí fašisté navíc začínají bojovat mezi sebou navzájem, Královéhradečtí nemohou učinit totéž jen proto, že jich je příliš málo.

⁴⁰¹ BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014, s. 240–241.

⁴⁰² Tamtéž, s. 242–243.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 243.

Rok 1934 a vznik Národní fronty je další tvrdou ránou pro samotné fašistické hnutí, které přichází o své elity, které v obou lokalitách již nehodlají nadále následovat generála Gajdu, proti němuž se staví na odpor a zůstávají členy Národní fronty pod vedením prof. Františka Mareše. Český fašismus tak ztrácí ve východních Čechách své nejsilnější osobnosti i řadu stoupenců.

Volby v roce 1935 tento fakt pouze potvrdily a vnesly do řad českých fašistů ještě více skepticismu, který zvýšil obrovský nedostatek financí v obou městských jednotách. Rok 1936 přinesl další štěpení Národní obce fašistické do dalších menších uskupení. Krize vyvrcholila roku 1937, kdy fašisté na pardubické konferenci volali po odchodu Gajdy ze strany. Rok 1938 přinesl jisté oživení partaje v tom smyslu, že Národní obec fašistická začala vystupovat jako ochránce československého státu, na což jeho obyvatelé v této době největšího ohrožení republiky slyšeli. Národní obec fašistická však ani přes tento kladný jev nedokázala ani částečně obnovit svou sílu z počátku třicátých let ani v jednom z východočeských měst.

10.7. Závěrečné zhodnocení rozsahu vlivu českého fašismu na Královéhradecku a Pardubicku v období první republiky

Pokud se zaměříme na hodnocení rozsahu fašistického vlivu v obou lokalitách, najdeme značné odlišnosti. Nutno konstatovat, že rozsah vlivu pardubického fašismu byl mnohem větší než rozsah vlivu fašismu královéhradeckého. Tento rozdíl lze vysledovat už od samého vzniku obou jednot, kdy v Pardubicích reprezentovaly český fašismus významné a veřejností vážené osobnosti, zatímco v Hradci Králové tomu tak nebylo. Ruku v ruce s tímto faktem šel další důležitý aspekt – finanční. Významné osobnosti z Pardubicka dokázaly pro český fašismus ve svém městě získat finanční prostředky, což se na Královéhradecku příliš nedařilo. Dalším důležitým faktem byla úzká vazba představitelů pardubického fašismu na hlavu Národní obce fašistické, jejího vůdce generála Gajdu, se kterým se řada pardubických českých fašistů znala již z první světové války.

Z těchto příčin se v Pardubicích na začátku roku 1927 objevil Gajda při příležitosti krajského sjezdu, zatímco do Hradce Králové zavítal až podstatně později. Během krize českého fašismu mezi léty 1928–1929 byla aktivita pardubické fašistické jednoty jednoznačně vyšší než aktivita jednoty královéhradecké.

Převaha pardubických českých fašistů je pak jasně vidět na začátku třicátých let, kdy se strana dostává na svůj pomyslný vrchol. Na Královéhradecku často promlouvají pardubičtí fašističtí představitelé, jejichž význam pro stranu je mnohem vyšší než význam čelních

královéhradeckých fašistů. Rovněž lze mluvit o tom, že pardubičtí fašističtí představitelé ve straně vydrželi i po krizi během let 1928–1929, zatímco královéhradečtí fašisté museli hledat představitele nové.

Pardubičtí fašističtí představitelé také dokázali uspořádat akce, které zvýšily popularitu jejich strany, ať už šlo o sjezd strany a průvod městem či jízdu z Pardubic na Kunětickou horu. Královéhradečtí fašisté takovou akci nikdy neuspořádali, podařilo se jim uspořádat jen početně menší průvod v Třebechovicích pod Orebem. Svůj regionální tisk také začali vydávat až o dva roky později než jejich kolegové z Pardubic, kteří ho přivedli na světlo světa již v roce 1931.

Dalším dokladem většího významu Pardubicka pro český fašismus je fakt, že Gajda po svém propuštění z vězení v roce 1932 ihned do Pardubic zamířil a spekulovalo se dokonce o tom, že zde bude bydlet. Královéhradečtí fašisté si na návštěvu jejich vůdce museli počkat podstatně déle.

Asi největším dokladem většího rozsahu vlivu pardubických fašistů je pak jejich úspěch v komunálních volbách roku 1932, kdy se dostali do městské rady. Královéhradeckým se to nikdy nepodařilo, ačkoliv je nutno dodat, že komunální volby se v Hradci Králové konaly pro fašisty v méně příhodnou dobu, až v roce 1935, tedy po Židenickém puči, poklesu hospodářské krize a také poté, co se strana rozštěpila po sloučení a následném odloučení od Národní fronty, jíž zůstal v Hradci Králové věrný Antonín Šulc, který pak po zániku Národní fronty řídil v tomto městě menší skupinu českých fašistů sám a vedl ji i do obecních voleb jako soupeře Národní obce fašistické. V Pardubicích krom pozdějšího boje s vedením ústředí Národní obce fašistické (1934) probíhal také ještě boj vnitřní mezi chrudimskou skupinou Novotného a pardubickou skupinou Vážného.

Rok 1934 znamenal podstatné snížení vlivu pardubického fašismu, když Novotný, Vážný i Konopásek opustili Národní obec fašistickou a společně s nimi odešly i finance, které do strany proudily. Rozsah vlivu mezi oběma jednotami se tedy po roce 1934 značně snížil, pakliže nelze říci, že zcela zmizel. Přesto si pardubická jednota zachovala jakési přední postavení, když v ní byla v roce 1935 zřízena župní centrála pro celé východní Čechy. Český fašismus se v roce 1935 dostal do hluboké krize a obě jednoty už pak měly vliv na obyvatele svých oblastí velmi nepatrný až do zániku první republiky, takže lze jen těžko hovořit o tom, že by v jedné či druhé lokalitě byl rozsah fašistického vlivu větší či menší.

11. Závěr

Pojmy českého fašismu, německého nacionálního socialismu, nacismu či italského fašismu rezonují v domácí i zahraniční historiografii dodnes velmi často. Přitom už jen definovat základní pojem fašismus činí stále velké potíže a žádná jeho všeobecně přijímaná definice dosud nespátřila světlo světa. V první kapitole byl učiněn pokus o nastínění základních prvků, které by tato definice měla nést. Přitom začíná být zcela zřejmý fakt, že definovat fašismus jen stručně a jednoduše nejspíš nelze. Příkladem toho může být i poněkud omezená marxistická definice fašismu, jenž si všímala pouze jistých prvků a jiné zcela přehlížela, takže nedokázala vystihnout fašismus v celé jeho šířce. Lze se domnívat, že nejbliže k samotné definici fašismu se dostal Noël O'Sullivan, jenž fašismus vidí jako opak omezeného politického stylu, který se uplatnil v době před první světovou válkou. Tento postup mu umožnil definovat typické znaky fašismu a jejich porozumění. Po analýze těchto znaků také nutně musíme dojít k závěru, že fašismus není jakákoliv moderní diktatura, což si dřívější historiografie zcela neuvědomovala.

Popis vzniku, růstu, různých příkladů i pádu fašismu společně s popisem průběhu vzniku českého fašismu následně umožnil vymezit charakteristické rysy pro celosvětový i český fašismus, který se minimálně ve svých počátcích silně inspiroval fašismem italským. Přesto se od něj v některých aspektech zásadně lišil. Srovnání českého fašismu s jeho zahraničními představiteli a definování charakteristických rysů českého fašismu napomohlo k lehčímu uchopení následujících kapitol, v nichž je pohled zaostřen na český fašismus na Královéhradecku.

Český fašismus společně s extremistickým nacionalismem dal v průběhu dvacátých let 20. století vzniknout určité specifické součásti politické scény v Československu. Příčiny ustanovení českých fašistických hnutí můžeme vidět v zásadních změnách v prostoru střední Evropy po první světové válce. Fašistické organizace krátce po svém ustanovení vykrytalizovaly v ochránce československých národních zájmů. Jako své hlavní ideové nepřátele viděly ty politické organizace, které podporovaly internacionalismus. Úhlavním nepřítelem fašistů tak byly strany socialistické, především pak komunisté. Za hranicemi vnímali fašisté jako úhlavního nepřítele bolševické Rusko (později Svaz sovětských socialistických republik) a také Německo, které představovalo nepřítele zahraničního i domácího kvůli silné německé menšině žijící v Československu. Podobným domácím nepřítelem v menší míře pak bylo také Maďarsko. Sílení antisemitismu jinak v českém

fašismu propuká až na přelomu mezi pádem první a vznikem druhé Československé republiky.

Na svém startu v první polovině dvacátých let 20. století české fašistické organizace postrádaly jednotu, když byly rozděleny na několik hnutí, která společně pozvolna začínala více spolupracovat. Tato hnutí byla definována velmi silným nacionalismem a můžeme je vnímat jako protofašistická. Fašistické hnutí, které by působilo v širším měřítku Československé republiky, vzniklo až krátce po polovině dvacátých let 20. století. Ustanovením Národní obce fašistické vznikla politická partaj, která měla za úkol sjednotit příznivce extremistického nacionalismu a českého fašismu. Se znalostí následného vývoje lze konstatovat, že ačkoliv Národní obec fašistická byla nejsilnějším představitelem českého fašismu i extremistického nacionalismu v Československu, nedokázala pod sebe tuto část politického spektra pojmout celou. Boj uvnitř organizací jako i boj mezi fašistickými a extremisticky nacionalistickými organizacemi, pravidelný vznik a opětovný krach nových hnutí vnesl do fašistických a extremisticky nacionalistických stran nepořádek, jenž odrazil potencionální stoupence i voliče. Český fašismus tak nedokázal ze svého hnutí vytvořit masovou organizaci, která by měla podstatně větší příležitost k uchopení moci.

K nějakému většímu zdaru nepomohla českým fašistům ani osobnost generála Radoly Gajdy, který stanul v čele českého fašistického hnutí na počátku roku 1927. Gajda nedokázal zcela naplnit potenciál hrdinného velitele legií, jenž byl kolem něj v půli 20. let vytvářen jeho stoupenci. Nezvzládl v sobě probudit vlastnosti nutné pro úspěšného politika, jeho povaha dobrodruha mu spíše uškodila než naopak. Neschopnost udělat minimální ústupky či uzavřít kompromis s jeho vlastními lidmi vedla ke zrodu dalších fašistických organizací, které sílu Národní obce fašistické značně oslabovaly. Gajda tak v Čechách neuspěl tam, kde v Itálii uspěl Mussolini či v Německu Hitler, kteří si vybuodovali v čele svých hnutí neotřesitelnou pozici.

Za důvod selhání lze také považovat jistý rozkol mezi záměrem hnutí a prostředky, které k naplnění tohoto záměru strana používala. Jde o touhu instalovat nedemokratický režim za užití demokratických prostředků. Ač se jinde v Evropě tato možnost ukázala jako možná, v Československu během existence první republiky nenastala situace, kdy by to možné bylo. Samotná existence demokratické Československé republiky byla širokou veřejností v Československu vnímána kladně, pročež případ nedemokratického převratu, který by veřejnost vnímala kladně, neexistoval. Čeští fašisté se tak mohli snažit pouze o získání určité části moci za respektování demokratických principů, což pro fašistické hnutí nebylo právě

vhodné. Čeští fašisté, kteří na svých schůzích kritizovali republiku v maximálním možném měřítku, se jí tak paradoxně museli také podříditi. Tím ale nelze zlehčovat či přehlížet fungování českých fašistů v politice československého státu. Pro Československou republiku vyznávající demokratické principy začínal být český fašismus určitým protivníkem během období velké hospodářské krize či během ohrožení její samotné existence. I tak ale nutno konstatovat, že český fašismus neměl během existence první republiky nikdy skutečnou příležitost na větší volební úspěch a sám se jinými prostředky o uchopení moci nepokusil. Židenický puč možná mohl buditi dojem nebezpečí pro jeho současníky. S odstupem však musíme jednoznačně konstatovat, že tato akce neměla nejmenší šanci na úspěch.

Za další příčinu selhání českého fašismu lze považovat neúspěšnou snahu napodobiti vzor z Itálie, který do své ideologie dokázal implementovat ideu historického úkolu, kterým mělo být obnovení antické říše římské. Tato idea byla italskou širokou veřejností většinou pozitivně nahlížena. V Československé republice ale taková idea zcela chyběla, vznikem československého státu byly potřeby jeho národa uspokojeny. Expanzivní politiku v tuto chvíli téměř nikdo nezastával.

Velkým problémem fašistických organizací byly také finance. Ať už šlo o Národní obec fašistickou či jakékoli jinou hnutí, platil jasně daný fakt, že přebytkem peněz nedisponovala žádná fašistická organizace. Na startu existence fašistických hnutí se sice na některých místech našli sponzoři, kteří fašistické organizace podporovali. S nástupem hospodářské krize a se vzrůstajícím počtem střetů fašistických organizací s úřady Československé republiky se však tito sponzoři českých fašistů zřekli. Finanční potíže přinesly velké hádky regionů s ústředím Národní obce fašistické v Praze. Gajda byl sám často obviňován z toho, že finance upotřebuje pro soukromé potřeby.

Další příčinou neúspěchu českého fašismu byl rozkol mezi jednotlivými členy Národní obce fašistické. Již od vzniku českých protofašistických organizací (Národní hnutí, Červenobílí) byla zřejmá jejich vnitřní nejednotnost. U převážného počtu jiných politických organizací lze definovat typickou sociální vrstvu či profesi, jež spojovala většinu členů partaje. Pro Národní obec fašistickou lze takového typického fašistu definovat jen těžko. Strana spojovala do jednoho celku občany z rozdílných sociálních vrstev i profesí. I proto se jí později nepodařilo udělat z partaje masovou stranu, která by nemusela potírat neustálé vnitřní problémy. Čeští fašisté se z těchto důvodů nedokázali chopiti ve státě moci a nezískali podporu větší části veřejnosti.

Navzdory těmto potížím se český fašismus a extremistický nacionalismus dokázal prosadit i v několika českých regionech. Vznik jednotlivých jednot byl většinou reakcí na ustanovení Národní obce fašistické. Její ústředí chtělo svá vlákna rozhodit do všech koutů Čech, ale tento úkol nebyl zcela naplněn. V Čechách můžeme dohledat regiony, v nichž fašisté měli pouze nepatrné zastoupení, v jiných si vedli podstatně lépe. Královéhradecko patřilo do regionů, v nichž bylo zastoupení fašistů větší, na samotný vrchol však nepatřilo. Mezi silnější regiony patřilo například Pardubicko, které se mohlo již ve svých začátcích opřít o silné osobnosti, jež byly na Pardubicku kladně nazírány, a které ve straně vydržely poměrně dlouhou dobu. Současně svému fašistickému regionálnímu hnutí dokázaly zajistit finanční podporu, která se královéhradeckým fašistům nedostávala.

Český fašismus lze na Královéhradecku vysledovat nejpozději od roku 1926, kdy vznikla místní jednota Národní obce fašistické, která brzy zakotvila svou organizační strukturu. Do jejího čela se záhy dostal Bedřich Výborný, který se stal předsedou královéhradecké župy Národní obce fašistické. Bedřich Výborný se tak stal hlavní osobou královéhradeckého českého fašismu dvacátých let. Na počátku třicátých let už ale v čele nebyl a na Královéhradecko začaly pronikat osoby ze silnější sousední pardubické župy, které byly významnými představiteli fašismu nejen pro východočeský region, ale pro fašistické hnutí v Čechách vůbec. Nejvýznamnějším z nich byl okresní soudce z Pardubic Vojtěch Vážný, který společně s Františkem Novotným z Chrudimi začal působit i na Královéhradecku, kde oba muži často vystupovali na důvěrných i veřejných schůzích.

Také díky jejich podpoře nabral královéhradecký český fašismus na počátku třicátých let opět na síle a období mezi léty 1930–1932 lze označit za dobu největšího rozmachu českého fašismu na Královéhradecku. Do popředí se kromě zmíněných osob z Pardubic dostal na Královéhradecku také Jaroslav Zahradník, krajský tajemník Národní obce fašistické z Hradce Králové. Po Židenickém puči z přelomu let 1932–1933 dochází k úpadku strany v celorepublikovém měřítku, přičemž Královéhradecko nebylo výjimkou. Další tvrdou ranou pro Gajdovu stranu byl vznik Národní fronty a následný rozchod s ní v roce 1934. Národní fronta sebrala královéhradeckému českému fašismu spoustu významných osobností včetně Antonína Šulce. Tyto dvě skutečnosti znamenaly v podstatě konec silného období strany na Královéhradecku.

Lze tak konstatovat, že vývoj fašistického hnutí na Královéhradecku se shodoval s vývojem celorepublikovým, ačkoliv lze vymezit určité specifické znaky Královéhradecka. V Hradci Králové rostl na konci 19. a počátku 20. století význam železniční dopravy, který

sebou přinášel také větší podíl dělníků v městě (samotní první fašisté na Královéhradecku byli pracovníci ředitelství státních drah, například Bedřich Výborný), kteří obzvlášť v krizových obdobích projevovali větší náklonnost k radikální politice, kterou reprezentovala také Národní obec fašistická. Nezanedbatelnou součástí obyvatelstva byli také legionáři a vojáci, kteří v první světové válce bojovali na straně Rakousko–Uherska. Legionáři inklinovali k fašistickému hnutí také kvůli jeho vůdci, generálovi Radolu Gajdovi, jenž legiím v první světové válce velel (například Antonín Šulc). Paradoxem se může jevit to, že právě přítomnost legionářů jako byl Antonín Šulc zasadila fašistickému hnutí na Královéhradecku tvrdou ránu, když se Šulc společně s velkou částí fašistů od Národní obce fašistické odtrhl a zůstal věrný Národní frontě. Po jejím rozpadu pak radši zvolil samostatné pokračování skupiny než opětovné sloučení s Národní obcí fašistickou. Královéhradecká Národní obec fašistická tak přišla o značnou část svého vlivu na obyvatelstvo regionu a svou sílu z počátku 30. let už nikdy neobnovila, ačkoliv se o to její další čelní představitelé, mezi něž patřil například Bohumil Kolísko, snažili.

Po pádu první i druhé republiky byli čeští fašisté společně s celou českou společností odříznuti od jakékoliv šance na ovlivňování politiky v Protektorátu Čechy a Morava. Mezi českými fašisty se našla řada kolaborantů, kteří spolupracovali s nacistickým režimem, nicméně označit české fašisty celoplošně za kolaboranty a zrádce určitě nelze. Národní obec fašistická po svém zániku v roce 1939, kdy vstoupila do Národního souručenství, v roce 1940 znovu obnovila svou činnost, tentokrát bez generála Gajdy v čele. Jejím hlavním úkolem bylo opět sjednotit všechny české fašisty do jedné strany.

Královéhradecký český fašismus měl více čelních představitelů, kteří se střídali během jednotlivých období. Tím hlavním se však stal Antonín Šulc, který vztah s vůdcem Národní obce fašistické Gajdou navázal už během působení v legiích za první světové války. Do nejvýznamnější české fašistické strany vstoupil roku 1931. Mezi léty 1933–1934 byl jmenován Gajdou do čela Národní fronty pro Královéhradecko. Šulc se následně vzepřel Gajdovu rozkazu a na sjezdu Národní fronty v Hradci Králové roku 1934 se Gajdovi otevřeně postavil s tím, že odmítl Národní frontu opustit. Společně s ním opustilo Národní obec fašistickou mnoho dřívějších královéhradeckých fašistů. Následně vedl Národní frontu až do jejího rozpadu roku 1935 a kandidoval s částí fašistů do obecních voleb v tomtéž roce. Nejpozději od roku 1937 vydával Šulc časopis *Epištoly*, které s přestávkami vycházely až do roku 1940, kdy je Šulc přejmenoval na časopis *Fašista*, který byl ústředním listem Národní obce fašistické pro celý Protektorát Čechy a Morava. Právě v roce 1940 se Šulc do Národní

obce fašistické vrátil, když se předtím sám snažil neúspěšně založit několik fašistických hnutí, která však narážela na odpor dalších fašistických organizací. Z vlastní vůle Šulc nabídl Národní obci fašistické místnost pro župní kancelář v Hradci Králové, přičemž ji následně sám vedl. Šulc též zasedal v ústředním výkonném výboru strany a také byl členem Fašistické Rady, nejvyššího výkonného orgánu strany. V roce 1942 byl Šulc z Národní obce fašistické vyloučen, jelikož se měl snažit o její likvidaci. Následně vykonával mezi léty 1942–1943 po dobu osmi měsíců funkci okresního vedoucího Veřejné osvětové služby. Na začátku května roku 1945 byl Šulc zatčen a 5. listopadu 1946 odsouzen na deset let žaláře. Během svého trestu se sice choval nanejvýš uspokojivě, ale dřívější propuštění mu to nepřineslo. Naopak byl roku 1958 odsouzen k dalším třem letům vězení. Hlavní představitel královéhradeckého českého fašismu tak strávil pod bedlivým dozorem nového režimu více než deset let ve vězení a o jakoukoliv možnost navázat na své dřívější počínání přišel.

Co se týče královéhradeckého fašistického tisku, můžeme konstatovat, že skutečně vycházel od roku 1933, kdy Jaroslav Zahradník začal vydávat časopis *Národní obranná fronta*, vydávání však bylo brzy zastaveno úřady, Zahradník se je snažil obejít založením rádoby nového časopisu – *Národní fronty*, ale úřady se oklamat nenechaly. Přes některé další pokusy, jakým byl třeba tisk Karla Freiberga *Národní Stráž*, se dostáváme k tisku Antonína Šulce – *Epištoly*. Ty neměly během první republiky velký ohlas ani počet čísel. Jejich význam však výrazně vzrostl za protektorátu Čechy a Morava, kdy je Šulc přejmenoval na časopis *Fašista*, který byl ústředním listem Národní obce fašistické pro celý protektorát Čechy a Morava.

Český fašismus pronikl na Královéhradecku také mezi mladé lidi. Dokladem toho jest seznam jmen členů studentské družiny Národní obce fašistické z dvacátých let. Nutno však konstatovat, že širší podporu u mladých lidí na Královéhradecku fašismus nenalezl. Extrémním se pak stal případ Jaroslava Kolína, který na královéhradeckém gymnáziu začal pro Národní obec fašistickou agitovat, za což byl ze školy vyloučen, proti čemuž fašisté pochopitelně vehementně protestovali, přičemž poukazovali na situaci na německých školách v Československu.

Královéhradeckým českým fašistům se nepodařilo uspořádat akci většího rozměru, která by měla větší význam pro fašismus v celostátním měřítku. Za jejich největší úspěch lze v tomto ohledu považovat uskutečnění průvodu v Třebechovicích pod Orebem z konce června roku 1932, kterého se zúčastnilo něco málo přes tisíc fašistů.

Královéhradečtí čeští fašisté měli poměrně smůlu, co se týče obecních voleb. Do obecních voleb z roku 1927 v Hradci Králové nezasáhli z rozkazu vůdce strany Radoly Gajdy. Další obecní volby se konaly až roku 1935, kdy situace pro fašisty už nebyla zdaleka tak příznivá jako na počátku třicátých let. Strana byla oslabena nezdarem po Židenickém puči, a především rozkolem uvnitř strany, který v Hradci Králové vyvrcholil tím, že při obecních volbách roku 1935 kandidovaly dvě fašistické strany. Krom Národní obce fašistické to byla skupina fašistů kolem Antonína Šulce. Strany obsadily ve volbách roku 1935 dvě poslední příčky a ani jedna z nich nedosadila na královéhradeckou radnici ani jednoho svého člena. Důležité je ale také upozornit na to, že Hradec Králové nebyl v této době ještě spojen se svými předměstími. Pražské Předměstí a Slezské Předměstí pořádala své obecní volby již v roce 1932 a fašisté v nich docílili dílčího úspěchu, když na radnici Pražského Předměstí získali dva mandáty a na Slezském Předměstí pak alespoň jeden. Přesto o větším vlivu českých fašistů na regionální královéhradeckou politiku mluvit nelze.

Vztahy mezi regionálním vedením královéhradeckých fašistů s fašistickým ústředím v Praze nebyly ideální, což dokládá časté střídání čelních představitelů královéhradecké Národní obce fašistické. Vůdce strany Gajda se snažil do regionálního vedení dosadit své lidi. Jedním z nich byl dozajista také Antonín Šulc, ale právě ten se Gajdovi vzepřel nejvíc, když se mu na sjezdu Národní fronty v Hradci Králové roku 1934 otevřeně postavil a zařídil tak velké oslabení Národní obce fašistické na Královéhradecku, když společně s ním setrvalo v Národní frontě mnoho dřívějších stoupců Gajdovy strany.

Královéhradecko bylo také regionem, v němž fašisté od svého vzniku dávali zřetelně najevo svou orientaci na Mussoliniho Itálii. Stejně tak zde lze vysledovat zvrát v jejich smýšlení po roce 1936 a vzniku osy Berlín–Řím. Na schůzi v Třebechovicích pod Orebem z října roku 1937 jasně zaznělo, že nepřitelem Národní obce fašistické už není pouze Hitler a Stalin, nýbrž také Mussolini a jeho Itálie.

Závěrem lze shrnout, že český fašismus a extremistický nacionalismus zaujal svou pozici na politické scéně zejména v období první Československé republiky a vytvořil tak prostor pro vyjádření názoru jisté části obyvatel Československa. Český fašismus zastupovala na politické scéně zejména Národní obec fašistická, která pro něj získala jisté místo na československé politické scéně. Nutno však zřetelně konstatovat, že nikdy nenabyl dostatek moci k tomu, aby byla možná jeho nadvláda nad celou Československou republikou či aby se na ní třeba jen výraznou měrou podílel. Během existence první Československé republiky

nenastala situace, kdy by okrajové části politického spektra získaly převahu nad jeho středem. Vhodné klima k nastolení vlády autoritativního režimu nenastalo.

Z předložené práce jasně vyplývá, že český fašismus na Královéhradecku napodobil celorepublikový vývoj fašistického hnutí s jistými specifickými rysy zdejšího regionu. Královéhradecko tvořilo jednu z důležitých bašt českého fašismu, ačkoliv dozajista nebylo tou nejdůležitější. Do chodu, byť jen regionální politiky nedokázali královéhradečtí čeští fašisté významněji promluvit také z toho důvodu, že se volby nekonaly v pro ně vhodnou dobu. Stěžejním úkolem předložené práce bylo vytvořit důkladnou regionální sondu, která by dokumentovala počínání zvoleného hnutí v regionu Královéhradecka. Zvolené téma bylo důkladně prozkoumáno a v úvodu položené dotazy byly zodpovězeny. Na práci je možno navázat v budoucnu probádáním dalších regionů, ve kterých fašismus získal větší podporu.

12. Resumé

Presented thesis speaks about the Czech fascism focusing on development in the Hradec Králové region, especially in the period of the first Czechoslovak Republic. Czech fascism was a part of political scenes in Czechoslovak Republic, which never had a power to influence the Czechoslovak policy. It also hadn't chance to be a part of Czechoslovakian government, because of its undemocratic thinking and extremist views.

The development of Czech fascism in the Hradec Králové region copied the development of Czech fascism in nationwide dimension with certain regional differences. The Czech fascism was born almost in the same time as Czechoslovak Republic. The primary fascist organizations were created in 1922. They were organizations like Red-white, National Movement and Czechoslovak fascist, which united in one of the strongest Czech fascist parties in 1926 – National Fascist Community. In this year was also established local unity in Hradec Králové.

At the beginning of the year 1927 was as the head of the party elected general Radola Gajda, military officer of the Czechoslovak legions from World War I, a man who had a big respect of legionaries who fought with him in this war. In 1927, the party didn't run in municipal elections. Between the years 1928–1929 the party got to a difficult situation and crisis. In crisis was also local unity of party in Hradec Králové, in whose head stood Bedřich Výborný, chairman party for the Hradec Králové region. He was the most important person in the party in the Hradec Králové region between the years 1926–1929.

At the beginning of the thirties major economic crisis came to Czechoslovak Republic, which made the party stronger. Czech fascism was at its peak between the years 1930–1932. Czech fascism in the Hradec Králové region was also at its peak between these years. In the head of the National Fascist Community in the Hradec Králové region stood Jaroslav Zahradník, secretary party for the Hradec Králové region.

Into running of the party began to interfere fascist from the neighbor Pardubice region, where was Czech fascism very strong. In the head of fascist from the Pardubice region was district judge Vojtěch Vážný, who often talked on the meetings of the party in Hradec Králové region with his colleagues, such as doctor František Novotný. The biggest action of Czech fascist from the Hradec Králové region was procession in the town Třebechovice pod Orebem, where general Gajda also was.

At the beginning of the year 1933 the party did an attempt to take power in Czechoslovak Republic. This attempt is known as Židenice putsch and it ended with a great failure, which meant great losses for the party. Party lost a lot of members and got to new crisis. This crisis escalated in 1934, when new man in the head of Czech fascist in the Hradec Králové region, Antonín Šulc, refused the order from general Gajda and remained with a large part of Czech fascist from the Hradec Králové region in the new party National front, into which before entered the National Fascist Community. Gajda had in the party National front second most important place, but for his ambitions it wasn't enough, so he made the decision of restoration of the National Fascist Community.

The National Fascist Community was in decline until the demise of the first Czechoslovak Republic in 1938. In 1938, it again slightly strengthened, when spoken about fight with Nazi Germany, but it's previous strength didn't renew.

In 1935 the National Fascist Community run in municipal elections in the Hradec Králové. But it wasn't the only fascist party, which run in municipal elections. Second fascist party, which run in elections, was group of fascists around Antonín Šulc. Both political parties ended in the last places and didn't get any mandate.

After the municipal elections in 1935, fascist movement in the Hradec Králové region was in great crisis, that has worsened over the years. In 1938, little improvement was achieved, but it didn't return to movement power from early thirties. In 1939, the National Fascist Community entered to party National Ensemble. The National Fascist Community restored its activities in 1940, but after the World War II its recovery was not allowed and functionaries of the National Fascist Community were jailed.

Antonín Šulc started to publish in 1937 the magazine Epistols, which he gave new name in 1940 – Fascist. The National Fascist Community restored its activities in the same year and magazine Fascist was it's magazine for the whole protectorate Bohemia and Moravia. Šulc also came back to the National Fascist Community and worked for it. He was appointed to the Executive Committee and to Fascist Council, the highest executive part of the party. In 1942, he was excluded from the National Fascist Community, because other fascist thought, that he wanted to destroy the party. Between the years 1942–1943, he worked as district leader Public Awareness Service. At the beginning of May 1945, he was arrested and in November 1946 convicted to ten years in prison. He wasn't released prematurely

although his behavior was good. In 1958, he was convicted again to another three years in prison.

13. Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

ABS Praha, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy – Hradec Králové.

SOA Zámorsk, fond Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948.

SOA Zámorsk, fond Národní obec fašistická – župní vedení Hradec Králové 1934-1938 (1939).

SOA Zámorsk, f. Vlajka – župní vedení Hradec Králové, sídlo Dvůr Králové nad Labem 1940-1943 (1946).

SOkA Hradec Králové, fond Národní obec fašistická – místní jednota Hradec Králové.

SOkA Hradec Králové, fond Národní obec fašistická – místní jednota Třebechovice pod Orebem.

SOkA Hradec Králové, fond Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945.

Literatura

BALOUN, Pavel. Vznik českého fašismu (1921–1926). In: *HOP. Historie–Otázky–Problémy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2010, č. 2, s. 63–83. ISSN: 1804–1132.

BENDA, Michal. *České fašistické hnutí v období první Československé republiky s důrazem na vývoj v pardubickém regionu*. Praha: Rigorózní práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, 2014.

CABADA, Ladislav. *Český stranický systém 1890-1939*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-696-7.

ČECHUROVÁ, Jana. *Česká politická pravice: mezi převratem a krizí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-264-2.

FARGAŠOVÁ, Eva. Nástin vývoje organizací českého fašistického hnutí v letech 1921–1929. In: *Sborník k dějinám 19. a 20. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1989, č. 11, s. 135–153. ISSN 0231-6153.

FROMM, Erich. *Strach ze svobody*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0615-6.

- GAJANOVÁ, Alena. *Dvojitá tvář: z historie předmnichovského fašismu*. Praha: Naše vojsko, 1962.
- GAJDA, Radola. *Moje paměti*. 4. vyd. Brno: Jota, 2008. ISBN 978-80-7217-584-0.
- GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Velké dějiny Zemí koruny české*. Praha: 2006. ISBN: 80-7185-582-0.
- GREGOROVIC, Miroslav. *Kapitoly o českém fašismu: fašismus jako měřítko politické dezorientace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-100-X.
- HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-137-3.
- JARCOVSKÁ, Lucie. *Odplata, či spravedlnost?: mimořádné lidové soudy 1945-1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3.
- KAPRAS, Jan. *Fašismus*. Praha: L. Mazáč, 1936.
- KELLY, David. *The Czech Fascist movement, 1922-1942*. New York: Distributed by Columbia University Press, 1995. ISBN 0-88033-327-8.
- KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-164-6.
- KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české XIII. (1918–1929)*. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-328-3.
- KLIMEK, Antonín a Petr HOFMAN. *Vítěz, který prohrál: generál Radola Gajda*. Praha: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-033-0.
- KOTLÁN, Pavel. *Fašismus a jeho česká podoba: národní obec fašistická 1926-1933 a fašismus současný*. Přerov: Šárka, 2001. ISBN 80-901755-8-9.
- KOVÁŘ, Martin. Sir Oswald Mosley, British Union of Fascist and British Political Elites in Interwar Britain. In: *Prague papers on the history of international relations*. Prague: Charles University, Faculty of Arts, 1997. ISBN 978-80-7308-208-6.
- MANN, Michael. *Fascists*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-0-511-21651-0.
- MEDEK, Rudolf. *Veliké dni*. 6. vyd. Praha: Nakladatelství Josef R. Vilímek, 1929.
- MODRÁČEK, František. *Fašistické převraty: krise poválečných demokracií*. 3. vyd. Praha: Jaroslav Salivar, 1947.

NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka: k historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001. ISBN 80-86183-24-6.

NOLTE, Ernst. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-107-4.

O'SULLIVAN, Noël. *Fašismus*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. ISBN 80-7325-001-2.

PASÁK, Tomáš. *K historii českého fašismu: (Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1985.

PAXTON, Robert Owen. *Anatomie fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-811-2.

PEJČOCH, Ivo. *Fašismus v českých zemích: fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922-1945*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1919-6.

VAŠATA, Ondřej. Radola Gajda v severovýchodních Čechách ve 20. a 30. letech 20. století. In: *Rodným krajem*. 2014, č. 48, s. 14–16. ISSN 1210-6135.

VYKOUPIIL, Libor. *Jiří Stříbrný: portrét politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-86488-11-X.

Soudobý tisk

Český Severových. Hradec Králové: Tiskem knihtiskárny Stein & Jelínek v Hradci Králové.

Epištoly. Hradec Králové: Tiskem knihtiskárny Ant. Vokolek, Hradec Králové II.

Kraj Královéhradecký. Hradec Králové: Tiskem Bratří Peřinů v Hradci Králové.

Osvěta lidu. Hradec Králové: Tiskové a vydavatelské družstvo „Osvěta lidu“ v Hradci Králové, Tiskem Jaroslava Omy.

Pochodeň. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové.

Rozhledy. Hradec Králové: Tiskem Jaroslava Omy, knihtiskárna v Hradci Králové.

14. Přílohy

Příloha číslo 1

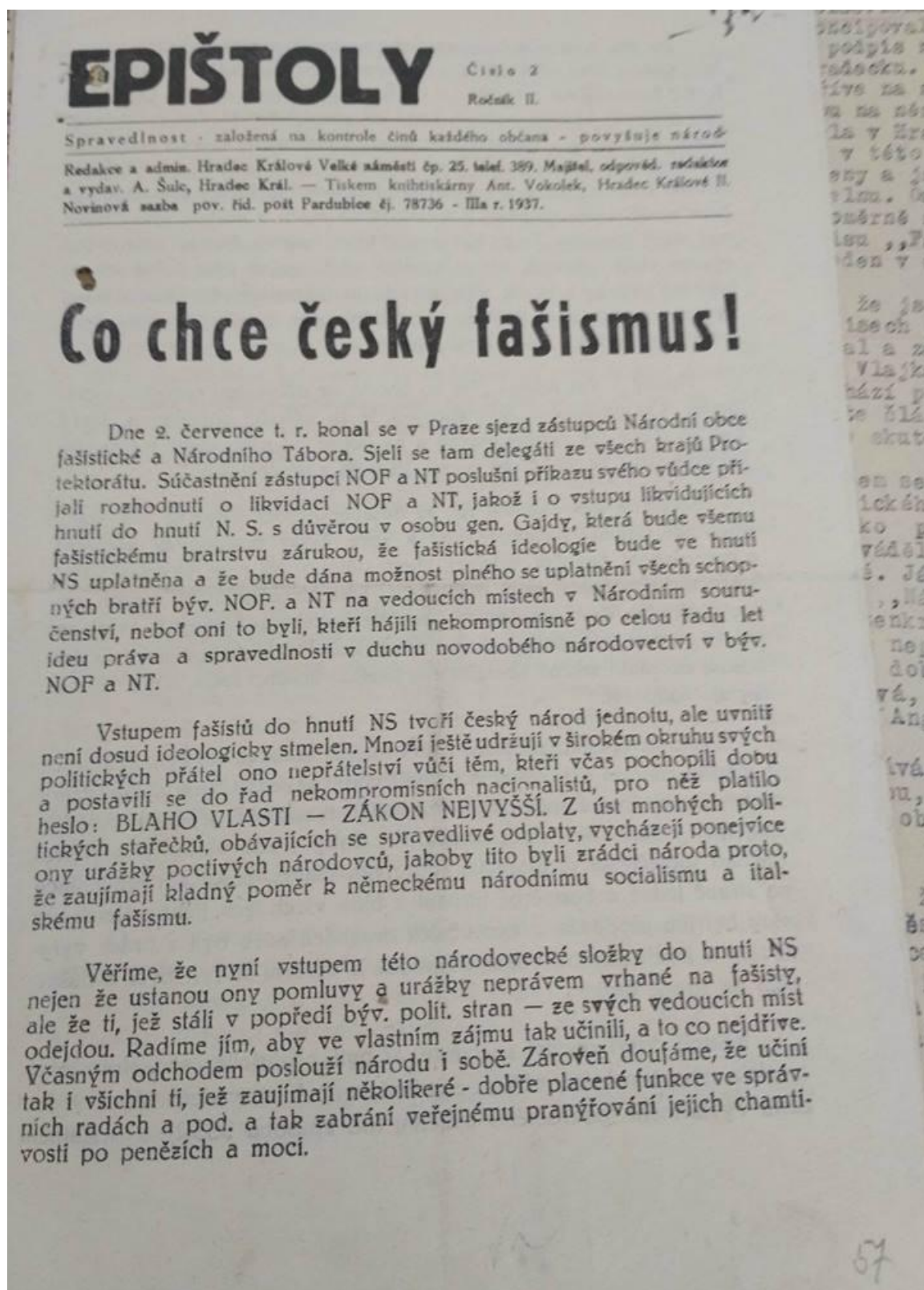
Obraz číslo 1: Seznam členů studentské družiny NOF v Hradci Králové⁴⁰⁴

Seznam " Studentské Družiny " při jednotě N.O.F.
v Hradci Králové.

Jméno a příjmení.	Obor studia	Adresa pražská	Adresa hradecká nebo venkovská.
Ballasko Ferdinand	kult.ing.	II.Plavecká 14/IV.	Hr.K.Manesova 593
Červený Stanislav	přír.vědy RNSt.IIs.	XII.nám.kr.Jířího 20/I.	Hr.K.náb.Eliščino 332.
Haken Josef	gym.VIII.	000	Hr.K.Havlíčkova 399
Hartman Josef	ob.akad.	000	Hr.K.YMCA 666. / Ústí nad Orlicí/
Jenčík Josef	JUSt.II.s.	II.Voršílská 1.	Stěžery 50.
Keller Erhard	ing.stav.	II.Na Zderaze 7.	Plotiště 171.
Kopečný František	JUSt.II.s.	VII.Malá Sternber- kova 1366.	Hradec Klumparova 567.
Kott Jaroslav	ob.akad.	000	Hradec 301.
Kousal Jiří	RNSt.IIs.	XII.Hradešinská 14	Hr.Jeronýmova 659.
Mudra Josef	reálka VII.	000	Hr.Šafaříkova
Paprštejn Jaroslav	gym.VIII.	000	Hr. 463.
Paprštejn Vladimír	JUSt.IVs.	000	Hr.463.
Řebík Vladimír	JUSt.IIs.	000	Hr.Karlova 613.
Řehák Vladimír	kož.škola	000	Slezské Předměstí u Hradce Král.
Sommer Jaroslav	reálka VII.	000	Hradec ~ Na poště
Schwippel Karel	geometr st.	VII.Belkrediho 603.	Hr.Jeronýmova 604

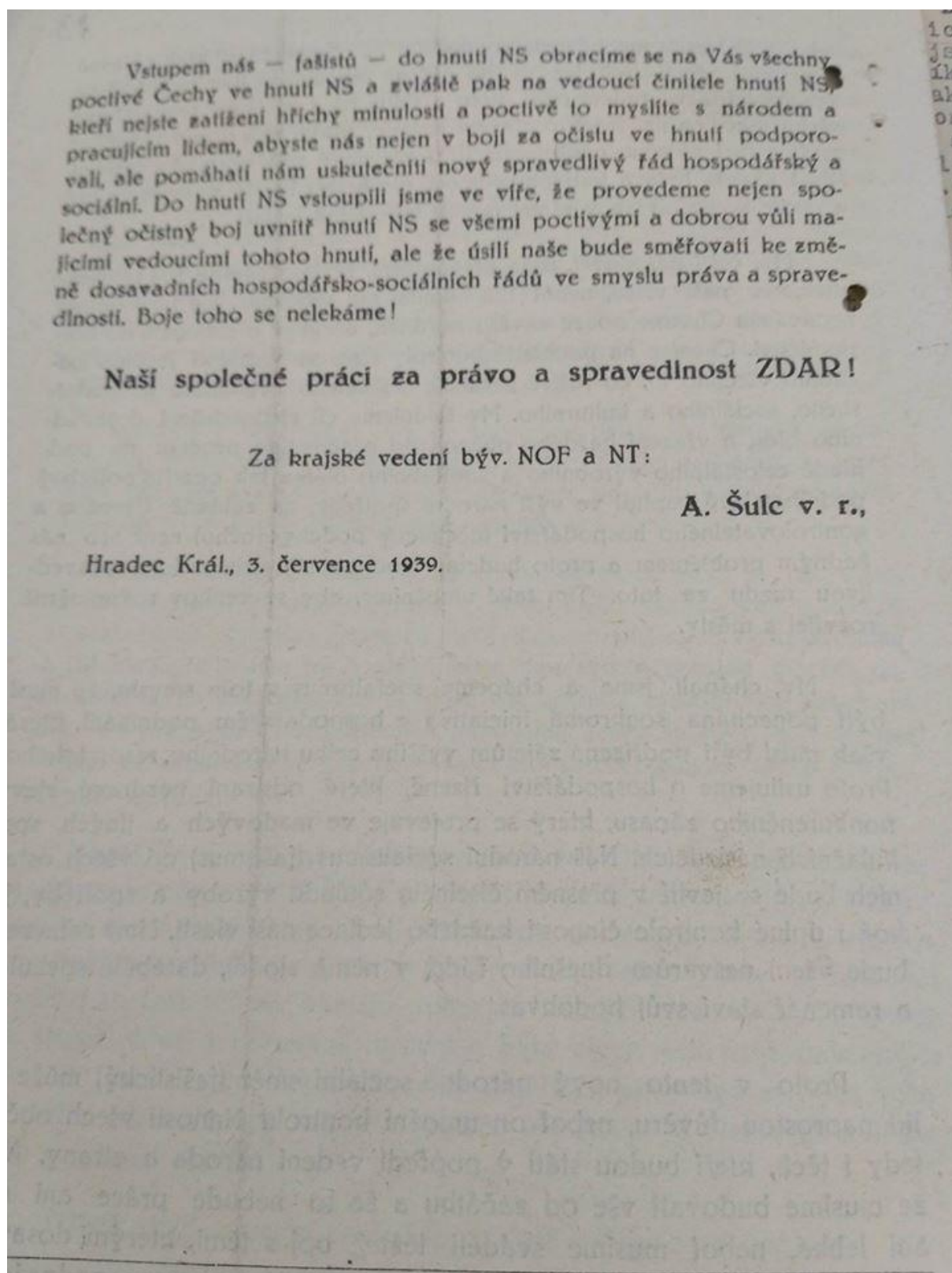
⁴⁰⁴ SOkA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I – Presidiální spisy z let 1918–1945, k. 357, č.j. 491. Seznam členů studentské družiny NOF v Hradci Králové. Dáno na vědomí Policejní ředitelství v Praze ze dne 20.IX. 1927, s. 3.

Obraz číslo 2: Epištoly – královéhradecký tisk českých fašistů⁴⁰⁵



⁴⁰⁵ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 57.

Obraz číslo 3: Epištoly – královéhradecký tisk českých fašistů⁴⁰⁶



⁴⁰⁶ SOA Zámorsk, f. Mimořádný lidový soud Hradec Králové 1945-1948, karton 57, signatura 716/46, Mimořádný lidový soud Hradec Králové – Antonín Šulc, s. 57.